

Lumină Lină

Revistă de spiritualitate și cultură românească

Gracious Light

Review of Romanian Spirituality and Culture

THE ROMANIAN INSTITUTE OF
ORTHODOX THEOLOGY AND
SPIRITUALITY
CAPELA SF. APOSTOLI PETRU
ȘI PAVEL

AN XXVI/ NR. 3
IULIE – SEPTEMBIE 2021
NEW YORK

Lumină Lină

Revistă de spiritualitate și cultură românească

Gracious Light

Review of Romanian Spirituality and Culture

THE ROMANIAN INSTITUTE OF
ORTHODOX THEOLOGY AND
SPIRITUALITY
CAPELA SF. APOSTOLI PETRU
ȘI PAVEL

AN XXVI/ NR. 3
IULIE – SEPTEMBRIE 2021
NEW YORK

INSTITUTUL ROMÂN DE TEOLOGIE ȘI SPIRITUALITATE ORTODOXĂ

Capela Sf. Apostoli Petru și Pavel, New York

INCORPORATED IN AUGUST 1993

www.romanian-institute-ny.org

Președinte:

Pr. Prof. Dr. Theodor Damian

30-18 50th Street

Woodside, New York 11377

Tel./Fax: (718) 626-6013

E-mail: DamianTh@aol.com

Biserica:

14-22 27th Ave.

(14th Street/ 27th Ave.)

Astoria, New York

Subway N, W, bus Q 18

Revista *Lumină Lină* este membră a Asociației Revistelor, Publicațiilor și Editorilor (ARPE).

Lumină Lină. Gracious Light, a peer reviewed publication, is indexed and abstracted in World Laboratories and Scientific Resources Index and TLS Arhive.

Colegiul de redacție: Director: THEODOR DAMIAN, DamianTh@aol.com

Redactor șef S.U.A.: M. N. RUSU, nicrusu38@gmail.com

Redactor șef România: MIHAELA ALBU, malbu47@gmail.com

Secretar de redacție, tehnoredactare și paginare: CLAUDIA DAMIAN

Redactor: SORIN PAVĂL

Fotoreporter: ALEX MARMARA

Consilieri editoriali: DAN ANGHELESCU, GELLU DORIAN, IOAN GÂF-DEAC,

AUREL ȘTEFANACHI, MUGURĂȘ MARIA VNUCK, DAVID VNUCK

Contribuțiile pentru susținerea și publicarea revistei sunt binevenite și se scad la taxe. Ceurile pot fi făcute pe numele Institutului sau al Bisericii Sf. Ap. Petru și Pavel și trimise la adresa redacției:
Pr. Th. Damian, 30-18 50th Street, Woodside, New York 11377.

Revista este redactată trimestrial de către Institutul Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă, Capela Sf. Apostoli Petru și Pavel și publică articole de teologie și spiritualitate, istorie, literatură și cultură, poezie și proză în limbile română și engleză.

Redacția revistei nu împărtășește neapărat ideile conținute în articolele publicate.

Materialele trimise spre publicare trebuie să fie dactilografiate la computer, cele în limba română cu caractere românești, și expediate prin e-mail (ca attachment).
Textele nepublicate nu se înapoiază expeditorului.

Revista este distribuită în USA, România, Moldova, Ucraina, Rusia, Canada, Austria, Germania, Belgia, Olanda, Italia, Franța, Elveția, Spania, Suedia, Norvegia, Danemarca, Grecia, Cipru, Serbia, Ungaria, Israel, Australia.

ISSN 1086-2366

Lumină Lină • Gracious Light

Revistă de spiritualitate și cultură românească

An XXVI/ Nr. 3

Iulie - Septembrie 2021

TEOLOGIE

- PR. PROF. UNIV. DR. THEODOR DAMIAN, Despre iad și demoni ... 5
- NICOLAE JINGA, *Numărătoarea inversă* 9
- PASSIONARIA STOICESCU
De vorbă cu Pământul, Copacul fricii, Copilul și Îngerul 11
- Două oceane, Codul portocaliu*..... 12

ESEU

- MARIAN NENCESCU, Noica și Brâncuși 13
- ANCA SÎRGHIE, Paradoxul receptării pieselor de teatru
ale lui Radu Stanca în posteritate 17
- GALINA MARTEA
Cultura literaturii române în contextul altor culturi..... 25
- ANGELA NACHE MAMIER, *Brașov, Trup și fereastră, trecătoarea* 32
- Cântec de sete, În taină murmurând, vânătoarea* 33

EMINESCIANA

- TUDOR NEDELCEA, *Eminescu – 150 de ani de la debut*
Poet și teolog 35
- CĂTĂLINA HAȘOTTI, *Celor neîntrebați*..... 40

DOCUMENTE ȘI MĂRTURII

- M. N. RUSU, Jurnalul Doamnei Déry. Introducere 41
- SABINA MĂDUȚA, *Elegie, Crez, Rugă* 43
- Rana de floare, Nimic nu e al nostru* 44

PROZA

- BEDROS HORASANGIAN, Eroul 45
- DANA OPRIȚĂ, Lacryma Cristi 48
- CĂTĂLINA HAȘOTTI, Babyklappe 51
- VICTOR RAVINI, Căciula. Amintiri despre Mircea Sântimbreanu 55

FLAVIA TOPAN, La o aniversare	59
Plecarea	61
SMARANDA KAFKA, Povești din apele sudului	63
ELENA MITRU, Scaraoschi	67
ANDREI ZANCA, <i>Un mozaic al timpului</i>	69

CĂRȚI ÎN AGORA

DAN ANGHELESCU	
Magda Ursache și ficțiunile ei cu gust de „pan-dem(on)ie”	
<i>Ars expectandi – Mic manual de tehnica așteptării</i> de M. Ursache	71
ION HAINEȘ, Marcel Miron	
<i>Poeme din anticamera vieții</i> de Marcel Miron	75
IULIAN CHIVU, „ <i>Cosmografie</i> “, de Aethicus Ister, în ediția lui	
Ion Pachia-Tatomirescu	78
MIHAELA MALEA STROE, <i>Poemul cuvintelor</i>	82
<i>Toamna plecării</i>	84
<i>Drum de bejenie</i>	86
<i>Poemul unei zile de toamnă</i>	88

ISTORIE

IOAN VOICU, Nicolae Iorga și magia bunei vecinătăți	91
CLELIA IFRIM, <i>Cloșca cu puii de piatră</i>	
<i>Cărăușul, Zboară pasărea spre mine, De dragoste (I), De dragoste (II)</i>	97
<i>Utrenie, Odihna tâlharului, Înger de trup, Lumină de albine</i>	98

UNIVERSALIA

ŞÜKRAN AYDIN, <i>black forgiveness</i>	99
<i>ink pain, young is the meaning</i>	100
Translated from Turkish by Sevda Akyüz	
VICTOR OLIVEIRA MATEUS	
<i>Există un murmur în distanța aceasta</i>	101
Prezentare și traducere din portugheză de Elena Liliana Popescu	
STEFANIA DI LEO, <i>Lângă râu</i>	102
Prezentare și traducere din italiană de Elena Liliana Popescu	
ANNA KEIKO, <i>A poet playing the cello</i>	103
English version revised by Muguraș Maria Vnuck and David Paul Vnuck	

HERBERT-WERNER MÜHLROTH	
<i>Nu, nici o poezie, Să surâzi, Meleag natal</i>	104
<i>ce univers ostil</i>	105
Traducere din germană de Andrei Zanca	
DOREL COSMA, <i>War</i>	106
Translated from Romanian by Zorin Diaconescu	
HORIA ION GROZA, <i>The Simple Truth, Disquietude, Covid</i> .	107
GEORGE CĂBAȘ, <i>Clipa despărțirii de Ierusalim...</i>	108
Traducere din l. rusă și adaptare de George Căbaș	
RODICA BRETIN, <i>The Angel Hanna</i>	109
FOTOALBUM	113

IN MEMORIAM

ROXANA PAVNOTESCU, <i>In memoriam. Prietenei mele, Nuni</i> ...	121
---	-----

ANTOLOGIE DE CENACLU

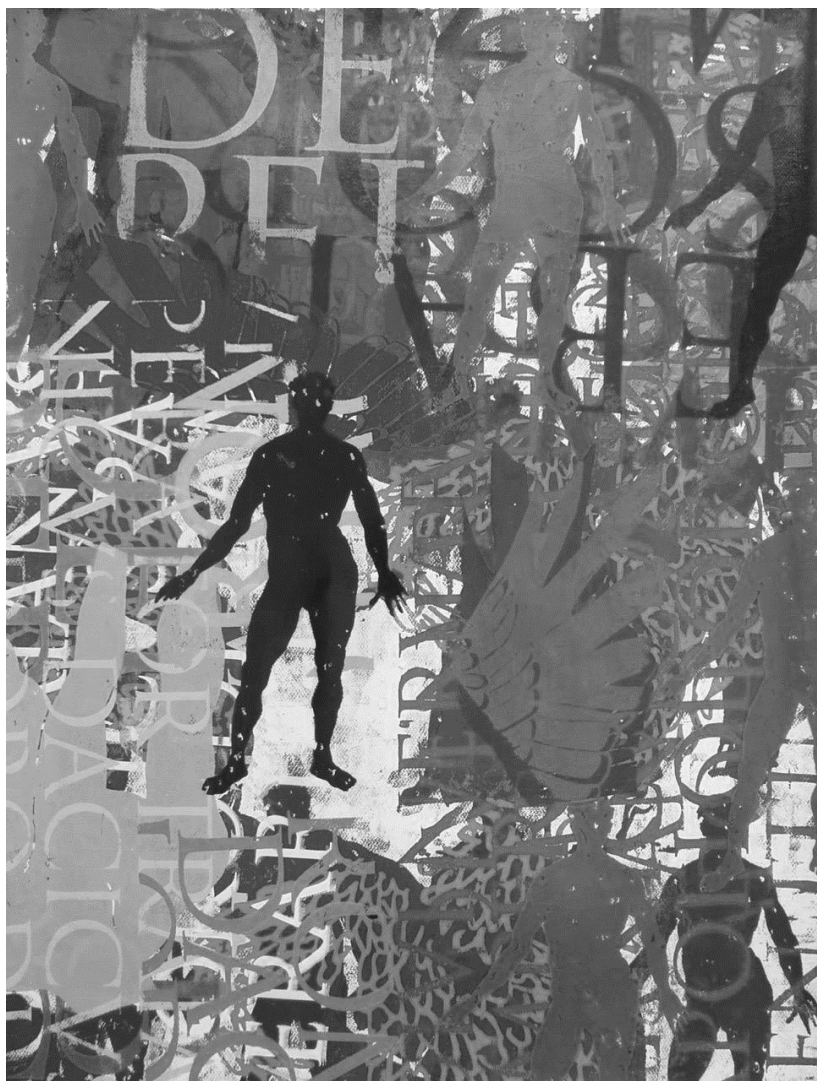
<i>Yin și Yang</i> de Lora Levitchi	130
---	-----

RECENZII

IOAN GÂF-DEAC, <i>Semnal despre semnele de Dincolo de semne</i> <i>Dincolo de semne</i> de Lazăr Avram	133
GHEORGHE ANDREI NEAGU, <i>Rânduri – Gânduri despre viață și cărți</i> <i>Primăvara lecturii la români: Fragmente de cotidian în spațiul</i> <i>carpatin: sec. XVI - începutul sec. XIX</i> de Teodora Fîntînaru	134

REPORTAJE

NICOLE SMITH, <i>O întreită sărbătoare</i>	137
AURELIA C. MITRESCU	
<i>Lansare în Cenaclu: Elena Mitru, un nou volum de interviuri</i> .	138
NICOLE SMITH, <i>Sub oblăduirea Cincizecimii – o triplă sărbătoare</i>	139
GALERIA SPIRITUS	140
RETROSPECTIVA TRIMESTRIALĂ	141
ANUNȚURI	143

Luminița Țăranu, *Picta 27 Friza*, 2018
(75 x 100 cm, pictură serigrafică în 13 culori pe hârtie, unicum)

Acest număr este ilustrat cu imagini ale artei Luminiței Țăranu din Italia.

PR. PROF. UNIV. DR. THEODOR DAMIAN

Despre iad și demoni*

Cât este de bine și cât este de frumos să locuiască frații în unire.
(Ps. 132, 1)

Unirea sau unitatea la orice nivel este unul din lucrurile fundamentale ale vieții. Vorbind despre oameni, este trist și uneori tragic să constatăm câtă ceartă, bârfă, defăimare, ură există între noi. Și Magda Isanos observă lucrul acesta într-un minunat poem unde zice: „Și-mi pare așa ciudat că se mai poate / găsi atâta vreme pentru ură / când viața e de-abia o picătură / între minutu-acesta care bate / și celălalt – și-mi pare ne-nțeles / și trist că nu privim la cer mai des / că nu culegem flori și nu zâmbim / noi, care-așa de repede murim” (*Murim ca mâine*). Dezbinarea aceasta este opera omului, desigur, dar ea vine de dincolo de om, de la diavol, părintele dezbinării, omul fiind instrumentul prin care dezbinarea se face. Chiar sensul etimologic al cuvântului “diavol”, dacă ne ducem la limba greacă, indică ideea de „dezbinare”.

Textul Sf. Evanghelii de astăzi, unde este vorba de vindecarea de către Iisus a doi oameni cuprinși de diavol, ne oferă ocazia să reflectăm asupra acestei mari probleme existențiale. Ce știm noi despre diavol? Iată o întrebare interesantă pe care probabil nu ne-o punem prea des pentru că suntem prea cuprinși de problemele noastre personale din viața de zi cu zi, de nevoia de a supraviețui în contextul în care trăim și prea puțin ne interesează chiar cel de lângă noi, cu atât mai puțin ne interesează lucruri care, la prima vedere, par oarecum abstracte: diavolul, forțele răului, forțele dezbinării. Însă, odată ce diavolul este prezent în viața noastră de fiecare zi ne trezim uneori că suntem slujitori ai diavolului în loc de a-L sluji pe Dumnezeu. De aceea este bine să regândim cine este diavolul, care este modul lui de a lucra, dar mai ales, cum putem fugi de el.

Consider că ne este cunoscută istorisirea biblică a Vechiului Testament despre căderea îngerilor. Deci dacă ne gândim la diavol ne gândim la îngerii răi, cei care au vrut să ia locul lui Dumnezeu, la îngerii care nu s-au mulțumit cu condiția de creatură, de făptură și au vrut să fie la nivelul Creatorului, să uzurpeze puterea și maiestatea divină, fapt care a produs căderea.

---

* Meditație la Duminica a V-a după Rusalii (Vindecarea celor doi demonizați din ținutul Gadarei); Matei VIII, 28-34; IX, 1

De atunci înainte, ei nu fac altceva decât să încerce să cauzeze căderea cât mai multora din cei care sunt chipul și asemănarea lui Dumnezeu. Lucrând împotriva lui Dumnezeu prin tot răul pe care îl seamănă, diavolul se află la polul opus forțelor binelui și poruncilor divine care sunt date omului spre mântuire. Spune frumos Victor Eftimiu într-una din piesele sale, *Cocoșul negru*, despre diavol și cum se situează el la polul opus al lui Dumnezeu. Zice: „Am fost înfrânt în ceruri, rămasu-mi-a pământul. / De nu pot face singur, eu stric ce face Sfântul”. Deci, diavolul nu face altceva decât să urmărească să strice ceva din ceea ce a făcut Dumnezeu și din ceea ce Dumnezeu continuă să facă în permanentă; deci și diavolul lucrează în permanență și încearcă să strice. El este forța distrugătoare de orice, dar în primul rând distrugătoare de suflet, sufletul omului care este cununa creației divine, deci să strice chipul lui Dumnezeu în om și astfel să-l facă să-și piardă mântuirea, comuniunea finală și veșnică de iubire cu Părintele ceresc din care el, diavolul, a căzut. Și dacă diavolul este o ființă spirituală, conștientă, lucrătoare a răului atunci ne putem închipui ce este iadul, locul principal al sălășluirii sale.

Iadul, vedem din Noul Testament, din descrierea Mântuitorului Hristos, a Sfinților Apostoli, este loc de chin, de plângere, sau cum spune Sfântul Evanghelist, „scrâșnire a dinților” (Matei 25, 30). Însă, este interesant de realizat faptul că dacă iadul este loc de chin, în primul rând el este loc de chin pentru diavolul însuși. Foarte rar ne gândim că însuși diavolul suferă. Și suferă cumplit, suferă mai cumplit decât orice suferință pe care ne-o putem noi imagina. Cum știm, diavolul a căzut și a ajuns în iad pentru că a fost pedepsit. Deci orice pedeapsă este pedeapsă, atâta vreme cât implică o durere, un chin, o suferință. Dacă mă pedepsești într-un fel care să nu facă să mă doară de loc, la nici un nivel, fizic sau spiritual, sau psihologic, atunci aceasta nu mai este o pedeapsă. Dacă iadul este loc de pedeapsă, atunci pedeapsa și deci, chinul, este în primul rând a diavolului, pentru că el este pedepsit înaintea tuturor.

Așadar, de aceea vedem cu cât cutremur se adresează diavolii în textul Sfintei Evanghelii de astăzi Mântuitorului Hristos, când Acesta îi întâlnește în persoana unor demonizați și-i scoate afară și îi trimite în turma de porci care apoi se aruncă în mare. Spun că diavolul se adresează Mântuitorului cu frică și cutremur pentru că spune Sfântul Apostol Iacob că și „dracii cred și se cutremură” (Iacob 2, 19). Deci ei cred în Dumnezeu, cu toate că lucrează împotriva lui Dumnezeu. Vedem că atunci când se întâlnește cu Mântuitorul Hristos, diavolul Îi spune: „Rogu-te nu mă chinui”. Ce cuvinte interesante din partea diavolului! „Te rog să nu mă chinuiești” (Luca 8, 28). Cum adică? Poate diavolul cel care chinuiește pe alții, care este izvor al chinurilor noastre, poate el, la rândul lui, să fie chinuit? Iată că într-adevăr poate, cum vedem din mărturisirea sa și mai vedem de asemenea și din rugămintea către Iisus: „nu ne trimite în adânc” (Luca 8, 31). Înseamnă că nu le place nici lor în iad, înseamnă că iadul este și pentru ei un loc în care nu vor să stea pentru

că este prea chinuitor și atunci, probabil că le vine mai ușor să se sălășluiască și să hălăduiască prin lume, pe pământ pentru două motive: unul, pentru că aici este poate mai ușor, cum aflăm din această declarație, decât “în adâncul iadului”, și pe de altă parte, pentru că aici își îndeplinesc propria lor misiune de a semăna și produce chinul și dezbinarea în ogorul lui Dumnezeu.

Iadul, ca și paradisul, ca și cerul, nu este un loc pe care îl putem determina cu precizie. Sfinții Părinți spun că este o stare în primul rând; dar vorbim de loc, mai mult sau mai puțin metaforic, pentru ca să putem avea o anumită înțelegere despre sensul cuvintelor respective; însă chiar dacă ar fi un loc în alte dimensiuni suprafizice sau metafizice, totuși iadul nu se limitează la anumite locuri, sau stări, sau zone fie pe pământ, fie în transcendent, dincolo. Iadul este peste tot unde umblă diavolul, așa cum cerul, raiul, este peste tot unde se află Dumnezeu.

Când Mântuitorul Hristos vorbește de Împărăția cerurilor vorbește și despre El Însuși care a adus Împărăția cerului pe pământ „Pocăiți-vă, căci s-a apropiat Împărăția cerurilor!” (Marcu 1, 15), zicea. Deci aceasta era departe dar acum se apropiase, venea. El Însuși venea. Și mai zicea că Împărăția cerurilor se află în noi înșine (Luca 17, 21) pentru că prin chipul pe care ni l-a dat, Dumnezeu este în noi înșine. Tot așa, acolo unde este diavolul, pe oriunde ar hălădui, dincolo sau aici, acolo este iadul. Iadul însă începe prin înclinarea noastră de a urma ispitele diavolului. Dacă ne sfătuiește să facem o dezbinare între noi și o facem, atunci deja am început să aducem iadul în viața noastră, în jurul nostru, în familia și societatea noastră. Deci anticipăm, pe de o parte, iadul ca stare finală după viața pământească, iar pe de altă parte îl aducem de acolo în viața pământească și îl instaurăm aici.

Lucrul acesta se poate vedea cu ușurință și în piesa *Cu ușile închise* a celebrului filozof existențialist Jean Paul Sartre. În această piesă, el care este ateu, vine cu un mesaj teologic, moral, creștin, de valoare absolut unică și foarte relevant exact în problema aceasta a modului în care dăm ascultare diavolului, în care construim iadul pe pământ încă din viața aceasta, îl amplificăm și îl creem la modul propriu, pentru că faptele noastre morale sunt lucruri concrete, nu simbolice, nu sunt lucruri abstracte. Lucrul acesta este deosebit de important de reținut mai ales din punct de vedere al vieții noastre spiritual-morale, pentru că o dată ce știm că faptele noastre ne pot duce la bucuria veșnică sau la osânda veșnică, este imperativ necesar să ne analizăm pe noi înșine să vedem unde suntem și în ce stadiu ne aflăm pe scena aceasta între bine și rău, între rai și iad, cât de mult construim raiul pe pământ și cât de mult construim iadul pe pământ și cât iad de pe pământ ni se datorează nouă și de asemenea, cât rai de pe pământ ni se datorează nouă.

Lucrul principal când vorbim despre iad, este legat de problema comuniunii, sau a dărâmării comuniunii, adică a izolării, a alienării. Pentru că atunci când fac un rău aproapelui meu, când mă produc cu orice lucru, chiar de gândire, de judecată, împotriva aproapelui meu, când îl lovesc într-un mod oarecare, direct sau indirect, fizic sau mental, printr-un cuvânt,

atunci nu fac decât să produc o separație, o ruptură relațională. Or iadul nu este altceva decât acest lucru, este o ruptură dar, de data aceasta totală. Cu alte cuvinte dacă ai produs prin dezbinare izolarea ta parțial aici, atunci o vei avea total, definitiv, veșnic dincolo. Dacă ai zidit comuniunea aici, parțial și cât mai mult posibil, atunci acest lucru va fi ceea ce te va aștepta în viața de dincolo și aceasta este deci, imaginea pe care o avem despre rai, despre Împărăția cerurilor.

Așadar iadul nu este altceva decât o stare de izolare totală; chiar atunci când ești cu alții împrejurul tău, cum vedem și din piesa amintită, tot izolat ești pentru că ei nu fac altceva decât să te judece, să te condamne, să accentueze și mai dureros izolarea în care te afli. Pentru că prezența lor va fi o prezență chinuitoare, nu o prezență salutară, mântuitoare.

Dostoievski ne sugerează să ne gândim la iad ca la o cameră cu oglinzi. „Să presupunem că suntem într-o cameră și trebuie să locuim acolo trei sute de ani și camera este plină de oglinzi de jur împrejur și jos și sus, și oriunde te întorci, cum ai deschis ochii, te vezi pe tine însuși”. Întrebarea este: putem să trăim doar cu noi înșine așa de mult? Pentru că dacă ne rupem de toți ceilalți prin faptul că îi lovim, într-un fel sau altul, atunci nu facem decât să ne izolăm și în izolare să ne vedem doar pe noi înșine. Deci ce realizăm parțial aici, izolarea, dincolo vom avea însușit, cum spune Sf. Scriptură, adică total și veșnic, și atunci se pune întrebarea: poți să te înduri pe tine însuși, să stai cu tine însuși o eternitate? Paradoxal, răspunsul este „nu”.

De aceea în întreaga Sa activitate Mântuitorul a predicat iubirea de aproapele, fapta bună, Împărăția lui Dumnezeu ca împărăție a iubirii, a comuniunii, a unirii. Așadar, plecând de la vindecarea de către Iisus a celor doi demonizați, înțelegând că diavolul este părintele dezbinării, văzând că aceasta este o tragică realitate în viața noastră socială, se cuvine a căuta în permanență noi moduri de a ajunge să fim făcători de pace, pentru a deveni fiii și fiicele lui Dumnezeu (Matei 5, 9), deci spre propria noastră mântuire, astfel făcându-ne și treaptă importantă spre mântuirea celorlalți. Numai ca făcători de comuniune vom putea aduce raiul pe pământ încă în viața de aici și vom putea exclama cu psalmistul: „Cât este de bine și cât e de frumos să locuiescă frații în unire” (Psalm 132, 1).

Numărătoarea inversă

Sunt toate sub control, deocamdată.
Urmează să coboare îngerii: pe-autostrăzi, pe plaje,
pe stânci, pe stadioane...
Pe tot cuprinsul Europei noastre
va mirosi a iarbă proaspăt tunsă și-a încifrate
revărsări florale.
Vom adopta o nouă, cerească viziune.
(Incipitul? – inadecvat, dar tandru,
precum un făcăleț din palisandru
bun de întins aievea tăișei
și de , în glumă, mărunței
poezi ai veacului (ce-ncet se scurse
mut și mahmur și palid pe sub Urse)
pentru păcate nerăscumpărate.
Să mai vedem. Dă-i bice, Împărate!)

Perechile de-ndrăgostiți prin parcuri
vor discuta aprins despre minune.
Deja-s mutați eterici noii născuți,
se spune.
Deja laboratoarele secrete,
ca-ntotdeauna stricte și discrete,
au pus la punct și vor livra-n curând
sprayuri pentru telerportare.
Orice scrâșnire-a minții va fi melodioasă.
Orice privire scurtă va fi o-mbrățișare.
Orice sărut – o piatră prețioasă.
Speranța e din ce în ce mai mare
și debordează în entuziasm. Ceva de basm
reverberează-n aer.
(Necazul e atunci când schimbi macazul.
Spui tu ceva dar parcă spui în dodii;
ceva precum un kil de suc de rodii.
amestecat într-un hârdău cu bragă.
Metafora cu "sprayurile"-i vagă.
Bolborosește! – cine-ți interzice? ...
E loc sub soare pentru toți. Dă-i bice!)

Nu mai insist, deși sunt strâns cu ușa.

Neliniștea mi-a aruncat mănășa – și ea e roșie,
provocatoare – vrea să excite taurul din mine.
Insistă să mă scoată în arenă și să comit
nemaicomise gesturi.

(Faci tu ce faci și eșuezi în proză.

Dovadă de bâzdâc și de nevroză.

*Enormități. Nici pic de gravitate,
dar te suport. Dă-i bice, Împărate!)*

Acum dau prin aresturi imaginara fugă. Pe-acolo
uși trântite, urlet, vaier. Zornăie chei. Pași grei pe
coridoare. Figuri care nu-mi fac nicio plăcere,
pun întrebări directe, exacte, nemiloase.

Răspunsurile vin din guri amare, scrâșnind
a neputință și a ură. Întâlnesc și aici o aceeași,
imperceptibilă totuși, numărătoare inversă. Dar
întru totul apăsătoare, pustiitoare de suflet e
aparenta lipsă de logică. Va trebui să ne-ntoarcem
la ea, s-o repunem pe soclul căzut la pământ,
să-i redăm demnitatea pierdută și dreptul
de primă zeiță-n cetate.

(Singura undă poetică e în această sintagmă:

*”numărătoare inversă”, dar e atât de înghesuită
încât își dă duhul fără nicio semnificație. Ce legătură
are ”numărătoarea inversă” cu pușcăriile: ”Acum
dau prin aresturi imaginara fugă” – ?! Hm!*

Forțat și rupt, discursul tău e fals

și-o dai, fără să vrei, din sârbă-n vals.

*Îți reveniși cumva la mărturie, cum spun protopsalții,
prin ”aparenta lipsă de logică” amintită.*

*Tocmai despre logică e vorba, dar să nu amintim
de săpun și de funie ...*

*Ți-aș oferi un lung citat din Nietzsche,
dar e momentul să închei. Dă-i bice!)*

Sunt toate sub control, deocamdată.

Trebuie luat de la capăt dicteul. Trebuie
văzut nevăzutul mișcării – subtilitatea contrastelor.

Soarele adunând pe fărăș rămășițele iernii.

Scrumul. Gudronul. Cenușa. Visul

de dicolo de fereastră. Țândările zădărnice

întegre. Ceea ce ține cu dinții de inerția

limbajului și de candoarea mesajului

încă plutind în tenebra afundă a somnului.

De vorbă cu Pământul

*Nu bat câmpii...
Îmi vin nechemăți sub picioare,
cu buruieni sau ogoare
și pe mutește
Pământu-mi vorbește:*

*„N-ai făcut o gaură în albastrul hău
cu scrisul tău,
dar te-ai scuturat de țărână
visând la pulberea stelelor,
la fața neștiută din lună...*

*Eu mă rup,
mă scutur,
mă frământ,
casc din oboseală și silă
găuri,
gropi imense de milă
pentru OM,
POM,
ATOM,
cu trecătorul lor zăcământ,
cu lumea lor răcăitoare
spurcându-mă,
otrăvindu-mă sub picioare,
sub rădăcini și bozii,
sub cele mai infernale explozii,
fără vreun scrupul,
fără vreo teamă...
Avertizarea mea nimeni
n-o ia în seamă!*

Copacul friicii

*În imponderabilul tău
plutește sămânța lui Dumnezeu
udată de sângele friicii,
proslăvind lumea furnicii
și lumina gratis din soare...*

*Când spaimetele dau în floare,
când umiliința sporește vraja,
se-nmoaie coaja
și din egoismul sărac,
din nevăzuta sămânță
crește un fel de copac...*

*Nu te-amăgi că-l porți,
el te duce -
îngemănată cruce
pentru viii din tine,
pentru mulții morți.*

Copilul și Îngerul

*-Ce ți-ai dori?
-La Poli să rădă vara!
-Și încă?
-Ploaie multă în Sahara!
-Dar pentru tine
ce-ai vrea să-mplinesc?
-Să văd prin oameni
ce simt și gândesc!
-Copilule, ce vis nebun ai tu!
Poate va fi cândva, dar acum, nu!*

Două oceane

*Toate apele au la izvor
un întuneric purificator.*

*Apoi lichidul lor trup,
la-nceput curat și subțire
se lățește-n neștire
și sub a luminii văpaie
se spurcă de mortăciuni și noroaie,
îngăduie oameni și zoaie,
până în ziua eliberatoare,
când se varsă, învinse, în mare...*

*Două oceane când se-ntâlnesc,
nu-și schimbă culoarea și nu se unesc!
Posesia, lupta sunt fără răspuns...
Imensitățile își sunt de ajuns!*

Codul portocaliu

*Laudă telefonului mincinos
batjocorindu-mi doar văzul și-atât...
Cu el nu pot să te mângâi, să te miros,
să-ți sar după cum mi-e firea
drăgăstoasă de gât
Să-ți cutreier cu buzele pieptul tău bun,
să-mi îngrop nasul în subbrațul bronzat
mirosind acrișor a sudoare cu iz de tutun,
amintindu-mi de tatăl devreme plecat...
Anii cât clipa fug în neștire
afișând la nesfârșit codul portocaliu;
port mâinile tale în amintire,
ucigașe-n război
mângâind mai viu decât viu...*

MARIAN NENCESCU

Noica și Brâncuși

Interpret *filosofic* avizat al lui C. Brâncuși, Ion Pogorilovski a scris, pe parcursul a mai bine de 3 decenii (primul studiu despre Brâncuși l-a publicat în 1966), nu mai puțin de 9 cărți și peste 100 de articole pe această temă, între care *Brâncuși, fratele lui Socrate, Artă și logos*, ori *Artistul filosof*, ultima sa lucrare, apărută postum, în 2016, la Editura Academiei, fiind tot pe această temă: *Noica & Brâncuși. Deschideri spre seninătatea ființei*, o sinteză dintre substratul temelor plastice brâncușiene și ideile de bază ale filosofiei lui Constantin Noica. Miza cărții, reconstituită după *fișe de lectură*, de fiica scriitorului, Genoveva Pogorilovski, ajutată dezinteresat de profesorul Marin Diaconu, cercetătoarea de la Institutul de Filosofie, Mona Mamulea, și scriitorul plurivalent Lucian Gruia, o constituie identificarea unui „înțeles românesc al ființei”, prezent în operele lui Brâncuși, după cum a intuit și C. Noica încă din volumul *Rostirea filosofică românească* (Ed. Științifică, București, 1970), și a confirmat profesorul Alexandru Surdu, în sinteza sa despre estetică, *Pentamorfoza artei* (ed. a II-a, Ed. Academiei, București, 2018).

Absolvent de Filosofie (șef de promoție, la Iași, în 1962) cercetător la Institutul de Pedagogie și Psihologie din București, doctor în filosofie al Universității din București, evident, tot cu o teză despre Brâncuși (1975), Ion Pogorilovski și-a văzut frânte speranțele publicistice, în 1982, odată cu „afacerea” *Meditației transcendente*, nici azi pe deplin elucidată, dar în plasa căreia au căzut mulți intelectuali de frunte ai țării. Aproximarea de C. Noica, dincolo de pasiunea comună pentru filosofie (după 1990 a lucrat, o vreme, și la Institutul de Filosofie), pleacă, în cazul lui Ion Pogorilovski, dintr-o remarcă cuprinsă în *Jurnalul de idei* nicasian, o meditație asupra zborului: „Tot ceea ce e făptură împlinită iese din gravitație; capătă autonomie”. În consecință, *totul poate zbura*, inclusiv *Țestoasa* lui Brâncuși. Această teză a „infinitelor lungi” a făcut carieră la noi, în special după deceniul al șaselea, indemnând la *revelație și feerie*.

Despre Constantin Noica (n. 12 iulie 1909, Vitănești, Teleorman – d. 4 decembrie 1987, Sibiu), proaspăt eliberat din închisoare, în 1964 (la trei ani de la moartea, în deplină discreție, a lui Lucian Blaga), s-a spus că a fost un soi de *supraviețuitor*, protejat, printr-o formă subtilă de imunitate filosofică, în discursul său cultural, cu substanță generativ-națională. În fapt, „metafizica” *fondului autohton*, a *fenomenului românesc*, redescoperit cu voluptate în segmentele *rostirii populare*, a constituit o linie ideatică comună generației criterioniste, întreruptă tragic prin arestarea și moartea prematură

(în 1952, în temnița de la Aiud), a lui Mircea Vulcănescu. Ea dă mărturie nu atât despre *originalitatea* gândirii filosofice locale, cât despre *consonanța* ei cu marile curente occidentale. Firul *rupt* al ideății dintre Vulcănescu și Heidegger, de pildă, iar, pe alt plan, dintre Vasile Lovinescu și René Guenon, trebuia într-un fel reluat, iar singurul ce avea această disponibilitate, era chiar C. Noica, continuator, încă din *Pagini(le) despre sufletul românesc* (1944), al schiței fenomenologice inițiată de M. Vulcănescu, prin *Dimensiunea românească a existenței* (1943).

Instalat lejer în fruntea plutonului de fenomenologi ai *viziunii românești asupra ființei*, C. Noica a reinterpretat, în anii '70, cu material și exemple românești, marile direcții de gândire ale secolului trecut, de la existențialism, la ontologia heideggeriană, rămânând declarat un „hegelian”, adică rezervându-și dreptul de a-i înțelege pe toți și de a-i judeca „cu dreptatea lor cu tot”. În acest fel, prin sute de articole, conferințe, intervenții și scrisori, C. Noica a săpat, cu perseverența picăturii chinezești, la temelia filosofiei materialist-dialectice, punând bazele discursului filosofic generativ național, și îndemnându-și admiratorii și „ucenicii” la deschidere și angajare. Din păcate, nu toți i-au urmat și continuat exemplul! Solitar, sau prin colaboratorii apropiați (Alexandru Surdu este exemplul cel mai fericit de continuator al „dialogurilor logice”), C. Noica a transformat „fenomenul românesc” într-o zonă a cercetărilor hermeneutice, având grijă să-și avertizeze urmașii spirituali : „Să nu întârziați exclusiv asupra românescului. Suntem blestemați să fim într-o lume ce pendulează între Occident și Răsărit. Abia apoi ne vom întoarce rodnic la lumea noastră, la împlinirile și neîmplinirile ei” (interviu realizat de jurnalistul sârb Petru Cârdu, publicat postum, în *Dilema*, august 1993).

Apropierea lui C. Noica, de Brâncuși, subliniază Ion Pogorilovschi în cartea sa, e târzie, datând din anul 1976, când a apărut, la Paris, cartea lui Ionel Jianu/ou *Introduction à la sculpture de Brâncusi* (Editions d'Art), unde C. Noica figurează în calitate de coautor al prefeței, beneficiind și de o caracterizare măgulitoare : „L'un des representants les plus marquants de la philosophie contemporaine”, care deja lucrează în România, la un... *Traité de metaphysique*. Textul *Introducerii*, în fapt un eseu-pretext filosofic, nu a scăpat neobservat în special de diaspora culturală românească, care, prin vocea filosofului Ștefan Lupasco, a evidențiat demersul logico-filosofic de excepție : „Textele voastre sunt excepționale. Pentru mine a fost o sărbătoare să vă citesc” (*Ionel Jianu și opera lui*, Romanian Academy of Sciences, 1990, p. 342). Cum, anterior, în 1975, publicase și o carte despre Eminescu, s-a spus că, în demersurile sale de identificare a *ființei* (obiectul *Tratatului de metafizică*, la care a trudit zeci de ani), C. Noica a beneficiat de trei mari predecesori : *Eminescu, Brâncuși și limba română!* (din fericire, C. Noica, însuși, nu credita o asemenea condensare stereotipă a filosofiei românești – n.n.).

Demersul lui C. Noica l-a stimulat, de asemenea, pe George Uscătescu, care a publicat, la Madrid, o carte despre Brâncuși (*Brâncuși și arta secolului*, 1985), și, cu deosebire, pe Mircea Eliade, coautor al volumului *Témoignages sur Brâncuși*, și cu deosebire, al piesei de teatru *Coloana nesfârșită*, prezentată și participanților la Congresul Mondial de Filosofie, de la Montreal, Canada (1983).

Despre conținutul *filosofic* al sculpturii brâncușiene, gânditorii români s-au pronunțat de timpuriu. Astfel, în *Fețele unui veac* (Ed. Librăriei Diecezane, Arad, 1925) Lucian Blaga evidențiază că: „Instinctul *existențial* este un instinct metafizic. Oarecum istovit, acest instinct n-a putut să creeze o metafizică proprie” (p. 8). Demersul lui Blaga pornește, explicit, de la exemplul lui Brâncuși care : „Pe la 1910 începu a închea un nou stil”, conturat de „acel ciudat român care și-a părăsit țara, fără însă a-și părăsi și legendele și amintirile bizantine” (*op.cit.*, p. 121). În concluzie, L. Blaga decelează „extazul abstract al formelor” brâncușiene de „bărbătească tăgăduire a realității”. La rândul său, Dan Botta, un adversar ideatic al lui L. Blaga, într-un eseu celebru, *Limitele artei lui Brâncuși (Limite și alte eseuri*, Ed. Crater, București, 1996) vorbește despre *mistica platoniciană ce exprimă cel mai plastic fenomenul românesc*: „De la misticismul platonician, la geometria riguroasă a concepției lui Brâncuși, se leagă stilul natural al artei noastre înseși”. Pentru Dan Botta, rădăcinile culturii noastre se află la limita dintre arta *thracică*, căruia Bizanțul i-a conferit darurile lui, și tradiția *mediteraneană*, ce își are în Brâncuși, cel mai luminos exponent al ei”. Nici un exeget modern, Petru Solonaru, nu e departe de tradiția *orfică*, ezoterică, a artei brâncușiene, câtă vreme: „Dincolo de religii, prudente și filosofii, C. Brâncuși se identifică drept fiu al Ortodoxiei spirituale, ce presupune o detașare desăvârșită față de părelnicele lucruri, o isihie fără valuri în fața Osialității Promordiale” (*Spre simfonia brâncușiană*, Ed. Sigma, București, 2018).

În aceste condiții, textul nicasian *Îndoita înfinire la Brâncuși* (din *Rostirea filosofică românească*, apărut și separat, cu titlul *Structura oricărei legende și Brâncuși*), precedat de *Înfinat și înfinire la Eminescu*, este o necesară *punere în temă* față de Ansamblul de la Târgu Jiu, a cărei esență este „însăși legenda, eposul”. C. Noica începe prin a enumera, *pentadic*, elementele Ansamblului : 1) Masa; 2) Poarta (Orașul); 3) Biserica; 4) Coloana (fără sfârșit); 5) Ultima masă. În ordine, aceste elemente indică *devenirea*, ce ne îndeamnă „să povestim”. Sunt evocate, pentru conformitate, legende „venite din Patria mamă, Transilvania, purtate de *năieri*, care s-au așezat tăcuți în jurul mesei, asemenea dacilor”, dar și „Pentateucul” Vechiului Testament : Geneza, Exodul, Leviticul și Numeri, iar, la sfârșit, Deuteronomul, ce se încheie cu un „altar al tăcerii”, mormântul lui Moise, pe care nimeni nu l-a cunoscut, până azi. Cu totul, creația lui Brâncuși „din metal și piatră” indică, ca în orice *epos*, nu înfăptuirea, ci „regândirea gândului : „Omul e o ființă secundă. La el, evocarea e mai bogată decât

Creația; este a doua creație, Deuteronomul” (C. Noica, *Rostirea filosofică românească ...*, p. 94).

A asocia, în aceste condiții, creația lui Brâncuși de „metafizică” nicasiană, cum face Ion Pogorilovschi, nu e o îndrăzneală. Universul formelor lui Brâncuși „bântuie” de metafizică. *Monadele* lui „dormante”, pietrele lui „filosofale” comunică tainic, constituindu-se în adevărate „drumuri spre Centru”, cum ar fi spus Mircea Eliade: „Drumul este cea mai simplă definiție ce i se poate da metafizicii, în genere”. Drumul e „spre centru”, spre ieșirea din zona *profană*, și intrarea în zona *sacră* și duce, obligatoriu, spre templul/altarul/centrul lumii (M. Eliade, *Drumul spre centru*, Ed. Univers, București, 1991, p. 129). În concluzie, pentru Noica, opera brâncușiană este ea însăși o „paradigmă a complexității”, ce poate ține loc chiar de *tratat de filosofie* al neamului. Asumându-l pe Brâncuși, și, prin extensie, pe Eminescu, laolaltă cu limba națională, arealului filosofic autohton, rezolvam, susține C. Noica, și problema situării noastre psihofenomenale în ființă. Și, conchide Ion Pogorilovschi, în loc de o *anchilozată* istorie a filosofiei, *mai bine rămânem cu Brâncuși*, după îndemnul lui C. Noica.

Luminița Țăranu, *Columna mutatio – LA SPIRALE*, 2017-2018

Paradoxul receptării pieselor de teatru ale lui Radu Stanca în posteritate

În mod cert, posteritatea a fost mult mai generoasă cu Radu Stanca, decât perioada antumă, întrucât deceniile care au urmat proletcultismului au deschis fâgașe nu numai spre creația neîntrecutului baladist al literaturii noastre contemporane, ci și spre autorul unui inedit teatru de idei în desfășurări poetatice. Aceasta se întâmplă și pentru că Dorina Stanca, actrița divinizată de publicul sibian timp de un întreg deceniu, după moartea soțului ei, plecat la Domnul în 26 decembrie 1962, renunță la propria carieră scenică, înțelegând să se dedice promovării operei lui. Prin pierderea lui Radu și, la o distanță de o jumătate de an, a unicului lor copil, Barbu, băiatul de 9 ani, viața Dorinei a luat o întorsătură tragică. Așa am reîntâlnit-o prin 1975-1980, în apartamentul familiei din P-ța Mihai Viteazu, nr. 6 la Cluj, unde bătea la mașină cu o paciență nesfârșită piesele de teatru ale lui Radu, rămase în manuscris. Fără vreo exaltare sentimentală, am asemănat-o cu o preoteasă de templu antic, păzind cu devotament absolut un tezaur.

Se știe că din creația sa dramaturgică în 1968 a fost publicat volumul *Teatru* la Editura pentru Literatură cu piesele „Hora domnițelor”, „Ostatecul”, „Oedip salvat”, „Dona Juana” și „Critis sau Gâlceava zeilor”. La Editura Eminescu au apărut sub titlul *Teatru* în 1985, în îngrijirea Ioanei Lipovanu, niște noi texte, anume „Madona cu zâmbetul”, „Rege, preot și profet”, „Faunul și cariatida” și „Ochiul”. Ioana Petraș a realizat în anul 2000 la Editura Paralela 45 volumul *Turnul Babel*, în care figurează „Povestea dulgherului și a preafrumoasei sale soții”, „Turnul Babel”, Grevă femeilor” și „Drumul magilor”. În mod surprinzător, tocmai acest al treilea volum a scăpat atenției profesorului Nicolae Manolescu, în „Istoria critică a literaturii române”, unde se formulează ideea greșită a lipsei unor piese de teatru ale autorului în circuitul cultural contemporan.

Dacă astăzi există cele 3 volume cu piesele dramaturgului, iar creația poetului și eseistului circulă în cărți de autor și în antologii, un merit demn de apreciat i se cuvine recunoscut acestei doamne a scenei românești. Să nu uităm că Doti, (cum este intitulat un ciclu liric), a fost și neîntrecuta muză în strălucirea sa, care s-a luptat să alunge tristețile și presimțirile unui sfârșit iminent. Așa a și survenit el, mult prea timpuriu la poetul-dramaturg de 42 de ani, care a dăruit literaturii române cel mai tulburător „Ars doloris”.

Volumul *Scrisori către Doti*, purtând semnătura lui Radu Stanca, a apărut la Editura Muzeul Literaturii Române din București în 2016, sub îngrijirea lui Ion Vartic. El cuprinde cea mai înaltă expresie a iubirii, formulată în limba română a tuturor timpurilor. Eu citisem cu mare emoție scrisorile în manuscris în perioada când lucram la teza mea de doctorat, un

prim studiu monografic dedicat scriitorului. Dar propunerea pe care i-am făcut-o doamnei Dorina de a le publica în 1980 s-a izbit, ca de un zid, de convingerea ei că o corespondență intimă nu se cuvine să fie oferită marelui public. Important este că după aproape 4 decenii ideea de intimitate decentă s-a modificat și iată că nu mult înainte de moartea actriței, survenită în 25 august 2019, cartea *Scrisori către Doti* a văzut lumina tiparului, întregind opera lui Radu Stanca cu o filă memorialistic-epistolară absolut încântătoare. Există în confesiunile poetului un corectiv exemplar pentru generațiile tinere ale timpului prezent, care pot descoperi un reper sigur despre ce ar trebui să însemne o iubire adevărată, unică, o iubire cât o viață.

La tăcerea care antum stăruise asupra creației sale dramaturgice, ceea ce a urmat după moartea sa era un gest recuperator. Pe lângă disponibilitatea soției, ca factor subiectiv, a existat și unul favorizant, de natură obiectivă. El s-a resimțit după Declarația din 15-22 aprilie 1964, dată publicității de Plenara Lărgită a Comitetului Central al P.M.R., constituind primul pas al emancipării României față de U.R.S.S.. Atunci, pe plan național s-a produs o liberalizare față de tiparele sovietice impuse anterior în toate sectoarele culturii din țara noastră. Intrând într-o zodie mai bună, piesele de teatru ale lui Radu Stanca părăsesc șantierul și sunt publicate în reviste prestigioase ale vremii, unele dintre ele făcându-și loc în repertoriile diferitelor teatre din România. La Brașov în numărul din februarie 1967 al revistei *Astra* este publicată legenda străveche pentru tineret „Grăuian și Dragomara”, piesa pe care autorul încercase fără succes să o vadă pusă în scenă la Teatrul din Sibiu în primăvara anului 1957. Apoi, în revista *Tribuna* din Cluj în 11 mai 1967 apare tragedia cu balet într-un act „Faunul și cariatida”. Tot acolo, în 3 și 10 august 1967 vede lumina tiparului comedia în trei acte „Critis sau Gâlceava zeilor”. Tragedia sa în 3 acte „Ostatecul” este publicată în revista *Steaua* din iunie 1967.

În același an fast pentru destinul creației sale, la Teatrul de Stat din Sibiu este montată ca primă piesă a lui Radu Stanca, tocmai „Ostatecul”, premiera fiind în 21 septembrie 1967. Spectacolul a fost regizat de Arianna Kunner, care a distribuit rolurile principale actorilor Valeriu Paraschiv, Ovidiu Stoichiță, Ion Ghișe, Mircea Hândoreanu și Teodor Portărescu. Evenimentul a fost remarcat în cronicile semnate de Dumitru Chirilă în revista *Familia*, ca în *Steaua* Ion Vlad să comenteze același spectacol dus în turneu la Cluj. În ianuarie 1968 noi ecouri apar în revista *Astra* de la Brașov, sub semnătura lui N. Milea, și în *Teatrul* se publică o cronică de Mihai Nadin.

Îmi amintesc impresia pe care mi-a lăsat-o acel prim spectacol, legat de care mi-am propus, ca profesoară de literatură, să fac cu liceenii mei o lectură a unor scene bine selectate, cu o dezbatere pe baza principiilor morale afirmate de eroii protagoniști ai piesei, Abatirs și Kleomedes. Ar fi o idee binevenită și la liceenii prezentului. Așa este scena a 3-a din actul II al tragediei, una ce seamănă, ca tensiune psihologică a confesiunii celor tineri, cu „Romeo și Julieta” de Shakespeare. În biblioteca prestigiosului Liceu

„Gh. Lazăr” din Sibiu, elevii au putut citi piesa aceasta care se juca pe scena sibiană, dar și „Hora domnițelor”, „Oedip salvat”, „Dona Juana”, „Critis sau gălceava zeilor”, piese apărute într-o primă antologie, *Teatru*, în 1968, deja menționată. Desigur, că citindu-le, liceenii sibieni au putut să descopere un nou gen de literatură autentică. Sub acel impuls, spre exemplu, Mihaela Buchholzer s-a decis să devină actriță de teatru, iar, așa cum avea să mărturisească în volumul nostru *Radu Stanca, Evocări și interpretări în evantai* (Editura TechnoMedia, Sibiu, 2016, p. 79): „în mod cert pentru formarea mea viitoare apropierea de această carte a fost un act decisiv.”

În revista clujeană *Tribuna* din 30 mai și din 6 iunie 1968 se publică „Dona Juana,” comedia în 3 acte, cea care fusese premiată în manuscris cu mai bine de două decenii înainte. Ea va fi jucată la Teatrul Național din Iași în mai 1968, cu cronici de spectacol apărute în *Gazeta literară* din capitală și în revista *Astra* de la Brașov.

În decembrie 1972 se împlinea un deceniu de la moartea scriitorului. Împreună cu colegi de catedră de la Liceul „Gh. Lazăr” din Sibiu, am organizat un moment artistic comemorativ, reflectat și în revista *Lyceum*. Lectura și interpretarea unor poezii ale lui Radu Stanca au realizat-o elevi precum Mihaela Buchholzer, Corina Criștiu, Dan Smarandache, Zamfira Mihaela, Adriana Grigore, Dana Barcan etc.. Adevărul este că în lumea teatrului românesc, un real pas înainte s-a făcut prin evenimentul livresc al apariției volumului, pe linia depolitizării repertoriului de teatru. În mod firesc, ideea sărbătoririi lui Radu Stanca a atras atenția marilor reviste ale epocii, de la *Gazeta literară*, *Luceafărul* și *Familia*, la *Iașul literar*, *Cronica*, *Steaua* și *Astra*, unde se publică recenzii semnate de nume cunoscute în lumea teatrului. Se glosează despre activitatea regizorală a lui Stanca, se scriu evocări, apar grupaje de poezii, eseuri ale unor condeie autorizate, așa cum era Nicolae Balotă, care în nr. din decembrie 1968 al revistei *Argeș* publica studiul „Un prinz al baladei, Radu Stanca”.

Între comentarii premierei puse în scenă de Ioan Taub la Teatrul Național din Cluj cu piesa „Hora domnițelor” de Radu Stanca, tânărul Ion Vartic publică în revista *Tribuna* din 2 mai 1968 eseu „Teatrul lui Radu Stanca”. Ideea va fi dezvoltată în cartea *Radu Stanca. Poezie și teatru*, apărută la Editura Albatros în 1978. Semnalarea în presă a rafinatului volum eseistic debutează cu cronica literară semnată de Anca Sîrghie în *Tribuna Sibiului* din 4 mai 1978, urmată de Nicolae Manolescu în *România literară*, de Gh. Grigurcu în *Familia*, de Gelu Ionescu în *Viața Românească* etc. Un frumos succes de public a înregistrat Ion Vartic la Sibiu, unde volumul său a fost lansat în 4 mai 1978 la Librăria „Mihai Eminescu”. Anca Sîrghie a prezentat noul eseu, iar Alexandru Bălan, Geraldina și Radu Basarab, actori de la Teatrul de Stat din Sibiu, au recitat din versurile poetului. Interesul sibienilor pentru Radu Stanca, acel spiritus rector mai mult intuit decât cunoscut și înțeles pe atunci, era deplin justificat.

Interesantă fusese la Teatrul Național din Cluj colaborarea lui Octavian Cosmuța cu Dorina Stanca, semnând regia la premiera din 20 martie 1975 cu piesa „Gâlceava zeilor”. Despre noul spectacol vor scrie cronici în diferite publicații: I. Cocora, Ov. Constantinescu, Florian Potra, Draga Milan, Al. Covaci, Nicolae Ciobanu, I. Vartic, Dan Damaschin etc. Este o dovadă certă că, pe măsură ce intrau în repertoriile unor teatre din țară, piesele lui Radu Stanca deveneau adevărate evenimente în viața culturală românească.

O apariție de mare succes la public ca și de critică literară a fost în 1978 *Un roman epistolar*, tipărit la Editura Albatros. El cuprindea o selecție a corespondenței anilor 1945-1961 dintre Ion Negoïtescu și Radu Stanca, deveniți astfel cei mai „vizibili” dintre cerchiști. Se cere menționat adevărul că niciunde nu apare ca aici drama antumă a lui Radu Stanca, dramaturgul a cărui creație nu avusese acces la lumina rampei. Cei mai mulți dintre cerchiști trec prin momente dificile, negăsind condiții optime pentru un „modus publicandi”. Corespondența lor cu divagații de specialitate le rămânea, dacă nu ca substitut al manifestării publicistice, măcar un ghid de lectură și mod de exersare, utile menținerii formei lor intelectuale.

Pregătit să facă parte din același sistem de activități creatoare era și teatrul Cercului, deschis mai ales pieselor lui R. Stanca și conceput - după cum îi mărturisea I. Negoïtescu prietenului de la Sibiu - drept „singura modalitate ca să se creeze mediul favorabil operei tale dramatice.” Teatrul trebuia să fie o latură a restaurării goetheene.

Totuși realitatea a infirmat șansele publicării operei dramatice cât și pe cele ale realizării teatrului literar visat de R. Stanca, deși acesta era pregătit să susțină inițiativa cu sugestii novatoare, unele chiar aplicate la Sibiu. Revenit profesor de teatru și istoria teatrului la Conservatorul popular din Sibiu încă din anul 1945, R. Stanca va fi numit regizor la Teatrul Popular din Sibiu în 1949.

Considerăm că premierele unor piese puse în scenă la Sibiu prilejuiau foștilor membri de cenaclu veniți aici la invitația regizorului, pregătiți să asiste la o reprezentare „euphorionistă”, tot atâtea ocazii de reconfirmare a durabilității spiritului cerchist.

În mod paradoxal, în anii posteriității lui socialiste se produce o adevărată explozie a interesului pentru dramele de idei ale scriitorului transilvănean, în timp ce piesele scrise conjunctural la comandă politică de alți dramaturgi consacrați, sunt uitate. Așa se întâmpla, spre exemplu, cu multe texte ale lui H. Lovinescu, „dramaturgul epocii roșii”, cum a fost numit într-o familie care dăduse culturii române pe criticul literar Eugen Lovinescu, pe filosoful Vasile Lovinescu sau pe Monica Lovinescu, editorialista de la postul de radio anticomunist „Europa Liberă”, cea mai cunoscută femeie a întregului exil românesc. Din bogata producție proletcultistă a lui Horia Lovinescu, au rămas cel mult „Citadela sfărâmată” (1955), și „Moartea unui artist” (1960). Dispar cu încetul din repertoriile

teatrelor, aidoma comediilor sovietice, piesele de actualitate socialistă ale lui A. Baranga, în afară de „Mielul turbat” (1958) și „Fii cuminte, Cristofor” (1965) sau piesele pentru care P. Everac a fost distins cu Ordinul Meritul Cultural clasa I (1971), datorită unor „merite deosebite în opera de construire a socialismului, cu prilejul aniversării a 50 de ani de la constituirea Partidului Comunist Român”.

Deschiderea spre lumea scenei a textelor lui Radu Stanca va continua mult dincolo de „tezele din iulie” ale anului 1971, cu care se încheia „perioada de liberalizare” din viața politică a țării. Un succes remarcabil a obținut regizoarea Nicoleta Toia, creatoarea spectacolului „Dragomara”, montat în aprilie 1976 la Teatrul de Stat din Sibiu, cu scenografia lui Ervin Kuttler. Așa cum mi-l amintesc și azi, spectacolul epata prin pitoresc și joc al tinerilor actori Sandu Popa (Grăuian), Dan Turbatu (Dobrută), Dana Lăzărescu (Dragomara), Constantin Stănescu (Corbuz), Ion Buleandră (Aldar), Rodica Turbatu (Vigri). Atât de profund s-au transpus sufletește Dana Lăzărescu și Sandu Popa interpretând rolurile principale, încât s-au îndrăgostit cu adevărat, au format o familie și abia atunci când Dana era pe punctul de a deveni mămică, a fost oprit acel spectacol, pentru că ea nu o mai putea întruhipa pe Dragomara.

În martie 1977 la Studioul „Casandra” al Institutului de Artă Teatrală și Cinematografică, studenții anului IV realizează spectacolul „Oedip salvat”, în regia lui Mihai Mănuțiu, care a distribuit în rolurile principale pe Adrian Pinteă, Marcel Iureș și Mirela Gorea. Este spectacolul cu care reprezentanții I.A.T.C.-ului vor pleca la a doua ediție a Festivalului Institutelor de Teatru pentru Copii și Tineret de la Cardiff, Anglia, evenimentul fiind semnalat din belșug în presa din capitală și din Cluj. Atât de succulentul text ca semne de teatralitate, „Oedip salvat”, va fi jucat în vara anului 1979 la Constanța, unde s-au organizat „Serile de teatru antic”, cât și la Sibiu unde în primăvara anului 1981 regizorul Iulian Vișa dă măsura ingeniozității sale. De neuitat este viziunea sa modernă la nivel scenografic și interpretativ, conflictul desfășurându-se în fața unei pelicule imense de care se izbesc personajele în echilibristica lor tensionată, spre a reprezenta zbaterele produse în conștiința umană. În rolul titular, Radu Dobre Basarab a făcut dovada talentului său actoricesc. Era anotimpul inovațiilor artistice, prin care regizori de valoarea lui Vișa reușeau să ștergă gustul amar al surogatelor se fuseseră propuse spectatorilor în deceniul proletcultismului. Nu uit spectacolul sibian din 1981 cu piesa „Mârâiala” de Paul Cornel Chitic, mult mai cutezător ca mesaj dinamitar decât cel de la Teatrul Mic din capitală, sau „Dirijorul”, cu piesa lui D.R.Popescu, la fel de îndrăzneț în montarea de la Sibiu.

Interesul exploziv pentru dramaturgia lui Radu Stanca, face ca la Teatrul din Turda în 1980 să fie pus în scenă textul „Povestea dulgherului și a frumoasei sale soții” în regia lui Nicu Gheorghe, spectacolul fiind comentat în presa momentului.

Atunci când în 9 mai 1981 la Facultatea de Filologie am susținut teza de doctorat cu tema „Radu Stanca - un studiu monografic”, pe lângă concluziile profesorilor din comisia oficială, a fost lecturat și „micul referat” pe care l-a trimis, din proprie inițiativă, filosoful Constantin Noica, după ce a parcurs două capitole ce aveau tangențe cu filosofia. „Îmi îngădui mie, ca om de cultură filosofică, - a precizat Constantin Noica - să relev justetea referințelor pe care le face candidata la curente filosofice sub influența cărora a putut sta Radu Stanca. În câteva locuri ni se arată chiar pe drept cuvânt după câte îmi pot da seama - că sensibilitatea filosofică a autorului l-a făcut de la început contemporan cu cele mai alese spirite și orientări ale timpului... Într-un ceas când absurdul, morbiditatea și manierismul solicită tineretul nostru din toate părțile, o asemenea lucrare face dreptate nu numai unui mare destin românesc, ci și ființei umane, prea des primejduită de propriii ei cronicari, literatorii.” O asemenea apreciere a justificat continuarea cercetării noastre și efortul restituirii creației lui Radu Stanca, (vol. *Dăltuiri*, 2012 și *Radu Stanca, Profil spiritual*, 2015 le-am îngrijit în colaborare cu prof. univ. Marin Diaconu de la București) astfel că în prezent este în plină elaborare o a cincea carte destinată temei.

În 1982, consemnarea celor două decenii împlinite de la stingerea scriitorului se face cu mai puțin fast și în anii următori interesul pentru piesele lui înregistrează un regres.

Este o perioadă în care se schimbă forma interesului față de opera scriitorului. Radu Stanca pătrunde în studii de sinteză, precum „O istorie a literaturii române” a lui Ion Rotaru, vol. III din 1987, care va fi urmată de abordări critice, cum sunt cele ale lui I. Negoșescu, Virgil Nemoianu, Al. Piru etc., și de evocări semnate de prietenii cerchiști ca Șt. Aug. Doinaș ori Ovidiu Cotruș. Ada Cruceanu va semna în 1992 la Edit. Hestia din Timișoara o abordare inedită, intitulată *Radu Stanca, dramaturgul. Considerații privind teatrul de poezie*, care va reține atenția criticii literare a momentului. Alex Ștefănescu a inclus capitolul „Radu Stanca la o nouă lectură” în *Istoria literaturii române contemporane* din 2005. Nicolae Manolescu face o pertinentă judecare a pieselor reprezentative ale autorului în *Istoria critică a literaturii române*, 2008. Numele lui nu lipsește din dicționarele de profil. Astfel în 1977, Marian Popa îi asigură un comentariu în *Dicționarul de literatură română contemporană*, publicat la Editura Albatros. Atunci când la aceeași editură în anul 2000 apare *Dicționarul esențial al scriitorilor români*, profesorul M. Zăciu a alcătuit comentariul despre Radu Stanca.

Se pare că dintre piesele de teatru ale autorului, incită un viu interes îndeosebi „Dona Juana” care în 1989 este jucată la Teatrul de Stat din Tg. Mureș și în 1992 la Teatrul de Stat din Reșița. Am vizionat spectacolul cu „Dona Juana” la 28 ianuarie 1996, în cadrul Colocviilor de critică teatrală Radu Stanca de la Sibiu. Piesa a fost pusă în scenă de Gavril Cadariu, cu Mihai Bica și Constantin Chiriac în rolurile principale, din păcate distribuiți invers decât era benefic succesului așteptat. Știurlubatici, cum cereau

rolurile lor, au fost actorii Gabriela Neagu (Fiorela) și Mihai Coman (Fiorelo). La Teatrul Național din Cluj în 2000 am vizionat spectacolul cu „Dona Juana” în regia dnei Livia Tulbure Gună, care a propus o versiune fără partitură vocală, personajele exprimându-se doar gestic. Un experiment interesant și acesta.

În mod neașteptat, următoarele două decenii au fost mult mai sărace în reprezentări cu piesele lui Radu Stanca, absente până și la teatrul sibian care îi poartă numele. Fenomenul acesta consună cu lipsa pieselor lui Lucian Blaga în repertoriul Teatrului Național din Cluj-Napoca sau cu scoaterea creațiilor dramaturgice ale lui Marin Sorescu din programul Teatrului din Craiova. Ne aflăm în plină globalizare, nu-i așa? Nimeni nu mai este preocupat să transmită tinerilor cultul pentru Larii și Penații repertoriului dramaturgic național. Cu totul altele sunt criteriile de selecție și țintele urmărite astăzi.

Ca dramaturg cu deschideri spre teatrologie, Radu Stanca a teoretizat din începuturi câteva linii directoare ale impactului pe care le are spectacolul asupra publicului, așa ca în eseul „Despre teatrul literar”, publicat în primul număr al *Revistei Cercului Literar*, din ianuarie 1945. „Nu există, estetic vorbind, - aprecia tânărul teatrolog - două modalități de text dramatic și anume poezie dramatică, pe de o parte, și text teatral (indiferent estetic), pe de altă parte, sau, în limbaj obișnuit, nu există <piese pentru citit> și <piese de jucat>. Nu există decât text bun sau rău. Iar când e bun e, cu necesitate, un text poetic, după cum, când e rău, nu mai poate fi în niciun caz dramatic - considerând dramaticul ca o valoare estetică și nu ca o stare psihică...Cu alte cuvinte, scenicitatea este o condiție substanțială a poeziei dramatice.” Așa cum a teoretizat poeticitatea, el a și imprimat-o textelor sale. Pornind de la fericita întâlnire a dramaturgului Giraudoux cu regizorul Juvet, autorul român exemplifică împlinirea actului teatral atunci când un text consună perfect cu ideea regizorului. Această alchimie absolută este cheia succesului artistic. Asemenea judecăți de valoare își găsesc aplicare la propria creație.

În prezent, textele sale zac într-o grea așteptare a regizorilor care vor dovedi inteligența necesară pentru a reliefa, montându-le, un tărâm de meditație existențială perenă. Desigur că metafora scenică a alegoriilor și stilul poetic al replicilor cer o liniște pe care spectatorii agitați ai prezentului se pare că nu o mai au. „În totul, teatrul lui Radu Stanca nu merită relativa uitare în care se găsește” conchidea Nicolae Manolescu în *Istoria critică a literaturii române* (Ed. Paralela 45, Pitești, 2008, p. 918).

Aici este paradoxul pieselor de teatru originale ale lui Stanca. După ce în mod explicabil și consecvent fuseseră marginalizate în proletcultism, ele au stârnit un tot mai crescut interes în vremea socialismului din următoarele trei decenii, ca în perioada postdecembristă să înregistreze în plină libertate ideologică un regres, al cărui sfârșit nu-l putem întrezări.

Luminița Țăranu, *Columna mutatio – LA SPIRALE*, 2017-2018
(Instalație monumentală 12,50 m x 1,40 m; pictură în serigrafie artistică manuală în straturi pe suport de aluminiu. Proiectul tehnic de structură și montaj: Arhitect Pietro Bagli Pennacchiotti. Via Biberatica, stradă milenară romană, Mercati di Traiano - Museo dei Fori Imperiali, Roma, Italia, Fotografia Sebastiano Luciano)

Cultura literaturii române în contextul altor culturi

După cum se cunoaște, cultura unui popor se definește prin identitatea valorilor spirituale și materiale, iar conținutul acestora este fundamentat pe fenomene corelate cu necesitățile sociale ale individului. La fel se cunoaște, cultura unui popor se dezvoltă din principii de demnitate și identitate națională, elemente esențiale bazate pe moralitate individuală și socială, construite din convingeri ce aparțin culturii literare și științifice, în ansamblu, aspecte ce aparțin valorilor spirituale – respectivele teorii fiind influențate de tradițiile naționale autohtone, dar și de practicile altor popoare care în procesul evoluției au obținut o cultură cu mult mai avansată față de cea care există în propriile manifestări culturale. Din acest punct de vedere, necesitățile spirituale ale individului sau ale unui popor între timp se amplifică tot mai mult, iar cultura, *ca component integrator al tuturor valorilor sociale*, se dezvoltă și mai intens în limitele deconței umane. Ca urmare, cultura oricărui popor tinde spre acea perfecțiune și către acele valori care înalță continuu dezvoltarea umană și socială.

Activitatea culturală a fost mereu o năzuință și o prioritate absolută a individului, aceasta reprezentând acțiunea conștientă în obținerea unui scop definit, care dezvoltă și raportează treptat omul și societatea acestuia către nivele tot mai înalte, către nivele civilizate. Lucruri demne și pline de respect care orientează umanitatea spre crearea unor condiții mai bune de existență socială, în mod aparte, în crearea bunurilor spirituale și materiale, valori ce comunică între ele și, în același timp, constituie imaginea culturală a unei societăți dintr-o perioadă istorică anumită. Dacă ar fi să ne orientăm la o comunitate oarecare, atunci vom deschide parantezele societății române, neam care întrunește în mod distinct atât cultura clasică și modernă, cât și cultura literară – fenomene ce constituie conținutul unui obiect național, unui produs al identității de limbă și istorie ce aparține integral meritului întregului popor, meritului clasei intelectuale, meritului scriitorilor și oamenilor de știință etc., aceștia evocând o sinteză a tuturor posibilităților prin exprimarea și promovarea valorilor social-culturale, inclusiv, raportate și la valorile culturale universale. Astfel, conform realității, cultura modernă română și-a început evoluția cu desăvârșire undeva de aproape trei sute de ani în urmă, având în centrul evenimentelor și influența relativ mare din partea unor culturi occidentale, dar mai ales a celei germane și franceze. În această perioadă de timp cultura română, în mod aparte cultura literară română, s-a manifestat ca o componentă destul de bună, calitativ vorbind, determinată de esență, iar conținutul acesteia a întruchipat bogăția spirituală a poporului român. Printre ipostazele respective, cu contribuție notabilă, se înscriu nume mari de personalități, scriitori ce le individualizează importanța de-a lungul istoriei, iar operele literare ale acestora s-au remarcat nespuse de

valoros nu numai în cultura națională română, dar și în cea occidentală, universală, cu accente mai pronunțate în cultura franceză, germană, italiană, americană - literatura română însumând formula ce cuprinde latura fundamentală a esteticii și a virtuții.

Cultura română din toate timpurile s-a exprimat ca un fenomen unic, specificul acesteia fiind corelat la plasarea geografică și a procesului evolutiv de-a lungul istoriei. Componentele respective și-au găsit abordarea și în cultura literaturii române, care de-a lungul timpului a fost puternic influențată și de alți factori precum creștinismul (specific neamului român), umanismul (curent care a fost infiltrat din Polonia în secolul al XVII-lea și ulterior pătruns și în spațiul românesc; în Moldova, prin scrierile lui Miron Costin, predecesorul fiind Grigore Ureche - care a tratat aspecte de istorie în dezvoltarea fenomenelor precum deșteptarea poporului prin conștiința națională; apoi Ion Neculce - cronicar moldovean care a abordat teorii despre identitate, cultură, erudiție, înțelepciune; renumitul umanist Dimitrie Cantemir, cât și alte personalități distincte prin cultura umanistă, cum ar fi Constantin Brâncoveanu și alții), tradițiile naționale etc, în rezultat, toate reprezentând identitatea română ca produs autentic al factorilor spirituali și materiali. În modul acesta, literatura română, valorificată și exprimată de către scriitorii români și nu numai, și-a făcut prezența în mod onorabil și în alte culturi universale, care, la rândul ei, s-a prezentat ca un component suficient de valoros în arta scrisului. Acest lucru este vizibil realizat prin scrierile marilor literați, scriitori notorii, savanți, umaniști, un exemplu eminent fiind Dimitrie Cantemir (savant, filozof, umanist, scriitor, lingvist, istoric, compozitor, geograf, politician, antropolog etc), care a lăsat ca moștenire valori literare inegalabile cum ar fi „Descrierea Moldovei” (editată în 1769), lucrare scrisă în latină și solicitată cu mare interes de către Academia de Științe din Germania, Berlin; „Istoria creșterii și descreșterii Imperiului Otoman” - lucrare publicată în limbile engleză (1734-1735, ediția a II-a în 1756), germană (1745), franceză (1743), unde pentru continentul european aceasta a existat până în anii 1900 ca un manuscris-îndrumar, ca un izvor de documentare permanentă pentru oamenii de știință, istorici; de remarcat și faptul că despre Domnia sa s-au scris multe lucruri demne de apreciere, unul dintre ele este înscris și în Enciclopedia britanică, volumul 5, ediția a 11-a, unde citim: „Dimitrie Cantemir a fost cunoscut ca unul dintre cei mai mari lingviști ai vremii sale, vorbind și scriind unsprezece limbi și fiind bine versat în bursele de studii orientale”.

Dacă literatura română între timp a fost influențată de diverse culturi, cum ar fi cultura greacă (secolul al XVII-lea și al XVIII-lea în care Țările Române au fost stăpânite de Imperiul Otoman) și iluminismul european (secolul XVIII-XIX, exponenții acestui curent literar fiind Gheorghe Asachi, Dinicu Golescu etc), apoi renașterea națională și culturală cu idei revoluționare (secolul al XIX-lea și începutul secolului XX-lea) a pus la dispoziția marilor scriitori români prilejul de a realiza lucrări literare inedite

bazate pe schimbările parvenite în istoria românilor, accentul fiind pus pe unitatea națională, conștiința națională și tot ceea ce ține de cultura neamului românesc. În această perioadă de timp literatura română este cuprinsă și de avântul curentelor literare europene cum ar fi simbolismul, romantismul, realismul, astfel scriitorii români manifestându-și activitatea literară către tendințe și aptitudini relativ comune, cu o formă de exprimare destul de frumoasă și calitativă. În acești parametri, conform meritelor, literatura română a secolului XIX este considerată și se înscrie ca cea mai valoroasă și productivă creație literară din toate timpurile. Printre marii scriitori români care s-au remarcat foarte sugestiv prin curentele literare respective din acea perioadă (junimism, simbolism, romantism, realism, latinism) se numără geniul literaturii române Mihai Eminescu (personalitate cunoscută nespuse de mult și în cultura universală), Ioan Slavici, George Coșbuc, Constantin Negruzzi, Ion Creangă, Vasile Alecsandri, Alecu Russo, Bogdan Petriceicu-Hasdeu, Barbu Ștefănescu Delavrancea, Mihail Kogălniceanu, Ion Luca Caragiale, Titu Maiorescu, Anton Pann, Alexandru Macedonski, Petre Ispirescu, Dimitrie Bolintineanu, Alexandru Vlahuță, Ion Heliade Rădulescu, precum și mulți alții. Scriitorii susmenționați, dar și alții au pus în lumină opere literare de mare valoare, unele din ele fiind înscrise și în patrimoniul cultural universal, iar prin subiectele literare abordate s-au evidențiat nu numai capacitățile scriitoricești ale acestora, dar și puterea de întrebuițare și utilitate publică a artei literare în mediul social corespunzător – totul creat în scopul de a completa cât mai mult bunurile spirituale întru dezvoltarea omenirii de diverse culturi și origini.

Literatura română are o identitate distinctă, iar cultura acesteia reprezintă întregul set de valori spirituale, intelectuale menite întru dezvoltarea poporului român și nu numai. Din respectivele considerente, cultura literaturii române este un proces bine definit, manifestându-se ca o identitate sigură în arta scrisului. Așadar, prin identitatea culturii literare definim însușirea, istoria și contribuția acesteia în cultura românească, cât și cea universală din diverse perioade ale timpului. Cultura literaturii române este prezentă în mod distinct de la începuturi până în zilele de astăzi, divizându-se în compartimente exacte: literatura română veche, literatura română în limba slavonă, literatura română umanistă – secolul XVII, literatura română a secolului XVIII, literatura română a secolului XIX, literatura română a secolului XX, literatura română interbelică, literatura română postbelică, literatura română contemporană, literatura română din străinătate sau, mai bine zis, literatura română a diasporei, literatura română în viziunea scriitorilor străini, etc. - efectul benefic și estetic fiind prezent în întregul sistem de activitate literară. Ca urmare, literatura română este un proces care se regăsește între sinteza trecutului și a prezentului, bazat pe trecerea de la particular la general; între conexiunea istoriei și a proceselor sociale, politice, morale, economice; între realitate și imaginație pentru a crea noi reprezentări în baza percepțiilor umane. În același timp, identitatea

literaturii române este un mod de exprimare prin care se dezvoltă și se recunoaște cultura spirituală ce modernizează continuu societatea română atât din țară, cât și din afara ei. La baza acestora este prezentă noțiunea de unitate națională care unește și întărește centrul de legătură cu prezența scriitorilor români de pretutindeni. Reprezentarea generală a principiului de unitate națională se manifestă în toate acțiunile întreprinse de către scriitorii români din toate timpurile, transmițând ideea prin diverse genuri literare. Prin sentimentul de afecțiune pentru țărâna natală, pentru propria patrie, literatura română a fost și este inundată continuu de conținuturi ce aparțin conceptului de unitate națională, de menținere a tradițiilor naționale, de dezvoltare spirituală și socială a societății române, de dragoste pentru semenul său, scriitorii români expunându-și acest gând cu cea mai mare pasiune prin profesiunea exercitată, deci, prin arta scrisului. Pentru scriitorii români sau, mai bine zis, pentru intelectualitatea română din afara hotarelor dragostea pentru pamântul natal este unică, ea nu dispare niciodată și este redată prin lucrări literare în cel mai distins mod. Scriitorii români din afara granițelor țării de origine sau, cum se mai spune în mod literar *Diaspora română*, încearcă prin diverse acțiuni (și le reușește de minune) să creeze pe meleaguri străine frumosul despre ținutul românesc și fac tot posibilul ca să transmită, să dezvolte în omul străin (din alte țări) interesul și respectul pentru societatea românească. Prin lucrările literare și cele științifice, prin acțiunile întreprinse de a crea uniuni și societăți de creație, de a înființa instituții destinate culturii și învățământului în limba română în alte țări ale lumii, se impune respect și admirație pentru imaginea pe care vrem ca alții să o aibă despre națiunea română. De menționat, atât creația literară, cât și cea științifică completează în mod egal cultura literaturii române și patrimoniul cultural al națiunii române. Printre scriitorii celebri și oamenii de știință români cu aceleași calități redutabile, *care au promovat și continuă să promoveze valorile intelectuale și spirituale românești, în mod aparte, cultura literaturii române în contextul altor culturi*, se regăsesc – Nicolae Iorga, Dimitrie Cantemir, Mihai Eminescu, George Călinescu, Tudor Arghezi, Emil Cioran, Mircea Eliade, Nichita Stănescu, Eugene Ionesco, Herta Muller, George Emil Palade, Ana Blandiana, Petru Popescu, Ruxandra Vidu, Andrei Codrescu, Bogdan Suceavă, Ștefan Baciu, precum și multe alte personalități marcante - producători de studii literare, filozofice, științifice în diverse domenii; veritabile personaje în promovarea istoriei, culturii și limbii române pe meleaguri străine.

În procesul evolutiv literatura română este motivată de două componente – recunoașterea deplină a acesteia în cadrul țării și recunoașterea cu succes la nivel mondial. Recunoașterea pozitivă în plan mondial a literaturii române este, mai întâi de toate, o componentă care multiplică valoarea culturii literare din cadrul țării, ca ulterior aceasta să creeze un fenomen intermediar prin care se contribuie la dezvoltarea altor culturi. Drept model, după cum s-a mai precizat, Dimitrie Cantemir, primul

scriitor/umanist român recunoscut în cultura universală și cea europeană, prin scrierile sale excepționale (lucrări literare de o pondere aparte despre lume redată în stil filozofic, ținând de domeniul culturii clasice – umanismul) a îmbogățit și întregit cultura europeană cu noi modele de gândire filozofică, istorică, umanistă. Un alt exemplu remarcabil care a contribuit în dezvoltarea altor culturi a fost Nicolae Iorga, personalitate română apreciată enorm de mult în mediul literar și academic din Europa și nu numai, membru al Academiei de Științe din Franța, Iugoslavia, Polonia, cu titlul onorific de Doctor Honoris Causa al Universității din Oxford, recunoscut prin participări active la conferințe și congrese internaționale în țări din Europa și în Statele Unite ale Americii, prin creația literară și științifică în domeniul istoriei medievale, filozofiei, științelor umanistice, lingvisticii și filologiei, dramaturgiei etc., recunoscută la nivel mondial. Acest lucru este confirmat prin relatările marilor personalități din cultura universală; bunăoară, istoricul și savantul englez Arnold Joseph Toynbee a spus: „regret că nu l-am cunoscut niciodată pe Nicolae Iorga... Sunt în special recunoscător pentru că a scris Istoria Imperiului Otoman – acea mare istorie a lui Iorga pe care o am în bibliotecă într-o ediție germană. Nicolae Iorga este o mare figură a științei, istoriei, atât a României, cât și a Europei și a lumii întregi, iar sfârșitul său tragic a fost o pierdere generală”; iar cu o lună mai târziu după moartea renumitului scriitor și savant român, profesorul și filologul francez Mario Roques în cadrul ședinței de comemorare de la Academia Franceză a precizat următoarele: „Nicolae Iorga a fost unul dintre acei oameni ai vremurilor epice, inițiatori, conducători, îndrumători neobosiți ai nației lor, care trebuie să înțeleagă tot ce este în legătură cu țara lor, să fie la curent cu tot ce se întâmplă, dar mai ales să descurce națiuni, aplicând totul la ei în țară, să organizeze totul, să verifice, să corecteze și adeseori să ia totul de la început”. De asemenea, George Călinescu a scris: „Iorga a jucat în cultura românească, în primele decenii ale secolului XX, «rolul lui Voltaire»”. Prin intermediul spațiului literar, cultural, științific și-au remarcat contribuția în cultura altor popoare și *Mihai Eminescu*, unul dintre cei mai renumiți și cunoscuți scriitori români de nivel mondial, cel mai celebru și vestit poet din toate timpurile în cultura română, aportul său literar fiind recunoscut în diverse culturi din lume, *Mircea Eliade*, renumit savant și filozof de talie universală în instituirea studiului de „istoria religiei”, mult cunoscut în SUA și Franța, *George Călinescu*, cu influențe în cultura italiană, opera domniei sale evidențiindu-se ca știință inițială despre istoria literaturii române din toate timpurile, *Herta Muller*, scriitoare originară din România, autoare de scrieri literare în limba română și germană, deținătoarea Premiului Nobel pentru Literatură în anul 2009, *George Emil Palade*, omul de știință în domeniul biologiei, deținătorul Premiului Nobel în Fiziologie și Medicină pentru anul 1999 cu o contribuție inegalabilă în știința universală, *Emil Cioran*, mare filozof în cultura universală, prezent în renumitele enciclopedii din Marea Britanie, SUA, Franța, Italia, Germania, etc., lucrările sale fiind

prezente și în renumitele biblioteci din întreaga lume, *Nichita Stănescu* – poet și eseist român care în anul 1977 a fost propus la Premiul Nobel pentru literatură de către scriitorul suedez Arthur Lundkvist și căruia în anul 1975 i s-a decernat valorosul Premiu european „Johann Gottfried von Herder”, *George Enescu*, compozitorul care a făcut cunoscut întregii lumi ce este muzica și folclorul românesc și nu numai, *Constantin Brâncuși*, sculptor, considerat pionierul sculpturii abstracte moderne, cunoscut enorm în Franța, *Eugen Lovinescu*, marele autor despre schimbările în valorile estetice, *Ion Caraion*, scriitorul și traducătorul român care editează reviste literare în Germania și Elveția, *Nicolae Balotă* (scriitor, istoric și teoretician literar român), cu contribuții în cultura europeană legate de cultura renașterii în Italia, de literatura germană și franceză, *Norman Manea*, cel mai tradus romancier român, manuscrisele sale fiind traduse în mai mult de 20 de limbi, *Eugen Ionescu* (Eugene Ionesco), renumit dramaturg în cultura universală – unul din fondatorii teatrului absurdului din Paris, *Ruxandra Vidu* (prof. univ., dr.), omul de știință în ingineria materialelor avansate și nanotehnologiilor, cu numeroase invenții brevetate în SUA, decorată cu importante premii și distincții de nivel mondial, fiind primul om de știință român în calitate de membru al Academiei Naționale a Inventatorilor din SUA, Președinte al Academiei Româno-Americane de Științe și Arte din SUA / American Romanian Academy of Arts and Science, USA, *Nicolae Manolescu*, renumit critic și istoric literar în arta scrisului contemporan, Ambasadorul României la UNESCO și Președinte al Uniunii Scriitorilor din România, *Ana Blandiana*, scriitoare, lucrările sale fiind traduse în 26 de limbi, fondatoarea reînnoierii Centrului PEN din România în 1990, deținătoare a Premiului Literar Internațional „Gottfried von Herder” în anul 1982, *Mircea Cărtărescu*, poet, prozator, critic literar, cu două romane traduse în limba italiană și trei în limba olandeză, *Andrei Codrescu* (originar din România, cetățean al SUA, poet, eseist, prozator) scriitorul care a devenit best seller în America de Nord cu romanele *Contesa sângeroasă / The Blood Countess* și *Messi@h*; Linda Maria Baros (de origine română, traducătoare, critic literar, poet, membru titular al Academiei Mallarmé din Paris), poemele fiind prezente în 28 de volume editate în 28 de țări, fiind și deținătoarea vestitului Premiu pentru poezie „Prix Guillaume Apollinaire” din Franța (anul 2007), *Petru Popescu* (de origine română, cetățean SUA, romancier, scenarist, realizator de filme la Hollywood), romanele sale în număr de 20 fiind scrise în limbile engleză și română, *Ștefan Baciu* (diplomat, scriitor, profesor universitar, traducător, jurnalist român stabilit în SUA) care a publicat peste 100 de volume de poezie, eseistică, memorialistică etc., dar și peste 5000 de articole și studii științifice apărute în reviste din Germania, România, Franța, America Latină, Elveția, America de Nord, cât și mulți alții.

Prin acțiunea de a contribui cât mai benefic la dezvoltarea propriei culturi naționale, cât și la dezvoltarea altor culturi din afara țării de origine, producătorii de opere literare, filozofice, științifice în diverse domenii se

prezintă ca adevărați eroi în promovarea istoriei și limbii române, în protejarea și îmbogățirea neîncetată a patrimoniului cultural român și, nu în ultimul rând, întru onorarea ținutului român strămoșesc. Deci, aportul redevabil al scriitorilor români în cultura națională și cea universală este motivat de arta cunoașterii, care la rândul ei se prezintă prin literatură, muzică, pictură, știință etc. Drept urmare, dacă vorbim de literatura română, atunci cultura literaturii române nu numai că s-a afirmat sau că s-a promovat în mod distins în cultura altor popoare, deci în cultura universală, dar, în același timp, cultura literaturii române a completat și a diversificat într-o măsură oarecare cultura universală, cu precădere a influențat pozitiv cultura europeană și cea americană, astfel literatura română identificându-se ca una originală, având în cuprinsul său remarcabili scriitori, muzicieni, pictori, oameni de știință și cultură, intelectuali români de diverse profesii – prezentă în joc fiind munca intelectuală ce este materializată prin noțiunea de a satisface necesitățile spirituale ale individului atât din societatea română, cât și din societatea universală. Așadar, prin conceptul culturii scoatem în evidență nu numai totalitatea valorilor materiale și spirituale ce comunică între ele întru dezvoltarea omului și a societății acestuia, însă, concomitent, definim importanța și necesitatea acestuia întru dezvoltarea diverselor tipuri de activități umane (literare, sociale, morale, spirituale, intelectuale etc.) prin intermediul cărora se identifică conținutul și diversitatea noțiunii de valoare în multiple culturi de diverse origini.

Luminița Țăranu, *Columna mutatio* – LA SPIRALE, 2017-2018

Braşov

broaşte ţestoase sparg muntele
piatra brutală
şira spinării oraşului
vlaga-i monumentală
ar mai fi carapacea atât de ciudată
ca un zid nesfârşit
atârnând de grumaz anotimpuri
plutind imperfect şi impar
spulberând pelteaua memoriei
şi desigur
asudatele noastre schelete
greu încercate-n leşia progresului
în huma crestată oraşul
l-am surprins secerat de dor
din pământ
ciocârliei de beton câte frunze
asaltând direcţia vântului
înc-un turn impecabil învelind asedii
pestriţe exoduri
copii, mulţi copii
funii şi murmurul rufelor domesticite
nu mă-ntrebaţi de pământ
cine-l vede
flux şi refluxul emoţiei
surpă-n femeia ce vi se pare
sălbatic de îndrăgostită
colina tandreţii
în jur nici poveste să fie nevoie
de dragoste, sporovăială
blândeţe ori pace
vânzătorul de smoală înşiră
reclama florilor lui de asfalt
tot altele strada
eu port povara
un cuib de ciment
inima rândunică de praful

Trup şi fereastră

un salt precipitat şi-ncolo
uimitul trup zvâcnit balans
aş respira dar să se-oprească
această luntre peste valuri
din unda care mă măsoară-n
oglindea spartă şi umbrită
de lacrima întoarsă-n stea
îndepărtată şi durută solie-a
iernii-n pleoapa grea
acoperind un ţipăt crud
de somn ce-şi caută culoarea
şi-un pol unde chemări ajung
din vis cuvintele să-şi ceară-n
ninsoarea surdă muguri noi
cum legănat pământul ară
un subfiratic trup de ploii
lovind uşor zăpezi culcate
la sânul primăverii moi
în pulsul nervilor ce ţară
pe-ntinsul veşted ce răcorii
hrăni-vor lunecos-uşoară speranţa
protectoru-i stol
cum în ferestre lacomi zorii
mă înfăşoară şi mă dor

trecătoarea

în urmă vor rămâne lungi
popasuri
cum cenuşii perdelele de ploii
vor fecunda revolta dându-i glasul
ce-ntoarce nopţi stinghere înapoi
ajunşi sub cer pe ocolite căi
ne mai rămâne doar să-ntoarcem
capul
planetele vor şti o trecătoare
să-ncapă fruntea patimii din noi

Cântec de sete

*Ar fi să cânte spre fiarele-nsetate
Atât de rar potopul de pace le cuvin
Sânt peșterile oarbe și mă așteaptă
goale*

*Cu tălpi, zdrelite umbre
Cum de pereți mă țin
Neîmpăcată boare, nestinsă rana vie
Ce strâmtă umbra-ntinsă
Pe coate ca un chîn
Împărații de lapte nu știu de-or
să mai vie*

*Doar pieptul fierbe-o taină
Scăpată prin minune
Cum a-ncolțit sămânța
Și-n susuru-i senin
Îmi este iarăși foame
De viață și de mine
Îmi este iarăși sete
Și iar pe lume vin.*

În taină murmurând

*Nu știu, dar de mi s-ar năzare
Într-o oglindă să te învelesc
Ți-aș pune-n față o întreagă zare
Și nu aș obosi să te privesc
Iar ochii mei vreodat' de s-ar întoarce
Lăsându-te în umbră prea ferit
Nu știu atunci ce-aș fi în stare-a face
Să te revăd spre mine întregit
Aș strânge în oglinda fermecată
Un timp îndrăgostit la fel ca mine
Secunda-n flori și-n cântece uitată
Să te îmbete-n orele prea pline
Nu voi cerca să-ți calc și eu alături
Căci poate și de-aș încerca să fug
În argintie-oglinda dată-n lături
N-aș vrea-n mirajul ei să mă ajung!*

vânătoarea

*solemne și patetice chemări
închipuită-i oare vânătoarea
cine-mi trezește pasul ațipit
suflând în cornul orei adunarea
dorința sprijină spirala de izbândă
iluzia același marș forțat
legate-s mâinile de teama
să desfacă
prin gesturi repezi nodul gordian
unde-i voința
unde e ogarul
poate acesta e vânatul așteptat
și blând se lasă
s-ar putea să scape
vai vânătoru-ar trebui mușcat*

Luminița Țăranu
PICTA MANENT 2020 II (Omagiu orașului Napoli), 2020
(100 x 100 cm, acrilice - vinilice pe pânză)

TUDOR NEDELCEA

*Eminescu – 150 de ani de la debut***Poet și teolog**

Orice națiune își are personalitatea care-i reprezintă caractersticele psihosomatice, mentalul colectiv, particularitățile distincte: englezii îl au pe Shakespeare, germanii pe Goethe (considerat și pedagog național), spaniolii pe Cervantes, italienii pe Dante, ungurii pe croatul Petöfi, rușii pe Pușchin (al cărui bunic a fost saltibanc etiopian la curtea țarului) etc. Aceștia au fost numiți scriitorii naționali, pe care nu i-au contestat nimeni, cum se întâmplă la români.

La noi, poet național a fost definit Eminescu, imediat după trecerea sa în eternitate, în ciuda detractorilor de ieri și de azi, care-l consideră „mortul din debara” (H. R. Patapievici), de care trebuie să ne debarasăm grabnic. Eminescu este „expresia integrală a spiritualității românești”, cum l-a numit N. Iorga, „omul deplin al culturii române”, după C. Noica. El este barometrul spiritualității române, „coloana infinitului” în cultura română, sintetizând speranțele și aspirațiile neamului său, fiind un autentic model uman demn de urmat, creația sa cuprinzând nu numai latura beletristică (poezia, proza, teatrul, critica și istoria literară), dar și toate domeniile cunoașterii umane (istorie, sociologie, economie politică, filosofie, lingvistică, drept etc.)

În teologie, contribuția sa este remarcabilă și remarcată plenar doar după editarea întregii sale creații, inclusiv cele 15.000 de pagini de publicistică. Dacă în regimul ateist-comunist impus de trupele „eliberatoare” sovietice, Eminescu a fost considerat un ateu, definit astfel printr-un singur vers din *Împărat și proletar* („religia e o frază de dânsii inventată”) - de fapt o replică a unui personaj din poem, care nu reprezintă concepția sa teologică - după editarea academică a operei sale constatăm că Eminescu poate fi alăturat marilor teologi români. Dăruindu-i cartea noastră, *Eminescu și cugetarea noastră* (ediția I, 1995, ediția a II-a, 2000) Papei Ioan Paul al II-lea (cu origini românești), Sanctitatea sa l-a trecut, în *Observatorul Vaticanului*, între marii „gânditori creștini europeni”. De altfel, același carismatic papă a citit în fața mulțimii din Piața Sf. Petru de la Vatican, pe 18 decembrie 1989 (în timpul evenimentelor de la Timișoara) poezia *Rugăciune* de Eminescu, în limba română!

Despre religiozitatea eminesciană au scris, cu temei, cercetători autentici: Eugen Simion, Mircea Eliade, Rosa del Conte, Th. Codreanu, M. Cimpoi, C. Ciopraga, G. Munteanu, Valeriu Anania, Nichifor Crainic, L.

Blaga, Amita Bhowe, Petru Rezuș, D. Tiutiucă, C. Noica, Svetlana Paleologu-Matta, G. Coșbuc, Ioan Alexandru, D. Stăniloae etc.

De ce îl considerăm pe Eminescu un autentic teolog?

Posedat de geniu, scormonitor a tot ce privește cunoașterea umană, lui Eminescu nu-i putea scăpa un domeniu atât de fascinant. Concepția despre religie, interpretările teologice din unele creații artistice eminesciene, au fost, în perioada de dictatură comunistă și ateistă, în mod firesc minimalizate sau chiar prohibite. „Firescul” unei asemenea atitudini în fața vastității și complexității unei opere enciclopedice de tip renescentist a devenit vetust și inexplicabil, mai ales după apariția monumentalelor volume IX-XVII, care cuprind, pentru prima dată în istoria culturii noastre, întreaga operă publicistică a marelui Eminescu. Spunem publicistică, dar nu ne referim la acel stil minor, gazetăresc, în care se scriau și se mai scriu încă unele gazete, ci la adevărate studii, la acele articole mici ca dimensiune, dar încărcate de idei, răspândite în paginile publicațiilor conduse sau la care a colaborat poetul. Informarea și acumularea cunoștințelor de istoria religiilor și de doctrină religioasă este impresionantă. De la frumoasele sale „povești și doine, ghicitori și eresuri”, care i-au fermecat copilăria, de la acumulările din perioada studiilor liceale și universitare, dar mai cu seamă prin autodidaxie, preocupările omului care „a devenit memoria germinativă a neamului” (Edgar Papu) pentru problematica teologică au fost constante și decisive pentru formarea concepției sale despre lume și om, viață și univers, despre „religie ca teologie”, ca să folosim propria-i expresie. Acumulând și preluând critic întreaga prolematică religioasă, el și-a format o dogmatică personală – chiar dacă nu și-a expus-o într-un sistem bine conturat – despre: creația divină (cosmologia), Dumnezeu (teologia), Iisus Hristos (hristologia), Fecioara Maria (mariologia), îngeri (angelologia), demoni (demonologia), moarte. Era atât de informat și inițiat asupra creștinismului sau altor religii încât a surprins chiar pe unii clerici¹.

Când filosoful german Fr. Nietzsche proclama funebru „Dumnezeu a murit”, Eminescu îl contrazice prompt: „Disparițiunea sentimentului religios e de regretat nu numai la noi, dar pretutindeni”², autorul *Luceafărului* constatănd nu declinul creștinismului european, ci „ireligiozitatea, abstracție făcând de dogme,[care] se întind într-un mod înspăimântător în secolul nostru”³, adică desacralizarea unei societăți care și-a pierdut sentimentul religios, situație observabilă azi în Occident.

Eminescu „atinge printr-o metafizică profundă și originală starea de religiozitate”⁴ în poezii precum *La mormântul lui Aron Pumnul*, *De ce să*

---

¹ Pe larg, în Tudor Nedelcea, *Eminescu și cugetarea sacră*, ediția a II-a, Fundația Scrisul Românesc, Craiova, 2000.

² *Timpul*, V, nr. 201, 10 sept. 1880, pp. 1-2.

³ *Ibidem*.

⁴ Eugen Simion, *Fragmente critice*, vol. 1, Scrisul românesc, Craiova, 1997, p. 137.

mori tu, Replici, Mortua est, Sara pe deal, O, mamă, Numai poetul, Și oare tot n-ați înțeles, Epigonii, Memento mori etc., unde cuvântul *sfânt* este utilizat în sensul său profund. În alte poezii (*Divinitate, Preot și filosof, Dumnezeu și om, Rugăciune, Învierea, Eu nu cred nici în Iehova, Colinde, colinde, Antropomorfism, Demonis, Înger și demon, Confesiune, O, chilia mea, sârmană, Răsai asupra mea etc.*) divinitatea este profundă și explicită. Specialiștii interpretează *Luceafărul* prin prisma revelației creștine, autorul ei dovedindu-se un excelent cunoscător al *Bibliei* și al altor scrieri patristice. Bartolomeu Valeriu Anania consideră că „Luceafărul eminescian, ca astru al nopții, pare a fi creatură, dar mai degrabă un ipostas al increatului, cu menirea de a lumina [...] Logosul poate fi trădat, dar nu uitat; puterea lui de atracție rezidă în natura lui divină, sursă de suferință, dar și de supremă înțelegere”⁵.

Religiozitatea eminesciană o descoperim, cu emoție, și în proza sa (*Părintele Ermolache Chisăliță, Moș Iosif*), dar mai ales în publicistică și în manuscrisele sale. Poți să mai consideri azi că Eminescu este doar cel din *Împărat și proletar*, deci ateist, când iată ce ne-a lăsat în manuscrise: „Lumină din lumină, Dumnezeu din Dumnezeu” (ms. 2259).

„Cine neagă pe Dumnezeu neagă ordinea morală a universului; Dar e adevărat că oricine neagă ordinea morală este pierdut fie ca individ, fie ca neam pe acest pământ, căci degenerază fizic și degenerază moralicește”(ms. 2292); „Dumnezeu e puterea care lucrează în linie dreaptă =*Tatăl*; o altă putere egală, dar în direcția crucișă i se opune=**Fiul**; Rezultanta= Paralelogramul de puteri: *Sfântul Duh*” (ms. 2267); „Prin rugăciune și umilință se întărește mușchiul inimei noastre, de putem suporta durerea” (ms. 2275B); „Nu se mișcă un fir de păr din capul vostru fără știrea Domnului” (ms. 2255); „Stăpân e cel care n-are [alt] stăpân decât [cel] pe care și l-a pus singur: Dumnezeu”(ms. 2267)⁶Edificator, nu?

Pe Eminescu l-a preocupat în mod deosebit religia sa „de-acasă”, ocupându-se de Biserică în general, ca instituție fundamentală a oricărui organism statal, de Biserica noastră strămoșească în mod special. Toleranța și ecumenismul românilor este remarcat de poetul-teolog: „Ni se pare deci că pe pământurile noastre strămoșești, pe care nimene nu le stăpânește jure belli, am avea dreptul să cerem să ni respecte limba și Biserica, precum le-am respectat-o tuturor”, întrucât în țările-românești „fiecare au avut voie să se închine la orice dumnezeu au vroit și să vorbească ce limbă i-au plăcut”⁷.

⁵ Valeriu Anania, *Din spumele mării*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1995, p. 145.

⁶ Vezi, pe larg, Tudor Nedelcea, *Eminescu și cugetarea sacră*, Fundația Scrisul Românesc, Craiova, 2000; Idem, *Eminescu*, București, Fundația Națională pentru Știință și Artă, 2013; ediția a II-a, revizuită și adăugită, TipoMoldova, Iași, 2014; Mihai Eminescu, *Texte esențiale*, selecție și prefață de Tudor Nedelcea, Scrisul Românesc, Craiova, 1997.

⁷ *Curierul de Iași*, IX, nr. 129, 26 nov. 1876, p. 2.

El condamnă cu vehemență „exploatarea credințelor religioase pentru scopuri politice”⁸, considerând că „Biserica ar trebui să fie deasupra partidelor și ar avea datoria de-a apăra interesele ei proprii, iar a nu se face sprijinitoare cutărui sau cutărui partid politic”⁹.

Eminescu se pronunță cu deosebită fermitate și în repetate rânduri împotriva înființării unei mitropolii catolice în București, în condițiile în care în Capitală numărul credincioșilor catolici era nesemnificativ; mai mult, el îl deconspiră pe viitorul mitropolit, monseniorul Paoli, ca agent al Casei de Austria. „Carol Îngăduitorul”, catolic, cedează argumentelor lui Eminescu: „numai aparținând Bisericii naționale, el va cunoaște însemnătatea acestui factor considerabil în viața unei nații”¹⁰; sau că „românii au identificat religia cu naționalitatea și-i socotesc străini pe toți cei care nu sunt de legea neamului românesc”¹¹, căci „îndărătul înființării mitropoliei catolice este mâna politice orientale a Austriei”¹²; aprobarea înființării unei astfel de mitropolii ar crea între „fară și dinastie [...] un abis de netrecut”¹³.

În concepția sa teologică, Biserica strămoșească a lui Iuga vodă, Matei Basarab sau Varlaam este „maica spirituală a neamului românesc, care a născut unitatea limbei și unitatea etnică a poporului, ea care domnește puternic dincolo de granițele noastre și e azilul de mântuire națională în țări unde românul nu are stat”¹⁴.

Patriot în marginile adevărului, teolog, pragmatic, Eminescu este primul din spiritualitatea românească care, în 1881, vorbește, cu argumente, de necesitatea fondarea unei catedrale: „Noi înșine, în marea capitală a României, a căruia capitală ar ajunge curând la un sfert de milion, nu avem o singură *catedrală*, o singură zidire religioasă acătării”¹⁵. El găsește soluția: banii necesari construirii unui astfel de edificiu să fie luați de la Loteria națională.

El este, totodată, primul dintre români care subliniază caracterul național al Bisericii strămoșești: „Biserica Ortodoxă a Răsăritului a luat la români o formă deosebită de aceea a altor biserici: ea nu e numai o comunitate religioasă, ci totodată națională [...] la români, ea a fost din capul locului o comunitate religioasă care îmblânzea prin iubire inegalitățile sociale” [...]; ea a înlocuit la români, în timpii cei răi, organizația politică și economică”, iar sentimentul religios al românilor „sentimentul de conexiune

---

⁸ *Timpul*, V, nr. 201, 10/22 sept. 1888, pp. 1-2.

⁹ *Timpul*, VI, nr. 80, 10 apr. 1881, p. 1.

¹⁰ *Timpul*, VI, nr. 199, 6/18 sept. 1880, p. 1.

¹¹ *Timpul*, VIII, nr. 112, 20 mai, 1883, pp. 1-2.

¹² *Timpul*, VIII, nr. 124, 5 iun. 1883, p. 1.

¹³ *Timpul*, nr. 112, 20 mai 1883, pp. 1-2.

¹⁴ *Timpul*, VIII, nr. 124, 5 iun. 1883, p. 1.

¹⁵ *Timpul*, V, nr. 143, 4 iul. 1881, p. 1.

frățească între membrii comunității bisericești” formează „adevărata tărie a bisericii”¹⁶

Peste doar câteva zile, Eminescu revine în demonstrația caracterului național al Bisericii: „Am vorbit de biserica națională îndeosebi, nu de legea ortodoxă, și de deosebiri ce biserica noastră le are, nu în dogme, dar în spiritul și atitudinea ei, de celelalte biserici [...] biserica la noi nu era numai o comuniune religioasă, ci și națională”¹⁷.

Sunt doar câteva temeuri de necontestat care ne îndreptățesc să-l așezăm pe Poetul nostru național și în rândul marilor gânditori creștini, teologilor, căci, așa cum scria vrednicul de pomenire, patriarhul Teoctist, referindu-se la cartea noastră, *Eminescu și cugetarea sacră*, („Lucrarea este foarte bine documentată... prima dată când apare o carte despre viața lui Eminescu și Biserica”), într-o convorbire cu scriitorii Mihai Prepelită, George Muntean, Anatol Ciocanu, Eminescu „a avut în toate o concepție europeană, și referitor la Biserica Ortodoxă în general, la structurile ei, care favorizează apropierea și cunoașterea față de toată lumea”¹⁸.

A venit timpul, pentru toți românii, să-i repudiem pe cei care-l consideră pe Eminescu „nul” (Cristian Preda), „cadavrul din debara” de care să ne debarasăm (H.R. Patapievici) etc., etc., și să ni-l asumăm plenar pe cel care „are meritul de a fi salvat onoarea spirituală a poporului român”(Petre Țuțea) și să-l așezăm „în hotarul țării și al limbei românești, pe țărmul Mării Negre, ca pe un sfânt palladin, amintirea și cenușa celui ce a cântat atât de dulce în limba românească și a iubit cu atâta foc poporul nostru” (Gala Galaction).

---

¹⁶ *Timput*, V, nr. 199, 6/18 sept. 1880, p.1.

¹⁷ *Timput*, V, nr. 201, 10 sept. 1880, p. 1-2.

¹⁸ Mihai Prepelită, *Ucenic la Eminescu*, Ed. Vasile Cârlova, București, 1997, pp. 367-371.

Celor neîntrebați

lui Eminescu și Nichita

*Neîntrebați s-au născut,
neîntrebați s-au despletit
din risipite inimi,
din risipite trupuri,
din risipite chipuri.
Și tot neîntrebați au nemurit,
că unul este o lungire,
iar celălalt o prelungire
a pietrei peste care
îvingători au plâns
și au șezut
ca peste-un viitor
numai de ei văzut
ca o înveșnicire.
Și tot neîntrebați
ochii și-au ridicat
spre al lor cer,
că moartea se învață,
că-i lecție despre viață,
că nașterea e oarbă
ca ochii lui Borges.*

N.B.: Este o variantă propusă de M. N. Rusu

M. N. RUSU

Jurnalul Doamnei Déry

Introducere

Déryne Széppataki Rozá (1793-1872), supranumită în timpul vieții sale Doamna Déry, a fost una din cele mai mari actrițe de teatru și operă din Ungaria imperiului habsburgic. A debutat la Budapesta într-un rol episodic din *Hamlet*, la 28 martie 1810, apoi în comedia *Călătorie în Egipt* de Spiess, în același an. Face o rapidă carieră artistică, datorită vocii ei deosebite, inteligenței singulare și devoțiunii sale totale pentru scenă. A cântat opere de Mozart, Rossini, Weber, Cherubini, Donizetti ș.a. fiind foarte admirată de contemporani. Între anii 1820-1846 întreprinde numeroase turnee în orașele din Transilvania și Banat (Arad, Cluj, Tg. Mureș, Aiud, Sibiu, Brașov, Timișoara, Slatna, Abrud, Oradea etc.).

CAROL POP DE SZATMARY ȘI MIKLOS BARABAS. A fost pictată de Miklos Barabas, cunoscutul pictor ungar al personalităților politice și culturale din Bucureștii anilor 1832-33 și de Carol Pop de Szatmary (al cărui portret, de fapt, gravură, este singurul care ni s-a păstrat). În anul 1848 se retrage de pe scenă, stabilindu-se la Miskolc. Uitată de contemporani, lipsită de resurse financiare, pentru a se salva de mizerie, își scrie memoriile, la îndemnul unui fost coleg și autor de piese de teatru, în anul 1869. Moare la Miskolc, la 29 martie 1872.

În memoriile sale, editate abia în deceniile trecute la Budapesta, întâlnim foarte multe pagini despre viața artistică și politică din orașele românești ale Transilvaniei. Autoarea are memoria vie, stilul expresiv și acidulat a înregistrat aspectele inedite ale evenimentelor trăite care, astăzi, reprezintă un prețios caracter documentar. Reproducem, pentru prima dată în limba română, capitolul referitor la stagiunea teatrală desfășurată la Brașov, între 18 iulie 1826 și 5 noiembrie 1826. Descoperim aici o interesantă evocare a românilor refugiați din fața revoluției lui Tudor Vladimirescu. Dincolo însă de descrierile și aprecierile Doamnei Déry la adresa românilor, avizi după teatru și cultură, capitolul este important prin informațiile pe care le furnizează pentru istoria literaturii române, pentru istoria teatrului în Transilvania, de la începutul secolului al XIX-lea și pentru istoria medicinei în România (deși unele necesită prudență în preluare). Iată doar trei din motivele pentru care memoriile actriței Déry s-ar cuveni traduse în limba română.

Brașov, Vechea primărie
(Foto: Bernd Gehrman,
Wikipedia, detaliu)

KAROL VÁSÁRHELY ȘI MIKLOS UDVARHELY. Pe scurt, în paginile de față, apare figura medicului ungar Karol Vásárhely, stabilit în București la 1882, frecventator al mediilor artistice bucureștene, prieten cu Wahmann, directorul teatrului în limba germană existent aici la acea vreme. El este adus în București – după ce inițial a fost coleg de trupă cu Doamna Déry – de generalul Odobescu care, la 1 martie 1832, semnează decizia de angajare a acestuia în cadrele medicale ale armatei.

GENERALUL IOAN ODOBESCU ȘI CĂPITANUL DIMITRIE CIOCÂRDIA MATILA. Ea este pusă în aplicare de căpitanul Dimitrie Ciocârdia Matila la 9 decembrie 1832, „hirurgul” Vásárhely fiind repartizat la „polcul nr. 2” al tinerei armate române, aflat la Brăila. Este „polcul cu cei mai inteligenți și culți ofițeri”, comandat de colonelul Engel, - scrie Dimitrie Papazoglu în amintirile sale. Prietenul Doamnei Déry va face în București, Craiova și Ploiești o remarcabilă carieră de chirurg și de conducător de spitale, aflându-se la 1859 în corespondență cu Domnitorul Alexandru Ioan Cuza.

IANCU VĂCĂRESCU. Al doilea nume invocat de actrită în memoriile sale este acela al lui Iancu Ștefănescu, tânăr boier român, mare iubitor de spectacole de teatru. Aparent anonim pentru istoria literaturii române, el poate fi una și aceeași persoană cu omonimul său în anturajul poetului Iancu Văcărescu, aflat și el în Brașov în timpul turneului Doamnei Déry. Numele lui Ștefănescu figurează adeseori alături de al poetului, pe lista de datornici a boierilor români față de cămătarii sași, confirmând aprecierile Doamnei Déry cu privire la situația financiară dificilă în care se găseau românii și implicit cărturarii ca Iancu Văcărescu, Nicolae Văcărescu, Dinicu Golescu ș.a. în Brașovul anilor 1821-27. Documentele și informațiile istoriografice existente azi nu fac decât să valideze alegerile cuprinse în memoriile Doamnei Déry.

Traducerea de față urmează ediția lui Réz Pál, apărută la Budapesta în anul 1955.

Elegie

*Cu o pasăre mai puțin
Pădurea
E mai săracă în cântec.*

*Raza de soare,
O lacrimă
Peste golul din cuib*

Rugă

*Ferește-mi, Doamne,
De rugină icoana,
Ferește-mi sufletul
De pustiu
Nu-mi lua foamea,
Nici setea,
Dușmanii mi-i lasă,
Să-i știu.
Revarsă asupra-mi, revarsă,
Harul Tău din cuvânt
Și fă-mi roditoare iubirea,
Tu, preabun, Tu preasfânt!*

Crez

*Scriu uneori neîntrerupt
Cum curge-un fluviu peste prunduri,
De parcă un zăgaz s-a rupt
Acolo-n cerul meu de gânduri.*

*Cu apă vie-aș inunda
Saharele singurătății,
Lungi caravane-aș adăpa
În drum spre porțile cetății.*

*Știu, setea nu-i va potoli
Deșertului, o picătură,
Din darul ce-l pot oferi
Cu gustul lui sărat pe gură.*

*Cel mult, trudiții călători,
Să-și uite arșița și teama,
Pentru o clipă-ncrezători,
În brațele Fetei Morgana.*

Rana de floare

Nici o durere nu e prea mare
Să nu se preschimbe în cântare
Lucian Blaga

*Am venit pe lume gata rănită...
De-o viață îmi caut leacul
Și nu-l mai gădesc.*

*Am intrat în competiție
Cu startul furat,
Degeaba mai alerg,
N-am nici o șansă.
Ce-aș fi vrut să iasă
Din niște părinți gata răniți?*

*Toți semenii mei se grăbesc
Să mă rănească,
Toți vor să-mi lase un semn
Ca un blazon sângerând.*

*Am numărat peticele puse
Pe cămașa cea veche a mamei,
Rănille peticite ale sărăciei ei –*

*Mi-au rămas
Mai multe cicatrice
Decât piele intactă,
Respir prin cicatrice
Un aer bolnav.
Mi-e dor de-o dimineață
În care să mă trezesc
Fără dureri, să uit de răni,
În locul fiecăreia să fie
Câte-o picătură de rouă,
Roua să fie sângele ultim,
Sufletul să-mi sângereze
Numai rouă.
Atâta frig, atâta rouă!*

Nimic nu e al nostru

*Nimic nu e al nostru -
Nici casa, nici pământul,
Nici banii.
Suntem proprietatea Lui.
El ni le dă și ni le ia pe toate
După criterii și motive
Necunoscute nouă.*

*Ne ia averile, ne ia frumusețea,
Memoria, mințile
Și tot ce-avem mai drag,
Dar noi tot nu înțelegem
Să ne oprim din adunat.*

*Ale noastre sunt numai
Ambițiile, orgoliile,
Invidiile, răutățile,
Crimele, semețiile,
Lăcomiile, desfrânările,
Împreună cu toate suferințele
Născute din ele.*

*Și tot nu înțelegem
Să renunțăm la păcate.
Niciodată pace, niciodată liman.
Blestemați pentru neascultare,
Suntem urmașii lui Iov.*

Indură-te, Doamne, de Iovii Tăi.

BEDROS HORASANGIAN

Eroul

Războiul continua cu înverșunare pe Frontul din Est. Veștile proaste veneau de peste tot. Nici cele de acasă, de la el din sat, nu erau prea grozave. Iar ale de prin lume, adică de pe la Craiova, ce treabă să aibă el cu Berlinul și Moscova, vai de mama lor. A auzit el de orașe din astea, dar nici măcar la București nu a ajuns vreodată. Îi place să lenească la marginea pădurii de salcâmi și să privească cerul. Nevasta tot îl bombăne și zice că e leneș, dar mamei soacre îi place de el că e tăcut și nu prea bea. Răposatu tata socru le trăgea tare la măsea. De la asta i s-a și tras. Și fuma ca un turc. N-a văzut nici un turc cum fumează, dar așa vine vorba. Femeile se cam tem de chestii din astea. Erou de război din Războiul cel Mare. Așa s-au pricopsit ei și cu ceva pământ. Acum e și al lui, zestrea nevestii, Florica. Ea duce casa și are grijă de copii. El face de toate, îi place să robotească, nu se dă în lături de la nimic. Dar nu-i place să se bată cu pumnii în piept. Că e muncitor, harnic și om gospodar. E așa cum e și basta. E un om simplu, nu moare de foame, dar nici nu face moarte de om pentru doi saci de porumb. O să încerce să pună și pepeni. Nu e multă muncă pentru ei, dar e balamuc până îi dai. Ce rost are să te dai peste cap dacă nu te doare capul? Nici pe front situația nu era mai grozavă. După Stalingrad totul a fost dat peste cap. Vorba vine, a fost mult mai rău. Au luat-o nemții pe coajă, nici la români nu le-a mers mai bine. Iar bucuria Mareșalului că a trecut Prutul și a eliberat Basarabia nu mai încălzea pe nimeni. Nici de mâncare nu prea mai aveau, chiar dacă mai făceau pierdut câte un porc unguresc din vagoanele nemților. Erau și ei înghesuiți, vârați mereu între două regimente nemțești, ca să nu se rupă frontul în dreptul lor. Și cu italienii la fel era, ai dracu nemți, numai în ei aveau încredere. Atunci de ce i-a tot dus și pe amărății de români și italienii aștia la mama dracului de casele lor? La Cotul Donului a fost prăpăd, ce mai. Care a murit, a murit, care a scăpat, a scăpat. Nu e pe alese, cum se nimerește. Poate n-o mai dura mult războiul. Nu mai sunt nici vite, nici cai, de mâncare și țigări ce să mai vorbim, oamenii mor ca proștii. Deșteptii în patul lor la căldurică.

Unii cu decorație, alții fără.

Așa.

Acum e liniște. Nu se vede mare lucru în jur când stai în tranșee. Mai o pasăre, mai un nor. Și în pușcărie o fi la fel. Ptiu, ferească Dumnezeu. Sau ca duminica în pat. Florica se duce să dea mâncare la animale. El mai șade nițel. Nici în biserică nu-i rău. Stai și te rogi, ascuți pe preot cum le tot zice, și te rogi și apoi vezi ce se mai întâmplă. Lui îi place la marginea pădurii. Are locul lui acolo, de când era băietan și mergea cu vitele la păscut. Nu aveau multe. Câteva vite și câteva capre.

Vin gândurile peste tine. Oriunde te-ai afla. Când vin, vin. Alteori pleacă. Și nu mai vine nimic.

Stă în tranșee și fumează. Nu se știe exact ora atacului. Știe doar că vor trebui să atace ca să iasă din încercuire. Rușii îi toacă cu katiușele, nemții nu le mai dau nici un sprijin de artilerie, muniție puțină, toamna se încheie prost pentru el. Tocmai a primit o scrisoare că băiatul cel mic, Iliuță, o să înceapă școala. Oare cum mai arată, o fi crescut, nu l-a mai văzut de un an. Copiii cresc repede, mama ei de viață! Doamne ajută, ce poți să spui mai mult, dacă scapă întreg o să dea și el acatiste la Mănăstirea Bistrița și niște bani pentru pictura bisericii. Poate să aranjeze și o slujbă cu Popa Tănase pentru frati-su, a murit anul trecut la Odesa. N-au mai găsit nimic din el. Mama ei de viață. Vine, vine încet, apoi o ia la goană și până să te obișnuiești cu gospodăria, cu muiera și copiii s-a și dus. Pfff.

Lui nu-i place să se grăbească. La ce bun? Trage un scuipat cu năduf în pământul uscat. Bine că nu plouă. Altă belea pe timp de război. Când e pace e bine. Se face porumbul și toată lumea râde. Toamna se numără bobocii și încep nunțile. Dacă te mulțumești cu puțin, se poate trăi și în România. Nu era nici cald, nici frig. Stă în tranșee alături de ceilalți camarazi și așteaptă semnalul. Două rachete albe și una roșie, la interval de 20 de secunde. Domn sergent e din Filiași. Domnul Căpitan din Craiova. Sergentul e aspru, mereu zbiară la ei. Domnul căpitan are mai multă minte. D-aia e căpitan. Poate ajunge și colonel sau mai știi, general. El nu poate ajunge. N-are școală. Dar erou ar putea ajunge, de ce nu? Îi surâde ideea. Cine dracu mai stă să numere secundele când trebuie să o iei la fugă înainte, să te ferești de gloanțe, să bagi baioneta în vreun prost care stă în fața ta, să te arunci în vreo groapă dacă începe vreun bombardament de aviație. Să nu calci pe o mină ca un prost. Frunzele copacilor au început deja să se înroșească, e frumos pe lumea asta când stai degeaba. Cum treci de Sf. Marie deja vara s-a dus. Toamna e frumoasă oriunde. Pe front nimic nu e frumos. Clipe răzlețe și atât. Mereu îl boscorodește nevasta că nu face mai nimic, că nu se descurcă și el ca cei din jur. Dă mereu exemplul pe alde Purcaru. Țștia cum poate?, strigă și Florica și mama soacră când îți este lumea mai dragă. Își aprinde o țigară, mai are juma de pachet, pe urmă, Dumnezeu cu mila, de unde țigări dacă mori sau dacă e să cazii, Doamne ferește, prizonier. Mai bine mort decât prizonier la ruși, puah, a auzit și el destule de câte blestemății știi să faci rușii ăștia. Comuniști fără frică de Dumnezeu, măcar de i-ar bate odată Hitler Adolf, neamtu ăsta cu mutra aia de brânzar din zona Sibiului și să-i termine cu totul. Stă și fumează în tranșee. Liniște. E bine, nu se aude mai nimic, câte unul mai tușește, se aud șoapte, mai trage câte unul o bășină. Fasole, fasole și fasole. I s-a acrit. Nu are de ales. Mâncare proastă, de unde carne sau brânză sau roșii cum îi place lui să mănince cu pâine. Doarme pe apucate. Pe unde și când apucă. E război. Nimic nu e la locul lui. Țigara e bună. Când o ai. Când n-ai, e jale mare. N-o să mai râdă de țigani care iau mucuri de pe stradă. A văzut și în gară la Slatina, și la Craiova. Când a fost după oarece

acte. Țigări *Plugar*. Și tata fumează, tot *Plugar* și bunicu, toți plugarii din familie fumează *Plugar*. Domnul învățător Ardeleanu fuma *Mărășești*. De Ada Kaleh, bune țigări fac turcaleții de acolo. Când dracu o începe atacul, i se face cam somn, e obosit, toți sunt obosiți. N-au de ales. Ce să faci când nu ai ce să faci și trebuie să faci ceva? Nimic. Nu faci nimic. Aștepti să vezi ce se întâmplă. El a adormit sprijinit în patul *ZB*-ului. Ce grele sunt și puștile astea. Mai ai și grija lor! Ai uitat pușca pe unde va, ai belit-o. N-a auzit nimic, n-a văzut nimic, a adormit. Și a dormit. Nu a auzit nimic din ce s-a întâmplat în jurul lui. S-a chircit și acolo a rămas. Una cu pământul. Când s-a trezit era deja noapte. Fum și frig, ardea mocnit câte ceva, întuneric, încotro s-o iei, cer fără lună când urlă lupii și latră câinii a jale și moarte. A avut noroc. Cum necum, nici nu știa bine încotro s-o ia, ce hartă, ce puncte de reper, ce căprar care să zbiere la tine ordine pe care le ai de executat.

Culcat soldat! Drepti!

Culcat soldat! Drepti!

Ce ai dracu sunt și gradații ăștia!

A nimerit printre liniile frontului, nici el nu știe bine unde ce și cum la românii lui. Bucuria lui. Jale mare, altfel.

Din tot plutonul lui n-a scăpat decât el.

Restul? Nu se știe. A zis că a plecat la atac și apoi a căzut de la suflul unui proiectil de artilerie. Și a arătat cum a căzut la pământ. Are și o rană la mână.

Restul? Morți.

Nici măcar un rănit? Nu.

Căzuți la datorie.

Cum, necum faptul că a rămas în viață a fost apreciat. L-au citat prin ordin de front și decorat cu medalia „Pentru Țară, pentru Rege.”

Și i-au dat trei zile de permisie. În sat a fost întâmpinat ca un erou. Prima dată în viață când a simțit și el că e cineva. La școală nu a prea învățat bine, patru clase, ce dracu să înveți când toată ziua faci treabă prin gospodărie. Abia dacă poate să semneze, de citit, greu, pe silabe. Și nici mai târziu n-a avut parte de vorbe bune. Florica voia să se mărite să nu-i treacă vremea, n-a fost nevoie de prea multe gingășii. Au trecut anii. Și acum avea un sentiment aparte, prima dată când nu l-a mai boscorodit nimeni. Și toată lumea era bucuroasă să dea mâna cu el. Un bărbat de ispravă al satului, ce mai. Și a dormit în pat cu Florica lui fără să-l mai deranjeze unul, altul.

Iliuță a stat toată ziua și noaptea cu măsă-mare. Un erou rămâne apreciat orice s-ar întâmpla. Până la sfârșitul războiului a stat ascuns într-o șură din spatele casei. Ploaie, frig, ger, nimic, a stat ascuns. Greu, greu de tot să te ferești să nu te vadă lumea. Ce viață mai e și asta?, parcă stă cineva să te întrebe. Nu știa nimeni de el, au zis că e plecat pe front. Doar Florica știa. Îi aducea de mâncare în crucea nopții. Ea a decis că așa e mai bine. Are nevoie de bărbat, nu de decorații. Nu l-a mai lăsat să plece pe front. N-a știut nimeni, nu l-a văzut nimeni. Ieșea doar nopțile să facă doi trei pași în aerul

rece și să fumeze. Palmat, nu care cumva să-l vadă cineva. Nu l-a văzut nici mama soacră, nici Vasile a lu Toader, ajuns milițian în locul lui nea Paraschiv, jandarmul. Pe cine să intereseze existența lui?

Marin Hinoveanu.

Ceva neamuri pe la Vânju Mare. Altele pe la Vânjuleț și Calafat. Nu prea avea treabă cu ele. Singur la părinți. Dezertor, nedezerter l-a prins sfârșitul războiului în viață. Iliuță deja împlinea opt ani și mergea la școală. Apoi a ieșit și el din ascunzătoare, a balmăjit ceva că a pierdut oarece acte, că mai nu știe ce, a dus și două găini și trei sticle de țuică la comisariatul militar, a dat și de un neam acolo, a înviat din nou. Cu acte. Florica lui era mândră că n-a rămas văduvă. Așa a ajuns Marin la colectiv. Viața a mers înainte, comuniști, necomiuniști, asta a fost. Ce să mai socotești acum? Și nu se mai știe ce s-a întâmplat cu el. Dar nimeni nu-i putea scoate din cap că a fost și el măcar o dată-n viață, un erou.

Se pare că a murit în 1953, în vara de după moartea lui Stalin. Incepuse secerișul și l-a călcat un tractor. Adormise în lanul de grâu. Recolta în anul ăla chiar a fost bună. Pe Iliuță l-au făcut pionier anul următor.

DANA OPRIȚĂ

Lacryma Cristi

Dăm întruna vina pe Adam, care dă vina pe Eva, care dă vina pe șarpe, care nu mai apucă să dea vina pe nimeni, că dacă ar putea ar face-o, ar inventa el ceva de până și Dumnezeu l-ar crede, fără să realizăm nici o secundă că și noi am fi făcut exact la fel. Ce ne pasă de omenire, de destine modificate? Prostii! Totul e să-ți trăiești clipa și nu oricum, ci chiar oricum. Până și un copil care deschide gurița lui trandafir de copil, să pună eterna întrebare „De ce?” sau să spună „Vreau să știu!” și se transformă într-un virtual șarpe sau Evă sau Adam. El e ultimul. Sărmanul. Bărbatul înțelept și pur, pretinzând că așa ar fi rămas, dacă n-ar fi apărut diavolița aia de Eva să-l ispitească. De parcă el nu și-ar fi dorit să nu fie singur. De parcă l-a obligat cineva să muște din blestematul de fruct oprit, care e atât de gustos. Asta, în mintea majorității, fiindcă eu nu prea înțeleg bine cum poate fi un măr gustos? Și încă habar nu am de ce s-a hotărât să fie măr, fructul oprit? Am citit atâtea posibile explicații, că, până la urmă am cedat în favoarea acceptării a ceea ce toată lumea s-a obișnuit să spună. Deci, să nu supărăm pe nimeni, îl lăsăm măr. Bine, bine, dar cum poate el să fie mai gustos decât un miez de pepene galben, de pildă, care și el poate fi groaznic la gust, dacă e încă necopt sau în plin proces de descompunere. Și-apoi, de ce le e atât de dificil, ba chiar imposibil tuturor Adamilor din lumea asta să înțeleagă faptul,

atât de simplu, că sunt conduși de Eve nurlii și că, la orice cuvânt sau gest al lor, ei, virilii, uită până și de dorința lui Dumnezeu, ca ei să rămână în rai. Și când te gândești că, la urma urmei, noi, evele, suntem făcute dintr-o coastă de adam! Întotdeauna m-am întrebat care să fi fost și din ce parte, cea cu inima sau ailaltă, cu ficatul? Cât de caraghios este faptul că, tocmai noi, cele care dăm viață, tocmai noi am apărut din osul și din carnea unui bărbat. Sigur că Dumnezeu a făcut posibile toate astea, dar mintea umană nu se abține să nu constate ceva atât de uman. Lumea e plină de păcate și de, să le zicem *anomalii*, așa încât orice este posibil, adică atât putem noi înțelege. Firește, dumnealui a trebuit adormit ca să i se poată lua coasta aia, în schimb noi n-avem parte de așa ceva, fiindcă i-am putea face rău copilului (nu vorbesc de cezariene, ho!). Nimeni nu se gândește la noi. Ba, da. S-a gândit Bunul Dumnezeu, când ne-a hărăzit să naștem în dureri. Pedepsă binemeritată, de altfel. O fi plâns? Cum, cine? Atotputernicul. El nu are lacrimi, veți spune repede, fără să gândiți. Ca de obicei. Așa faceți întotdeauna. Ce, eu nu știu!? Sigur că plânge. De mila noastră. Nu-L putem vedea, se înțelege, dar putem simți asta. Când facem vreo prostie. Eu o simt mereu. Plânge pentru noi și pentru iertarea păcatelor noastre. Și-n loc să ne îndreptăm, o luăm de la capăt. Dar am mai vorbit despre asta, n-o să mă apuc acum să mă repet, mai ales că o fac degeaba. Doar așa, fiindcă, recunosc, uneori îmi place să mă citez. Și dacă plânge, ce?! Noi o luăm de la capăt, cum spuneam, El plânge din nou și tot așa. Vrednici de numele de păcătoși. Rușine! O să-mi răspundeți iar repede și înțelepți, nevoie mare, că lacrimile sunt doar o simplă reacție de apărare a organismului, a ochilor, că despre ei este vorba, împotriva eventualelor agresori străini (indiferent de mărime) care i-ar ataca. Da, dar și copacii plâng, tot fiindcă ceva le face rău. E drept, dar ei nu fac zgomot. Ei știu că lucrurile importante se întâmplă în liniște desăvârșită. Ce vă faceți însă cu oamenii care nu plâng? Dacă nu știți, este cazul să notați asta în carnețelele voastre cu întâmplări și cuvinte ciudate. Ah, nu. Nu plâng, nu fiindcă sunt prea demni și au învățat ei demult, de când erau mici, că nu se cade să dai drumul la lacrimi așa, oriunde și oricum, în fața oricărei persoane, mai ales uneia necunoscută, căreia i-ai putea oferi, dincolo de o imagine dizgrațioasă (să nu-mi spuneți că atunci când plâng, oamenii sunt frumoși, că nu vă cred, când li se înroșește fața, li se umflă nasul și pomeții obrazilor, ridurile li se înmulțesc brusc, buzele își modifică și ele volumul, secrețiile nazale le curg până în gură fără să le pese, mai scot și niște zgomote de primitivi ce nu sunt capabili să articuleze cuvinte, ce să zic, monștri care n-au nimic în comun cu ființele pe care le văzusem înainte să se declanșeze taifunul), i-ai mai putea, așadar, oferi acelei persoane care a avut neșansa să se afle prin preajmă și o nesperată satisfacție. E atât de reconfortant să constăți că există oameni mai slabi decât tine. Ei bine, cei despre care începusem să vă vorbesc, nu plâng pur și simplu. Nu o pot face. Glandele lor lacrimale, punguțele alea care secretă picăturile ușor sărate, după care se dau în vânt amatorii de scene romantice. În fine. La ei, organele alea nu mai

secretă nimic. Au devenit secretoase. Țin pentru ele tot și nu mai vor să dea nimic afară. Tragedie mare! Ce ne facem? Doctori, spitale, medicamente, globul de sticlă... Protecție totală. Iar toate, fiindcă nu plângem! Începi să faci rugăciuni, să implori iertarea, dar nu se întâmplă nimic. Noroc că s-a inventat ceva și pentru asta – lacrimile *artificiale*, în traducere liberă - cele care par, dar nu sunt reale. Oare romanticii simt diferența? Oricum, v-am spus eu: plânge El pentru noi. Fără să știm. Și-n loc să-I mulțumim cum se cuvine, ne rugăm să ne readucă lacrimile, să redevenim *normali*, să nu mai rădă vecinii de noi. Și totuși, noi, ăștia alții, avem mare noroc cu oamenii care nu se smiorcăie. Vă dați seama ce s-ar putea altfel întâmpla dacă întreaga umanitate ar vărsa nesfârșite lacrimi, așa, când are chef, când te aștepti mai puțin, ar trebui (de câte ori să o mai repet???) ar trebui să începem să ne construim plute, bărci, șalupe, ce spun eu acolo!?, vapoare, o arcă, așa, mai mare, să încapă oricine, ce dacă am fost răi și obraznici, ce dacă am dat și noi o palmă, câți n-au dat, tocmai de aceea, să ne cățărăm, să ne salvăm, o să vină potopul lacrimilor, vor apărea mări noi, oceane, Noe a rămas pe țarm, lasă-l acolo, a zis că s-a plictisit de povestea asta, nu e doar tâmpită – zice el – dar și degeaba, lumea se reface exact cum a fost - zic eu - suiți-vă cu toții, de-a valma, hoți, preoți, înțelepți, ucigași, e loc pentru fiecare. Dumnezeu plânge inutil sărmanul, pentru toți, El tot speră să ne salvăm sufletele, El mai crede încă în purificarea noastră, e convins că vom dori să ne mântuim, că va reuși să scoată diavolul din noi (ptiu! *Vade retro!*) degeaba ne scoate în cale semne, ne vorbește tăcând, cine mai e dispus să asculte liniștea, să o mai și descifreze, cui îi folosesc toate astea, totul e sortit pieirii mai devreme sau mai târziu, sfârșitul e unul singur (*dau în scris că am să mor*), important e cum trăim. Cât despre istoria cu sufletele veșnice, o să vedeți voi ce vă așteaptă, demult nimeni nu mai așteaptă nimic, aș putea continua așa la nesfârșit, ar fi o prostie să o fac, ar fi o prostie să nu o fac, așa că voi gândiți-vă la ale voastre, eu continuu să mă gândesc la ale mele, tot nu înțeleg nimic, tot nu înțelege nimeni nimic, tot nu ascultă nimeni, toți vor să fie cineva și, cu cât știu mai puține lucruri, cu atât își doresc mai tare să fie sus, sus de tot, cu cât sunt mai găunoși, cu atât se cred mai importanți și, culmea, chiar sunt crezuți, chiar reușesc să păcălească, pe alți găunoși, desigur, ei nu știu ce înseamnă să-ți schimonosești fața, să-ți înroșești ochii și pielea, să-ți smulgi, eventual, părul din cap, habar n-au cum e să te simți singur, închis într-o încăpere, cu patru pereți drept martori ai disperării tale, așa că plângeți, stați liniștiți, v-am spus – fie că se înmulțește numărul celor care nu pot plânge, fie că o să găsim vreo ambarcațiune și tot scăpăm, trebuie să o luăm de la capăt, suntem datori să o facem, oricum n-avem altă soluție, plângeți dragilor, nu vă sfițiți, e așa relaxant, e atât de nobil (vă spuneam, dacă n-ați uitat deja, însuși Domnul o face, pentru noi), iartă-mi, Doamne, păcatele și îndrăzneala, totul curge, se duce pe apa sâmbetei, pe cea a duminicii, le găsești Tu, Tu, care le știi pe toate. Și dacă tot le știi, zi-mi și mie, cât e ceasul? (Ceasul ăsta lumesc, în care am înșirat atâtea ineptii).

Babyklappe *

Lui M. N. Rusu

Erau toți ca niște broaște cărora li se vedeau doar capetele. Restul corpului se pendula prin apa caldă, atât de caldă, că nimeni nu voia să iasă din ea. Ce binefacere și ce minune, piscina asta cu apă termală! Ce relaxare, ce revigorare!

Afară, sub un soare blând, stăteau cele câteva zeci de perechi de papuci de toate culorile și nuanțele, mai mari, mai mici, mai pătrați, mai lați, mai sobri. În curând li se alătură și perechea roz, cu vârfulurile cele mai ascuțite, cu tocurile cele mai înalte, singura care avea funde. Din ele ieșiră niște tălpi fine, cu degete lungi, lăcuite, delicate și puternice în același timp, din care crescuseră două picioare frumos sculptate, lungi, bine bronzate, tonifiate și suplă.

- Ca de obicei, ai venit mai târziu! porni reproșul papucilor roșii.

- Ce să fac, stăpâna mea, atentă cum e, nu a vrut să mă încălțe înainte de a-și îndepărta celulele moarte de la călcâie cu piatră ponce și de a-și schimba lacul de unghii. De această dată le-a colorat în albastru. Pot să spun că îmi face o deosebită plăcere, pentru că ador albastrul așa cum ador și picioarele care mă încălță.

- Mda, cred și eu că te simți bine cu așa picioare, zise perechea de papuci verzi, cu găuri și atât de largi încât semănau cu majoritatea corpurilor din piscină.

- Da, noi doi purtăm cea mai frumoasă pereche de picioare de pe-aici.

- Eu m-am cam săturat de picioarele care mă încălță, oftă perechea de papuci negri, foarte sobri. Pielea lor tare, cu bătăături și calusuri mă zgârie, atingerea lor mă chinuie.

- Eu tot nu înțeleg, se mirară papucii gri și pătrați, ce căutați voi și stăpâna voastră aici, printre noi și printre cei din piscină, oameni cu boli grele de oase, de articulații, cu neuropatii, unii chiar cu boli de stres, cum e stăpânul meu. Ca să se elibereze și să poată ieși în perioada când nu li se dădea voie umanoizilor să iasă din case, a încercat să fenteze. S-a îmbrăcat în dinozaur, costumul său de la ultimul bal mascat și a ieșit așa pe stradă. Dar nebulnia lui materializată în creativitate nu i-a înduișat pe polțiști. Sărmanul s-a mai ales și cu amendă. Apoi, de necaz și ca să se elibereze, ne-a încălțat, că noi suntem papucii lui de exterior și de pe terasă a început să tragă niște urlete sănătoase. Am fost convinși că iar o să plătească amendă, însă de data asta a scăpat ca prin urechile acului...

* * *

---

* Cutia cu bebeluși

- Hei, Delia, iar ai întârziat! îi reproșă Andreea din apă.

Delia intrase în piscină cu lăcomie și acum se răsfăța în apa albastră. Deși voia să pară absentă, își rotea privirile prin toate părțile.

- E aici, o anunță Andreea. Dar acum s-a dus la duș. N-avea grijă, o să revină. Te-a căutat și el din priviri. O să îți recunoască papucii și o să intre iar în piscină.

- Vai, papucii, își aminti Delia. I-am lăsat prea departe de intrare. Mă duc să îi pun la vedere.

Ieși cu mișcări rapide, îndreptându-se spre locul unde îi lăsase. Dar locul era gol. Papucii cu funde nu mai erau acolo.

Luă la rând cu privirea toată curtea piscinei. Se uită atent spre dușurile în aer liber, unde nu mai era nimeni, până la șezlongurile goale, așezate în semicerc. Când ajunse la penultimul, îl zări pe neamțul cu puțină burtă, adus un pic de spate, cu o chelie avansată, dar care avea o anumită distincție și o față luminoasă. De două zile voia să-l abordeze și uite acum ce ocazie! Simona, recepționera de la hotel, și prietena ei și a Andreei, îi spusese că se pare că e un neamț înstărit.

Delia o luă acum agale, cu mișcări unduitoare, spre șezlong. De unde era nu putea să-și dea seama dacă papucii ei erau acolo, dar intuiția o făcea să fie aproape convinsă că îi va găsi la picioarele bărbatului întins la soare. Când se apropie, Hans deschise ochii și apoi se ridică făcându-i semn fetei să se așeze pe șezlongul de lângă el. O întrebă dacă vorbește nemțește. Delia îi spuse în nemțeasca ei relativă că ar prefera să converseze cu el în engleză.

- Eram sigură că papucii mei au plecat aici.

- Da, te rog să mă ierți că am îndrăznit să mă ating de ei, dar astfel mi-am dat seama că te pot face să ieși din piscină. Acolo oamenii sunt prea strânși unul în altul și n-am fi putut vorbi în voie. Eu sunt Hans Hermann, din Berlin. Despre tine știu cine ești. Și mai știu că ai părăsit Berlinul acum aproape două luni.

Delia se albi. Acum îi era clar că bărbatul nu venise doar pentru picioarele ei lungi în România și nici pentru băi în apa termală.

- Deci nu ați venit la tratament, ci să mă vedeți pe mine, glumi ea. Sunt măgulită, deși nu știu de unde mă cunoașteți. Eu îmi amintesc că v-am văzut prima oară aici, la piscină, doar acum două zile.

- Eu te-am văzut prima oară pe camerele de luat vederi de la spitalul Sfântul Iosif din Berlin.

- N-am fost niciodată internată în acel spital.

- Nu, dar ai trecut pe acolo în noaptea din 28 spre 29 iunie, anul ăsta. Atunci ai fost filmată de camerele de la intrare.

- Dacă ați venit să mă acuzați că mi-am abandonat bebelușul, nu aveți niciun drept. În Germania abandonul noilor născuți în „Cutia cu bebeluși” este legal. M-am interesat înainte de a naște. Mi-am lăsat copilul în patul cu cearceaf înflorat. Foarte frumoase și curate erau și patul și cearceaful. Am tras de mânerul dreptunghiului de metal încastrat în zidul din față al spitalului

și am pus bebelușul în pătuțul de acolo. Înainte să plec am auzit soneria care a alertat personalul medical de prezența copilului meu. Mi-am dat seama că am fost filmată, dar nu m-am temut. Știam că multe femei, mai ales emigrantele, au făcut tot așa și nu li s-a întâmplat nimic rău.

- Nimic, doar că unele au revenit asupra deciziei lor în termenul celor două luni de gândire. La dumneata a trecut și termenul de răzgândire. Familia care vrea să îți ia spre adopție bebelușul și pe care eu o reprezint mi-a cerut să te găsească, să vadă cum arăți și ce hram porți.

- Și pentru asta primesc niște bani? întrebă Delia uitându-se fix în ochii neamțului.

- Poate. Știi doar că în scrisoarea pe care fiecare mamă o găsește în pătuțul înflorat scrie clar că dacă ea nu se răzgândește în acest răstimp de două luni și nu face nimic ca să-și recupereze copilul, nu mai are apoi niciun drept asupra lui. Doar pentru simplul fapt că familia adoptivă a copilului își dorește, din curiozitate, să afle cine este mama biologică, asta nu îți dă dreptul să pretinzi bani. Mai târziu, când copilul va înțelege, părinții lui au de gând să îi spună cine îi este mama care l-a născut și din ce familie se trage. De ce ți-ai abandonat copilul?

- Asta e prima întrebare? Sper să nu îmi puneți prea multe, pentru că fiecare răspuns costă.

- Nu pun decât întrebările esențiale.

- Ce voiiați să fac? Dacă nu venea urgia asta peste capul meu și nu numai al meu, nu plecam din Germania. Aș fi dus-o mai bine cu banii și poate în aceste două luni îmi recuperam copilul. Cu siguranță știți ce făceam în Germania. Nu am știut în primele luni că am rămas însărcinată. Pur și simplu nu am știut. Niciun simptom, nimic. Apoi am tot sperat că nu e adevărat, că e doar o întârziere de ciclu. Când mi-am dat seama, aș fi vrut să fac avort dar nu puteam să merg la medic. Nu aveam asigurare, era complicat. Și chiar dacă aș fi putut, ar fi fost foarte scump pentru mine. Am zis să îl nasc, aflasem deja de varianta abandonului legal și voiam să rămân în continuare în Germania. Începuse să îmi meargă mai bine. Până prin februarie burta nu îmi crescuse decât foarte puțin, dar din martie știți bine ce s-a întâmplat. Eu lucram pe cont propriu. Stăteam la o prietenă în apartamentul ei și ea găsea clienți de pe net. Și-apoi, din martie, nimic. Noi făceam parte din categoria de contact și tocmai contactul ne era interzis. Oricum, burta începuse să îmi crească, așa că trei luni și ceva am stat în casă, dar și banii s-au dus. Niciun sprijin, de nicăieri. Simțeam că-mi pierd mințile. Nu ne lăsau să ieșim deloc din casă. Am ajuns până într-acolo încât m-am oferit să plimb gratis javra unei babe, ca să pot ieși. Baba nu voia să îmi dea mască. La început, ca peste tot, nu se prea găseau ori erau prea scumpe. Mi le confecționam singură din coji de portocală garnsite cu elastic. Ajunsesem să fiu geloasă pe jucăriile erotice pe care foștii mei clienți dădeau o grămadă de bani.

- Din câte văd, aici faci cam ce făceai și în Germania. Ai mai mult succes aici.

- Pe naiba. Clienții români sunt puțini și plătesc prost. Am găsit stațiunea asta unde mai vin niște străini, puțini și vai de mama lor cât sunt de bolnavi. O să mă apuc de altceva, dar să treacă criza. Deocamdată doar asta știu să fac.

- Asta îți place să faci, vrei să zici. Ce studii ai?

- Am opt clase. Părinții mei au murit într-un accident și mătușa de la țară m-a luat să o ajut la sera ei de legume și să fac școala acolo.

- Și?

- Nu-mi plăcea. Nu era de mine. Curând am intrat într-o rețea de prostituție forțată, în Italia mai întâi, apoi în Belgia și în ultimul an în Germania, dar acolo am fost pe cont propriu.

- Nu ai mai mult de 22 de ani.

- Nu. Și v-am spus, după criza asta, mă apuc de altceva. Și vă rog, spuneți familiei care mi-a luat copilul să nu-i spună ce a fost mama lui. Eu nu o să-l caut niciodată.

- Poate ai să te răzgândești. Acum ești prea tânără să ai regrete. Dar va veni ziua, te asigur. Vreau să aflu mai multe despre părinții tăi, despre mătușa de care mi-ai vorbit și chiar și despre bunici...

Au stat destul de vorbă, până când, încet-încet, marginea piscinei s-a golit de papuci. Cei ai Deliei erau supărați. Hans i-a izolat de prietenii lor și ei au stat singuri și tăcuți. Ce păcat, ar fi vrut încă o dată să își laude stăpâna în fața celorlalți, stăpâna lor, cu cele mai frumoase și cele mai lungi picioare dintre toate care se perindau prin piscină.

Hans urma să plece cu avionul înapoi în aceeași zi. Îi vârî Deliei câteva bancnote în slip, în timp ce aceasta, parcă absentă, își încălța papucii roz, cu funde și toc înalt și cu vârfuri foarte ascuțite.

Căciula

**Amintiri despre Mircea Sântimbreanu
(7 ianuarie 1926 – 19 august 1999)**

Unul dintre protectorii mei a fost Mircea Sântimbreanu, binecunoscutul scriitor iubit de toți copiii și al cărui nume a fost dat unei școli din București. Cu binecuvântarea dânsului am fugit din țară. După ce muncisem ca traducător prin Germania de Răsărit și Cehoslovacia, trimis de Grupul de Șantiere Vulcan, mi-au desfăcut contractul de muncă în mod ilegal. Am găsit fără dificultăți o muncă pe un șantier lângă casă, unde mă plăteau, dar fără contract de muncă, fără carte de muncă, deci mă plăteau ilegal, iar acea perioadă nu a fost trecută în cartea mea de muncă și nu mi s-a considerat la vechimea în muncă pentru la pensie. Nu era prima dată când mi se desfăcea contractul de muncă în mod ilegal și fără să știu de ce, sau eram aruncat de la o întreprindere la alta, în alt oraș, cât mai departe de București, unde îmi cumpărasem apartament, aveam soția și copilul. Mircea Sântimbreanu mi-a propus să nu mă mai duc pe șantier, să stau acasă și să scriu, că mă ajută dânsul să obțin o pensie de la Uniunea Scriitorilor, unde era șeful comisiei de pensionări. Am refuzat politicos și i-am dat de înțeles, în limbajul nostru metaforic, cum vorbeam de obicei, că voiam să fug din țară. A dat din cap aprobativ și mi-a dat binecuvântarea sa, ba chiar mi-a sugerat Suedia. Am părăsit țara ilegal, dar nu eu am început cu ilegalitățile.

Hai să vă povestesc una. Am fost odată cu dânsul la pescuit, la o baltă nu prea departe de București. Spre Fetești, parcă. L-am luat de acasă cu Trabantul în zori de zi. Mai era și directorul adjunct al editurii, cică, pe care nu-l mai văzusem pe la editură. Desigur era securistul de serviciu, ca să scrie nota informativă: câți pești a pescuit Mircea Sântimbreanu. Mașina securistului era cu număr care, după ultima cifră, pară sau impară, nu putea circula în acea duminică, iar a mea putea circula. Am zis să trecem să luăm și un prieten de-al meu, pictor, că e născut pe malul Dunării și se pricepe la pescuit. Nu erau de acord, însă domnul Sântimbreanu și-a adus aminte de numele lui. Îi dăduse un premiu când era director la Palatul Pionierilor, în fostul palat regal din Cotroceni. L-am luat și pe pictor, pe bancheta din spate, lângă directorul adjunct, securist, dar un om modest și la locul lui. Nu i-am auzit glasul. Ajungem noi la balta cu pricina. Imediat a apărut acolo un pândar, un ăla, un prăpădit, însă dat dracului de afurisit. Cică n-avem voie să fim acolo, să părăsim locul imediat. Domnul Sântimbreanu i-a arătat că avea o aprobare specială pentru a pescui chiar la balta aceea, ștampilată și semnată de Nicolae Ceaușescu, nu președintele ci fratele, ministrul armatei sau ce era. Pândarul nici nu a vrut să se uite pe hârtia aceea. Zicea că putea să fie chiar și semnătura lui Dumnezeu din cer. El, pândarul, nu ne dădea voie. Am înțeles că nici nu știa să citească. Pândarul era arțăgos și nu-l intimidă nici

hârtia, la care nu voia să se uite, nici înălțimea de peste doi metri a domnului Sântimbreanu și nici volumul acestuia de doi metri cubi. Pândarul țipa și se zburlea, ca un piscoiaș la un elefant. Calm, dar cu vocea lui de se cutremura pământul, domnul Sântimbreanu a pus în cuvinte toată diplomația sa, însă nu avea niciun efect. Vorbea cu un stâlp pus pe scandal, conștient de supremația sa teritorială. Controversele se lungeau, iar eu mi-am scos din portbagaj cele două arme, barim să mă amuz de ele, să trag în știuleții de porumb. Una era armă de vânatoare, cumpărată nou-nouță, abia importată de biroul de arme pentru vânatoare sau cum se numea, de la Direcția Generală a Miliției pe țară, din București, din clădirea fostei jandarmerii. Cealaltă era o armă mai specială, tot nou-nouță din fabrică. O introdusesem ilegal prin vamă, cumpărată tot ilegal, de la rușii din Germania de Răsărit. Repet, nu eu am început cu ilegalitățile. Era o armă de precizie, cu încărcător cu bilă, țac-țac-țac și cu lunetă. Avea un aspect cu totul deosebit și impunător, semăna aproape leit cu armele trăgătorilor de elită de pe Aeroportul Kogălniceanu, printre care m-am strecurat prin graniță și prin vamă. Când a văzut pândarul cele două arme noi-nouțe, cum nu mai văzuse niciodată arme noi, mai ales arma cu aspectul deosebit, a rămas ca electrocutat. Speriat, pândarul l-a întrebat pe domnul Sântimbreanu: „Dar dânsul cine este?” Domnul Sântimbreanu, că nu degeaba era scriitor, i-a dat un răspuns genial: „Eh, și dumneata! Ce întrebare!” Pândarul n-a mai zis nici păs, a făcut stângă-împrejur și ne-a lăsat să pescuim.

Hai să vă mai spun încă una. Când s-a aflat că eu fugisem în Suedia, Mircea Sântimbreanu mai avea puțin până pe 7 ianuarie 1986, când împlinea 60 de ani. Fără nicio explicație, pe la mijlocul lui decembrie, a fost dat jos din funcția de director al editurii Albatros, unde îmi publicase cărțile, și a fost mutat la secția de corectură a șpalturilor ce veneau de la tipografie. Redactoarea de carte, scriitoarea Herta Spuhn, mi-a spus, după căderea regimului în 1989, că dânsul, când a primit vestea că a fost dat la corectură, și-a sprijinit capul în mâini, i-au apărut lacrimi în ochi, n-a zis nimic, s-a ridicat de la birou, s-a dus acasă și nu a mai venit la editură. S-a pensionat. Dânsul mi-a spus ulterior că s-a dus acasă pe jos, iar de atunci nu a mai fumat și n-a mai băut niciun strop, de nimic.

Îmi aduc aminte că, după o ședință la Uniunea Scriitorilor, a intrat la restaurantul Uniunii, să ia una mică. Iar eu l-am așteptat în mașină. După vreo câțva timp, am crezut că s-o fi luat la vorbă cu careva și o fi uitat de mine. Am intrat în restaurant. Stătea cam în picioare, dar așezat cu fundul său enorm pe tejgheaua barului, cu un picior pe podea și cu celălalt atârând în aer. Nu vorbea cu nimeni. Se uita asupra sălii de mese. Avea într-o mână un pahar mare, iar în cealaltă o sticlă de vodcă de o jumătate de litru. Nu uitase de mine. „Ți-am spus: una mică.” O jumătate de litru era una mică. Una mare era un litru. Și-a umplut ultimul pahar. L-a dat pe gât dintr-odată. Nu a băut apă după vodcă, cum fac rușii. A venit la mașină cu pași siguri, fără să se vadă pe dânsul nicio influență a jumătății de litru de vodcă. Vorbea

la fel de limpede ca înainte, ca întotdeauna. L-am întrebat cum de putea rezista așa bine la atâta vodcă, din care chiar și un rus, ba chiar și Stalin sau Rasputin, ar fi murit. A zis că o vodcă mică, adică o jumătate de litru, era nimic. De obicei bea câte o sticlă de un litru de vodcă sau de whisky și tot nu simțea nimic. Cică la înălțimea pe care o avea, alcoolul nu avea cum să i se urce la cap. Dânsul avea înălțimea de doi metri și patru centimetri. Exact cât țarul Petru cel Mare al Rusiei. Îmi spusese că fusese la Leningrad, cum se numea Petersburgul pe atunci, și se măsurase pe tocul ușii unde se măsurase țarul. Avea aceeași înălțime ca țarul Petru cel Mare.

După ce a căzut regimul de la București, i-am dat telefon din Suedia și mi-am cerut iertare că din cauza mea avusese neplăceri. A zis că nu din cauza mea îl dăduseră jos. Era altceva la mijloc. Nu l-am întrebat ce, fiindcă am priceput. Știa că pricepeam. Am făcut legătura cu ceea ce îmi spusese pe 16 iulie 1984, când ne-am dus la Casa Scriitorilor de la Neptun, cu Trabantul meu, dânsul pe scaunul din dreapta, cățelușul Gică — un pekinez cu care se plimba prin București — pe sub pedalele mele, iar fosta mea soție și fiica noastră pe bancheta din spate. Lângă ele se înghesuia și o colegă de serviciu a soției. N-am înțeles de ce venea și ea cu noi. Singura explicație ar fi fost că scria note informative. Atunci, în Trabant, mi-a propus domnul Sântimbreanu pensia de la Uniunea Scriitorilor și i-am spus cifrat, așa cum aveam obiceiul să discutăm și la editură, că plănuiam să fug din țară. A încuviințat și mi-a vorbit elogios de Suedia, unde își cumpăraseră o cămașă, chiar aceea de pe dânsul, cea mai mare pe care și-o putuse cumpăra prin țările pe unde fusese, când era directorul cinematografilei. Dar totuși îi era mică. Cu manșetele pentru butoni răsfărânte și tot îi erau mânecile prea scurte. Nu își putea pune butonii la manșete, pentru că manșetele nu îi cuprindeau grosimea mâinilor deasupra încheieturii.

Din felul cum vorbeam eu sau cum vorbea dânsul, fosta mea soție și colega ei nu pricepeau mai mult decât pricepea fiica mea, care avea opt ani. Mi-a mai spus că fiica dânsului nu se prezentase la postul de profesoară de engleză la țară, prin Hațeg, unde fusese repartizată după terminarea facultății, pentru că se dusese în America, cu o bursă de studii de un an, pe care i-o obținuse dânsul. Soția dânsului se dusese la fiica lor de vreo două ori și se întorsese. Bursa fiicei se terminase și voia să continue să mai studieze. Nemaiavând altă bursă, a trebuit să-și găsească o muncă, să aibă din ce trăi și plăti taxele universitare. Asta îmi spusese atunci, în drum spre Neptun. Am înțeles la telefon că l-au dat jos din funcția de director și au vrut să-l umilească mutându-l la corectură, pentru că fata dânsului nu s-a mai întors din America, iar nu din cauză că eu fugisem. Zvonul acesta, că din cauza mea, era doar pentru a speria opinia publică, ce nu știa nimic de fiica dânsului, nici măcar că avea vreo fată.

L-am întrebat dacă avea nevoie de ceva ca să-i trimit din Suedia. Da, pantofi. Cizmarul care îi făcea pantofii pe comandă murise. Nu mai avea cine să-i facă pantofi. I se rupseseră toți pantofii și nu mai avea nimic de încălțat.

Ieșea pe stradă cu picioarele înfășurate în cârpe și în pungi de plastic. Ce număr purta la picior? Mi-a spus că să fie numărul 55 sau 56, dar nu știa cu exactitate. Nu știuse nici măcar cizmarul care îi făcea pantofii pe comandă, pentru că la așa dimensiuni nu mai era niciun standard. Fata dânsului nu îi putuse găsi pantofi așa mari în toată America aia mare. Suedia era ultima sa speranță să poată găsi ceva pantofi, pentru că nordicii erau vestiți pentru talia lor uriașă și de aceea varangii erau găzuiți pentru împărații Bizanțului, cum știm din *Creanga de aur* de Mihail Sadoveanu.

M-am dus pe la toate magazinele de încălțăminte din Göteborg. Nu aveau pantofi mai mari de 45. I-am găsit încălțări numărul 49 la magazia pentru încălțăminte de protecție de la Volvo, unde lucram eu. N-aveau pantofi de niciun fel, ci doar sandale foarte aerisite, ca să nu transpirăm la picioare când lucram la bandă. Bombeul era cu o protecție metalică de oțel, să ne protejeze de obiectele grele ce ar fi putut cădea pe degetele de la picioare. Nu m-au costat nimic, am semnat de primire și i le-am trimis prin poștă. Sandalele 49 îi erau mult prea mici. Nu îi intrau picioarele în ele. Prea strâmte și prea scurte, așa că a trebuit să le pună pe un fel de calapoade improvizate, să le mai lărgescă, și le-a tăiat bombeul cu protecția metalică, pentru ca să poată să scoată degetele prin bombeul tăiat. Astfel lărgite cât permitea materialul, totuși nu îi încăpea piciorul cu ciorap. Le-a încălțat fără ciorapi și îi ieșeau degetele afară, dincolo de pingea. Așa l-am văzut la congresul scriitorilor din exil de la Neptun din 1995. Degetele îi depășeau pingea și călca cu degetele pe asfalt sau pe podea.

Iar acum, vă spun ultima. Odată, când încă nu fugisem din țară, tocmai venisem din Germania și m-am dus pe la editură. Era iarnă. În toată Casa Scânteii era la fel de frig ca afară. Afară barim era lumină de la soare, dar înăuntru electricitatea era oprită. Am intrat la dânsul cu căciula pe cap și nu era nevoie să mă scuz că nu mi-am scos-o, că așa devenise normal. Chiar și instrumentiștii de la filarmonică, la Ateneu, cântau la vioară sau la pian în paltoane, cu căciulile pe cap și cu degetele de la mânuși tăiate la jumătate. Vai de capul balerinelor pe scenă, îmbrăcate în izmene de bărbați, numiți hamleți, cu cojocel sau pulovere de lână și cu căciulă cu urechi, legate sub bărbie. Îmi era cam largă căciula, îmi cădea pe ochi și peste urechi. Îmi era prea mare. Era o căciulă splendidă, bine cusută, cumpărată din Germania, tot de la ruși.

Dânsului nu îi era frig fără căciulă? A dat din umeri în sensul că nu, sau că nu avea încotro. Mi-a cerut căciula să se uite la ea. A analizat-o bine, da, era de calitate germană, făcută pentru ruși, cusături solide. Și-a pus-o pe cap. Îi venea ca o cipilică. A început să tragă de căciulă, ca să îi intre pe cap. Nu intra. A insistat și a început să pârâie căciula, cu toate că era de calitate germană. Mie mi se sfâșia inima, să nu-mi rupă căciula. Iarăși a mai tras să-i intre căciula, iar a pârâit, de să-mi sară sufletul. M-am repezit și i-am luat-o, ca să îmi salvez căciula. Nu s-a supărat de impolitețea mea. Dimpotrivă, mi-a

făcut o confidență pe care nu știu dacă a mai făcut-o altcuiva. Iar eu v-o dezvălui aici.

Pe când era dânsul director la Palatul Pionierilor, tânăr și necăsătorit, erau pe acolo niște instructoare pentru pionieri, niște duduițe durdulii sau dolofane, tinerele, cu ochii zglobii. Se înțelegea din ochi cu câte una și, când venea ora închiderii și toată lumea pleca acasă, rămâneau mai în urmă și o conducea în biroul său. N-avea nicio altă mobilă acolo decât masa, adică biroul la care scria și un fotoliu cu spătar prea mic pentru dânsul și cu rezemătoare de coate, din cauza cărora abia încăpea să se așeze, înghesuit de nu se putea mișca. Când se ridica din fotoliu, se ridica și fotoliul în care se întepenise. Se opintea să iasă din strânsoarea fotoliului.

Dânsul apuca duduița de șolduri, o ridica de parcă era un fulg și o pune pe birou ca la ginecologie. Când vedea duduița cu ce urma să aibă de a face, începea să țipe de frică și încerca să sară jos de pe masă.

„Acum nu te mai poți răzgândi. Ai acceptat să vii aici, știi pentru ce vii.”

„Nu, dar n-am știut că o să fie chiar așa.”

„Doar m-ai văzut cât sunt. Ce ți-ai închipuit?”

„Ajutor! Săriți! Ajutor!”

„Cum ajutor? Eu n-am nevoie de ajutor! Mă vezi pe mine om care să am nevoie de ajutor?”

FLAVIA TOPAN

La o aniversare

Plecuse din Nairobi cu o seară în urmă. O escală la Dubai, apoi una la București. Ciudat sentiment trăise când roțile aeronavei au scârțâit puternic, voind să rupă, parcă, din pământ românesc. Acolo, departe, în Africa, nu i se făcuse niciodată dor de țară. Sau, cel puțin, nu-și îngăduise luxul de a se gândi la așa ceva. În timp ce pasagerii aplaudau aterizarea, încerca să socotească de cât timp plecase. „În mai au fost doi ani... asta înseamnă doi ani și cinci luni. A trecut atâta timp de când am plecat?! Parcă a fost doar ieri!” Își opri gândurile aici, știa bine de ce. Decât să riște ca gândul să îi fugă înspre motivul plecării, a preferat să o ajute cu bagajul pe doamna cu care călătorise dinspre Dubai. Doamna străină, la vreo patruzeci și cinci de ani, a întreat cu entuziasm despre Kenya, despre Africa - erau locuri unde își dorea și ea să ajungă. „Sunt oameni norocoși, cei ca dumneavoastră, care au ocazia să stea aproape doi ani și jumătate acolo. E o lume fascinantă, nu?”

Și-a dat seama, în timp ce îi spunea doamnei ce voia să audă, că, de fapt, Africa sa era fundamental diferită de cea a doamnei. Fără safari-uri, fără turiști, fără fotografii cu lei și alte animale sălbatice. Era un continent al

căutării, al arderii. În arșița clocotitoare a savanei, uneori, nu mai simți durerea și pustiul din tine. De fapt, asta își dorea: uitarea. Soare, întinderi nesfârșite, oameni atât de diferiți. Zile aglomerate, nopți nedormite - toate pentru a face timpul să treacă mai repede. Însă timpul nu ne iartă grăbirile...

Într-o zi, și-a amintit brusc. Apusul de soare, care învăluia prea liniștitor câmpia arsă, i-a făcut inima să tresară neobișnuit. „Azi e 24 august. Mai este o lună și...” Au năvălit atunci toate durerile ascunse în cine știe ce colțuri ale inimii. Soarele asfințea, trăgând cu sine liniștea pe care sperase că o găsisese, în sfârșit. La adăpostul nopții, în întuneric, pândeau acum pericole mai mari. Se obișnuise cu leii care își făceau simțită prezența, dar nu se putea obișnui cu acest dușman nou, care năvălea furtunos din însuși sufletul său. „Anul trecut am uitat! Cum să uit? Cum să uit de ziua lui? Unde eram oare atunci? A, da... mă împrietenisem cu niște voluntari de la Crucea Roșie. Oare pot pronunța numele satului unde am fost atunci?” Era frumoasă Africa, dar neîmblânzită. Plecând de acasă nu și-a închipuit, nici măcar un moment, că va fi așa. Te fură, te duce cu sine, te rătăcește. Apoi, într-o zi, cumplit de violent, te face să te întâlnești cu tine.

A treia zi, cumpăra un bilet de avion spre România. După aproape 20 de ore de călătorie, abia își putea stăpâni bătaiele năvalnice de inimă. Înainte de aterizare, doamna de pe scaunul alăturat i-a zămbit liniștitor, convinsă fiind că respirația îngreunată se datorează unei frici de zbor. „Nu de zbor mă tem... și nici de căderi. Mie mi-e frică de pământ”, îi trecu, fulgerător, prin minte refrenul care părea să se repete, când stătea de vorbă cu sine.

***

„De la București, o oră de zbor până la Cluj. De la aeroport, iau un taxi. În aproximativ 45 de minute voi fi la el. După aceea, o sun pe mama. Of, ce-o să mă certe! Mă așteaptă abia peste două zile. Va fi necăjită că nu a făcut supă de pui...”

Oare cum a aterizat avionul la Cluj? Avea toate bagajele? Da, probabil sunt toate. Dacă inima nu i-ar fi stat să sară din piept, s-ar fi bucurat de accentul ardelenesc, atât de drag. Ar fi trăit, alături de șoferul de taxi, chinul de a traversa orașul la o oră de vârf. S-ar fi bucurat, în schimb, să vadă cum soarele luminează crucea de pe biserica din piața Unirii. Ar fi constatat că, deși i se părea că lumea i se schimbase, aici, lucrurile erau aproape la fel. „Sunt acasă...”, îi trecu prin gând, dar nu ca o afirmație, ci, mai degrabă, ca o întrebare ezitantă.

***

Urca scările și amețea uneori, dar nu mai simțea oboseala, nici emoțiile. Alerga la locul unde știa că e el. „Aici e.” „Am fugit, știu. Ceartă-mă! Spune-mi că nu așa se face! Iartă-mă... m-am întors acasă...” Soarele apunea cald, iar vântul de septembrie adia ușor și învăța frunzele să zboare. Din mormântul rece, însă, nu mai răspundea nimeni.

Plecarea

De mutatul cărților din bibliotecă îi era cel mai groază. Niciodată nu e ușor să te muți la casă nouă. Stai în mijlocul cutiilor, de parcă ai sta în mijlocul vieții tale, în mijlocul amintirilor închise în carton. De când începuse împachetatul se mira mereu unde au încăput atâtea lucruri, într-o casă atât de mică. Uneori așa se întâmplă și cu amintirile noastre: ne rămân, în suflet și în minte - oameni, locuri, experiențe. Toate, nenumărate... și unde încap toate? Citise zilele trecute despre o boală care îți face imposibilă uitarea. Cei suferinzi au posibilitatea de a-și aminti cum era vremea, la o anumită oră, dintr-o anumită zi, acum 20 de ani. „E cumplit să nu poți uita”, și-a zis atunci; „de multe ori, ca într-o cutie de carton, închizi toate durerile, trădările, eșecurile. Abia făcând curat printre amintiri, poți să îți vezi de viață”.

Totuși, văzându-se în mijlocul atâtor lucruri, împachetate ordonat, nu și-a putut disciplina mintea să nu-i zboare, răscolindu-i prin cutiile minții lui. Se gândea la oameni din trecutul său. Unii i-au adus clipe de fericire. De la alții a avut de învățat lecții dureroase, uneori. Le era recunoscător fiecăruia în parte. Știa că, fără experiențele care l-au călît, nu ar fi devenit omul de azi. Se mai gândea la potrivirile dintre oameni, la ciocniri întâmplătoare. „Cât de puțin important poate deveni, pentru tine, un om pe care, într-o vreme, îl considerai indispensabil. Invers se poate, oare? Cineva întâlnit în trecut să devină o parte semnificativă din viața ta? ...Puține sanse. De obicei, o dată despărțite, drumurile noastre nu se prea intersectează”.

Dincolo de toate, îl mira capacitatea lui, și a oamenilor, în general, de a se adapta. De câte ori și-a spus că nu mai poate, în nopțile lungi și imposibile de muncă? De câte ori i s-a părut că, dacă ceva nu a ieșit cum voia el, lumea va fi pe cale să se sfârșească? „Ne putem zbate, ne putem împotrivi cât vrem, dar viața ne duce cu ea, mai departe, fie că ne place, fie că nu”. Întotdeauna ajungem unde trebuie să fim? Sau ne spunem asta doar să ne consolăm în fața neputințelor noastre? Abia își sfârși gândul când, deși împachetând în grabă, privirea îi căzu asupra unei cărți pe care nu o mai recunoștea.

Cu coperta roșie, părea să-și ceară dreptul de a fi răsfoită și ieșea teribil în evidență, printre celelalte cărți, vechi și spălăcite. Curios, i-a citit titlul. *Adam și Eva*, Liviu Rebreanu. Bruscu, o strângere de inimă i-a declanșat o amintire fulgerătoare. Deschise, cu sfințenie parcă, la prima pagină, pe care, cu un scris repezit, dar elegant, erau așternute două inițiale: R.V. Era cartea ei. I-o împrumutase acum mulți ani, spunându-i că e cartea ei preferată. Pe atunci, erau la liceu.

Cu drag, și-a adus de aminte cum o urmărea peste tot. Cum își planifica plecarea de acasă, dimineața, pentru a se intersecta, pur „întâmplător”, cu ea. Erau la licee diferite, dar el știa absolut tot despre ea. Își făcuse prieteni în clasa ei, doar ca să poată afla lucruri despre ea.

N-ar fi putut să uite în ruptul capului dimineața aceea geroasă, când au vorbit prima dată. Oare care dintre ei a început conversația? Ea purta o

haină groasă de iarnă, prea mare pentru cât era de firavă. Îi înghețau mâinile, dar îi mărturisii, cu mândrie, că mănușile de lână pe care le poartă sunt croșetate de bunica ei. Au răs teribil când, urcând în autobuz, ochelarii ei s-au aburit. A luat-o atunci de mână, sub pretextul că, galant, își oferă ajutorul pentru a o conduce la locul ei. Au urmat alte întâlniri în stația de autobuz, plimbări după școală, când o conducea fericit până acasă. Cîteau amândoi, cu poftă, iar el se bucura că au un subiect de conversație inepuizabil. Au făcut adesea schimb de cărți. Cartea pe care o ținea el acum, în mână, rămăsese la el pentru că, pur și simplu, într-o dimineață, ea nu a mai venit. Nici a doua zi, nici a treia... Iar el a început să o uite. Sau, cel puțin, asta ar fi vrut.

Cât de mult se schimbase el, acum, în relațiile cu femeile din viața lui! Se știa frumos, elegant, demn, inteligent. El era cel căutat, nu invers. „Ah, de-aș fi știut atunci ce știu acum! Cum naiba să nu am curajul să o invit măcar la un suc?! Tâmpit am putut fi!”

Nu era omul situațiilor nerezolvate. Mai avea puțin de stat în orașul respectiv, înainte să se mute. „Ja să profit eu de ocazie și să-i fac o vizită domnișoarei R. Sau o fi doamnă acum?” Fără să se gândească prea mult, s-a îmbrăcat, a luat cartea și a ieșit din casă. Nu și-a pus problema că nu va fi recunoscut; îl cunoșteau și părinții ei. La fel, nici prin cap nu-i trecea că, sunând la ușă, i-ar putea deschide un străin sau poate chiar soțul ei.

Era o zi geroasă, dar însorită, ca atunci, când și-au vorbit. „Îmi va fi dor de aerul ăsta de munte”, constată el și, pentru prima dată de când a luat hotărârea de a se muta, o umbră de tristețe i s-a adăpostit în suflet.

„Numărul 205. Aici e!”. Vesel, a bătut la ușa rămasă neschimbată. A aștepat puțin, după care a bătut din nou. În casă se auzeau zgomote domoale. În sfârșit, cineva a deschis. A rămas înmărmurit. Da, o recunoștea pe femeia aceasta. Era mama ei. Slăbise îngrozitor și cercuri fumurii îi înconjurau ochii, cândva mereu veseli. L-a recunoscut și ea, îndată, deși trecuseră mai bine de șapte ani, de atunci.

- Alin! Tu ești?

- Da, doamna Maria. Eu sunt. Am venit să aduc o carte înapoi fiicei dumneavoastră. Știți bine că sunt băiat bun, zise el cu veselie, în ciuda unui sentiment care începea să îl copleșească atât de tare încât îi slăbea genunchii.

Încercând să-și adune putere de acolo de unde nu mai era, femeia reuși să mormăie: „Aline, tu nu știi?”, după care se puse pe un plâns amar, zguduindu-se toată, câtă mai rămăsese. A apucat cu mâna ei uscată și palidă cartea, ducând-o în dreptul inimii, ca într-o îmbrățișare neîmpărtășită.

Fără să mai spună un cuvânt, el s-a îndepărtat, îngrozit. Ochii verzi îi începeau să sticlească, mai tare ca zăpada, în razele soarelui înghețat. A rătăcit ore întregi, uitând de el, de frig și de plecare. Simțea că, de această dată, nu există cutie suficient de mare pentru durerea a ceea ce ar fi putut să fie.

Povești din apele sudului

Ni sa bula! Bula! Bine ați venit în Fiji! Aeroportul din Nadi îi întâmpină cu un zumzet de sunete și culori calde. Îmbrăcați în cămăși multicolore, cu flori de frangipani după ureche, un grup de indigeni le ieși în cale, urându-le călduros „Bine ați venit!” și cântându-le „*Bula Maleya.*” Vocile lor pline urmăreau linia melodică bogată în armonii scoase în evidență de percuția diligentă a degetelor pe niște tamburi cu fantă, corzi de chitare și ukulele. Oboșiți după orele petrecute în avion, turiștii se opreau, totuși, o clipă și le mulțumeau, zâmbindu-le și ei, schițând recunoscători niște mișcări ondulatorii de dans, spre hazul băștinașilor. Turiștii erau fericiți. Visul pe care și-l clădiseră de un an încoace, prindea viață. Erau în Fiji. Abia așteptau să ajungă la resort, să vadă îndeaproape Marea de Corali. Să meargă pe plajă. Să facă o baie. Să se piardă în fericirea localnicilor. Și mai ales să uite de unde au venit. De stres. Așa că se grăbiră să iasă cât mai repede din căldura aeroportului și se îndreptară spre autocarul cu plăcuța „Insula Likuri”. Șoferul stătea pe scaun și se uita la ei cum urcau unul câte unul, transpirați și gâfâind. Pe fața-i zâmbitoare apăru o expresie nouă care, dacă nu însemna chiar milă, nu era departe de empatie. Porni aerul condiționat, spunându-le confidențial, așa cum spui un secret unor prieteni apropiați: „Îl pornesc acum, dar să știți că n-o să vă mai trebuiască! După o zi, două, o să vă obișnuiți cu vremea din Fiji”. Porni autocarul și, strecurându-se cu abilitate printre șirurile de mașini ce staționau în fața clădirii, ieși la șosea. Azi avea o cursă ușoară. Tot grupul de turiști era din Sydney și toți mergeau la același resort: *Robinson Crusoe*. Păreau oameni faini. E drept, arătaseră cam agitați când sosiseră, dar, odată ajunși în autocar, se liniștiseră. Nu prea vorbeau între ei. În schimb, șoferul, devenit dintr-odată ghid, începu să turuie. Despre oamenii din Fiji. Despre temperatura din Fiji. Niciodată rece. Despre obiceiurile din Fiji. Despre resorturile din Fiji. Era sigur c-o să le placă mult la ei.

De la aeroport până la „Robinson Crusoe” unde stăteau ei, nu ar fi fost mult. Cel puțin așa li s-a spus. În realitate le-au trebuit câteva ore până să ajungă la resort. Călătoria a fost însă, interesantă. Aveau ce vedea. Autocarul trecea prin sate, printre culturi de trestie de zahăr și câmpii largi, urmărind linia albastră a râului Tuva. Nu ar fi durat așa de mult, dacă nu ar fi fost zi de piață. Drumul era ticsit. Zeci de motorete, furgonete și camionete transportau lăzi cu roșii coapte, coșuri cu legume sau fructe, cutii mari de carton umplute cu obiecte de artizanat și saci cu tot felul. Și dacă nici asta nu ar fi fost destul, furișându-se printre ele, veneau localnicii, fie pe jos, fie pe biciclete, toți încărcăți până la limita absurdului, ducând pe spate coșuri de paie pline. Devenise clar că bietul șofer nu avea nicio vină. Aveau ghinion.

Nu nimeriseră cea mai potrivită zi să ajungă în Nadi! Dar cum nu există soare fără nori și nici lumini fără umbre, nici călătoria lor nu a fost tot timpul, neplăcută. Căci, așa cum mergeau, încet, aveau timp să observe pe îndelete multe lucruri din viața fijiienilor. Casele rotunde din lemn de bambus, cu acoperiș de paie. Biserici albe la tot pasul. Vedeau cum erau îmbrăcați. Cum se purtau. Ce atitudine aveau față de turiști. Și asta din experiență proprie, nu din broșuri. Căci oricât de grăbiți erau oamenii, să ajungă la piață, când vedeau venind autocarul, se opreau din drum și, în pofida oboselii evidente de pe fețele lor, le urau cu multă căldură: „Bula! Bula!”

– Am luat-o pe drumul bun, așa-i? întrebă un bărbat.

– Nu te mai osteni să-l întrebi, el spune ce l-au învățat să spună.

După o vreme, un domn mai în vârstă, interveni și el în discuții:

- Ascultați fraților! Am lucrat aici doi ani. Limba lor e diferită de a noastră. Să nu credeți că sunt indiferenți sau că nu vor să vă ajute. O să vedeți! Fijienii sunt unii din cei mai plăcuți oameni de pe glob, dar nu pot mai bine. E greu să primești de la ei un răspuns clar nu pentru că nu vor să vi-l dea, ci pentru că vocabularul lor are numai 10 mii de cuvinte. Așa că...

La care ceilalți binedispuși de-acu', îi continuară vorba în cor: Bula! Ha, ha, ha.

Neînțelegând ce vorbesc turiștii între ei, dar văzându-i că râd, șoferul se simți dator să zică și el: „Bula! Ni sa Bula in Paradis!” [Bine ați venit în Paradis!]

Și șapte zile au trăit într-adevăr ca-n paradis. Nu le-a lipsit nimic. Au fost răsfățați de gazde. De au ajuns să creadă că nu există nimic, mai frumos pe lume, ca Marea de Corali. Cele 333 de insule fijiene sunt înconjurată de cea mai caldă și cea mai transparentă apă. Locuitorii sunt ospitalieri. Prietenoși cu străinii. Flora și fauna sunt fascinante. Plajele au un nisip alb și fin. Coastele sunt acoperite de păduri de palmieri. Reciful înconjoară insula ferind-o de furia oceanului, iar fluxul și refluxul se joacă cu țărnul, după toanele lunii, aruncând bancuri de pești pe plajă.

Gazdele i-au plimbat prin lagune, arătându-le cu mândrie cum au crescut, cu ajutorul japonezilor, pământurile noi. Mangrovele.

Oh, câte nu au văzut? Ce n-au făcut în cele cinci zile? Mai aveau doar două și gata concediul! Așa că gazdele i-au lăsat să facă ce își doreau. Pentru unii plăcerea era de a înota, de a face snorkeling în apropierea grădinilor virginale de corali. De a face scufundări în adâncul mării, într-o lume tainică, plină de mistere, de culori și de viață. Pentru alții, mai liniștiți, vacanța în Fiji însemna o serie de plăceri mai simple. A locui într-o bură. A-și lăsa mângâiate tălpile de atingerea caldă a nisipului, a observa mișcările molcome ale broastelor țestoase, a asculta cântecele pline de lirism ale corzilor de chitară al căror ecou se spârgea printre valuri sau, pur și simplu, a sta cu un pahar de cocktail în mână. Prinși în magia locului, visau cu ochii deschiși cum marea săruta plaja. Mlădițele de bambus se onduiau sub adierea brizei. Florile exotice își dăruiau parfumul amețitor cu dărnicie, ca niște curtezane.

Ramurile palmierilor se legănau cu mișcări încete și voluptoase enervând nucile de cocos ce amenințau să cadă în capul turiștilor de nu le respectă intimitatea. Papagalii, îmbrăcați într-un penaj cu o multitudine de nuanțe de roșu și de-albastru se luau la braț doi câte doi și zburau aproape de colibe, curioși să observe ce se-ntâmplă în viața oamenilor. Doar păsările de apă, mai sfoase din fire, stăteau departe de oameni. Nu se aventurau adânc pe uscat. Rămâneau aproape de apă urmărind cu un ochi, turiștii ce se plimbau pe plajă, și, cu celălalt ochi, scanând marea după hrană. Insula li se părea un adevărat paradis unde orice pasăre, orice pește, orice scoică avea de spus o poveste. Vacanța în Fiji fusese plină de tot felul de evenimente: petreceri, dans, muzică, băuturi, bufet cu fructe exotice, o varietate de delicatese, excursii prin insulele din jur, masaj pe plajă, sporturi cu mingea. Au rămas însă și intrigați de multe lucruri. În mod deosebit de felul cum viețile băștinașilor se împleteau cu cea a resortului și a turiștilor, fără însă ca acestea din urmă, să le afecteze modul ancestral de viață. Fiindcă păstrau aceleași datini străvechi pline de ceremonii ca și străbunii lor. Au avut ocazia chiar să vadă pe viu ce înseamnă o asemenea ceremonie: ceremonia Kava. Ritualul băităilor de palme, trecerea de la unul la altul, a unei coji de nucă de cocos umplută cu băutură i-a făcut să se simtă fijieni autentici. Asta până când au gustat din băutura afrodisiacă și puțin sedativă, oferită de băștinași. Puțini din grup au îndrăznit să bea mai mult de o gură de kava: băutura avea culoarea verzuie a unei ape mocirloase. Iar gustul? Gustul era al unei ape după ce ai spălat vasele în ea. Câțiva mai aventurieri, știind că au stomac de struț și sunt rezistenți la băutură, au vrut să arate că pot ține pasul cu localnicii. Dar dacă această licoare e băută fără probleme de indigeni, nu același lucru se întâmplă cu cei neinițiați. Căci dacă o ceașcă, le-a amortit doar gura și gâtul, e drept stârnind și ceva vise relativ clare, după alte 2-3 cești, abia mai reușeau să se ridice în picioare! Ce să mai și participe la dansul ritual din jurul focului! Au tratat ceremonia ca o curiozitate. Și atât. Oricum, nu puteau pricepe multe din ce vedeau pe acolo. Obişnuieți să trăiască într-o goană continuă, australienii nu înțelegeau nici cum de băștinașii nu muncesc în resort mai mult de 2 zile pe săptămână. Ziceau că le ajunge. Nici duminica nu lucrau. Mergeau la biserică, îmbrăcați frumos în haine de sărbătoare. Stăteau pe podea sau afară, pe iarbă, rugându-se și cântând.

Și mai era ceva ce nu pricepeau. Sportul ridicat la nivel de religie. Or australienii, și ei sunt oameni care iubesc sportul! Dar chiar așa ceva? Pentru fijieni, jocul de *Rugby seven*, se transformase într-o obsesie națională. Căci toți îl joacă. Și bărbații și femeile. Oriunde și oricând. Chiar și în cele mai îndepărtate insule, pierdute-n Pacific. Nemaivorbind de copii, care, cum nu au mingi, că sunt prea scumpe, se mulțumesc cu nucile de cocos.

Destinul i-a făcut pe turiștii noștri să vadă ce se întâmplă când e în joc mândria națională. Echipa națională de rugby urma să susțină cel mai important meci din viața lor. În acea zi, timp de câteva ore, nimeni nu a respirat în Fiji. Totul s-a oprit. Băncile au fost închise. Magazinele au tras

rulourile. În ateliere s-au pus jos sculele. La universități nu s-au ținut cursuri. Ecrane uriașe de televiziune au fost instalate pe stadioane și în piață, pentru ca toată lumea să poată urmări meciul. Iar când au câștigat, s-a declanșat o isterie colectivă. *Băieții lor le-au adus prima medalie olimpică.* Oamenii au ieșit pe străzi cu steaguri în mână, cântând, dansând, felicitându-se unul pe altul. În resort, emoțiile au atins culmi neimaginabile. Fijienii erau mai mult decât extaziați. Lacrimile le curgeau incontrollabil pe fețe. Au așezat o mulțime de mese afară pe tâpșan și aduceau non-stop mâncăruri și băutură cât cuprinde. Se felicitau unii pe alții. Se îmbrățișau. Muzica era dată atât de tare, că până și papagalii, obișnuiți cu oamenii, au luat-o la fugă departe de mulțimea dezlanțuită. Nu mai cunoșteau nicio limită.

Copleșiți de nebunia din jur, de risipa de mâncăruri și băuturi împrăștiate peste tot, un cuplu mai în vârstă, ieși din resort, discret să nu-și jignească gazdele. Dar sincer, nu mai puteau rezista. Se săturaseră de tot balamucul. Bun. Au câștigat. Bravo lor! Dar ce era mult, era mult! Câtă risipă! A doua zi, plecau din Fiji. Voiau să se bucure de ultima zi de concediu. Acum era cel mai frumos moment al zilei! Nu voiau să-l piardă. Lumina crepuscului împlânzea toată suflarea insulei, îmbrățișând nisipul și marea și aprinzând cu sărutări pasionate cerul. Pe plajă, în afară de ei și Jony, un băiat din Fiji care locuia cu familia în Sydney, nu mai era nimeni. Din satul indigenilor ieșeau coloane de fum împrăștiind mirosuri puternice de condimente. În liniștea din jur, cu picioarele goale înfundate până la glezne în nisipul cald și mătăsoș, se simțeau minunat. Ce bine că plecaseră din nebunia colectivă declanșată de câștigarea meciului de rugby! Nu mai voiau să se gândească la ei. Ce vedeau acum era ceea ce voiau să-și amintească din concediu. Țasta era adevăratul Fiji! Restul...

Frumusețea peisajului le aducea pace în suflete. Își continuă în liniște plimbarea pe plajă, uitându-se după scoici întregi, să-și facă un colier cu ele, să le amintească de vacanță.

Un grup de copilași le atrase atenția. Curios, dar nu se jucau. Stăteau nemișcați cu ochii țintă spre mare. Le-au urmărit privirea. Se uitau intens la o femeie care se cățara încet pe o stâncă. Înfășurat în jurul mâinii, femeia avea un fir de nailon cu un cârlig improvizat în capăt, în vârful căruia atârna un viemișor. Ajunsă sus, se așeză într-o poziție ce părea a fi bună. O văzură cum aruncă firul în mare. La câțiva metri de țărm, în apa până la genunchi, stătea un puști mai mare cu o găleată cu pești, în mână. „Ce frumos!”, exclamă doamna, fermecată de priveliștea ce se desfășura în fața ochilor. Se apropiară zâmbind de copiii, când auziră strigătul băiatului: „ka dua tale, i nau! Dua tale ka keitou vakayakavi kece sara!”

- Ce zice? Jony, ce e? Ce zice băiatul?, întrebă doamna, văzându-l pe Jony, schimbat la față.

- Aăă... Încă un pește, mami! Ne mai trebuie doar unul și avem toți de cină!, îngăimă Jony, înghițând în sec.

Un trăsnet să fi bubuit în preajmă și nu i-ar fi lovit așa! Totul se opri în loc.

Marea îngheță. Nisipul îngheță. Sufletul le îngheță. Și paradisul se transformă brusc în iad. Mirificele peisaje scâldate în lumina asfințitului își pierdură puritatea și inocența avută până atunci. Își pierdură farmecul. Își pierdură culoarea ce le dădea viață. Minutele se scurgeau încet, vrând parcă să contureze clar și pentru totdeauna, clipa în care peisajul înțepenise în timp și spațiu. Se treziră din șoc abia când îi auziră pe copilași salutându-i:

- Bula! - Bula!, răspunseră ei automat... Și, roșii în obraji, cu privirile împlântate în nisip, se întoarseră pe călcâi și plecară, târșându-și picioarele până la resort, uitându-l în urmă pe Jony. Niciunul nu scotea o vorbă. Așteptau un miracol să le ștergă din memorie cuvintele băiatului. Doamne, ce bine ar fi fost să nu le fi auzit niciodată! Dar vorbele copilului nu se mai puteau lua înapoi. Iar strălucirea ochilor lui negri nu mai voia să le iasă din minte.

Gălăgia, hohotele de râs și mirosurile de mâncare aduse de adierea mării, îi făcură să se înfioare.

Ni sa bula in paradis. Bine ați venit în paradis!!!

ELENA MITRU

Scaraoschi

Tot umblând prin meandrele memoriei, iată, mă întorc deseori la anii copilăriei, în vremurile vai, tare, tare de demult petrecute la bunici, că multe amintiri frumoase și interesante în felul lor mai am eu din acea perioadă.

Biserica!

Locul de închinăciune, locul în care se adună lumea mai ales duminică de duminică. Vara, cei mai mulți veneau la biserică mai ales în ziua de *Sfântul Ilie* cel cu biciul și caleașca, Sfântul care trăznea și fulgera printre nori și dădea potop de ploaie peste pământ. Unii ziceau că Sfântul era supărat pe oameni și de aceea descărca fulgere și trăsnete. Alții ziceau: Ba nu! El face asta ca să dezlege norii, să-i scuture de apă, să ude pământul ca recoltele să fie bogate. Deci Sfântul Ilie ne iubește, nu este supărat pe noi.

Lumea, lume, iar pe cea a satului o găsești întotdeauna foarte inventivă. Atât prin istețimea minților sătenilor, cât și prin legătura indestructibilă cu superstițiile tot de ei inventate.

Așadar, într-una din casele aflate în jurul Sfintei biserici, locuia familia Moraru, formată din trei persoane: tata, mama și tânăra lor fiică. Zicea lumea că această fătucă, pe nume Mărioara, ar fi fost înfiată de cei doi,

fiind ea găsită într-un coș, părăsită de mama naturală. Zicea lumea, că multe zice!

Iată, aveau oamenii aceștia o căsuță, o gospodărie modestă. Asemănăm peste timp această căsuță cu bojdeuca lui Ion Creangă. Erau și ei oameni liniștiți, la locul lor, cu o viață obișnuită, monotona cum se zice astăzi. Ce se mai vorbea?

- Ce făcuși Mărie pusăși și tălică ăle răzoare?

- Pusăi, de, da numa unu că nu avusăi arbagic. Așa le trecea timpul, cu munca și vorba.

Acești oameni erau dintre aceia care nu traversau drumul la biserică. Nimeni nu știa dacă se rugau la Dumnezeu sau ce *hram* purtau ei. Se uitau cam *chiondorâș* sătenii că nu erau în rând cu ei. Dar asta până într-o zi, când iată ce s-a aflat, ce a povestit omul casei.

Se făcea precum că într-una din nopți, Necuratul sau Scaraoschi sau Iacacui, venise cu a lui ceată peste casa acestor oameni. Le vânzoliseră totul, le aruncase în curte bruma de lucrușoare pe care le aveau și ei. Scaunele și masa cu trei picioare, ciobul de oglindă de după ușă făcut țândări în bățatură, vatra răscolită, taierele și străchinele din lut ars ciobite sau sparte, lingurile de lemn rupte bucățele, perdelele croșetate din fir de bumbac, zdrențuite, lampa cu sticla și fitilul ars nici nu se mai găsea, ușile scoase din țâțâni și câte altele! Peste toate acestea, bărbatul povestea cum vedea cu ochii deschiși prin întuneric toate cele, în mișcare, dar parcă era blocat locului, nu se putea desprinde de pe marginea patului și nu vedea picior de om sau de hoț care să fi fost. Femeia lui nu putea deschide gura să zică ceva, iar fata stătea lipită de mamă ca adormită.

- Nu, hoți nu fusără, zicea el, că nu furară nimic. Distrusără și plecară. Dispărură.

Peste toate acestea nici câinele casei nu a scos niciun sunet, ham sau schelălăit. Nu s-a mai văzut bietul de el nici în curte nici în locul de lângă ușă pe prispă. Nu l-au mai găsit. Lumea asculta și se îngrozea, unii credeau, alții nu. Ziceau ei că *să certă omu cu muierea lui și el făcu prăpădu tot*. Gura lumii! Și-au refăcut oamenii cu greu toate stricăciunile iar după un timp s-a arătat din nou groaza peste ei. Scaraoschi își schimbaseră planul. Nu mai distrugea nimic. Venea singur, se instala nevăzut, noapte de noapte în cămară și troncănea, bocănea până mijeau zorile. Toate aceste chinuri, au durat un timp, până omul și-a adus aminte de Dumnezeu și și-a îndreptat fața către El, rugându-l de iertare și să-l apere de Necurat. Așa s-a făcut că acești oameni au devenit foarte credincioși și nu au ieșit din cuvântul lui Dumnezeu până și-au dat sfârșitul. Mărioara s-a măritat cu Ion, au avut doi copii, Ecaterina și Nicolae, iar aceștia la rândul lor alți copii.

Peste mult timp când îmi reaminteam de ei, mă întrebam de ce a trebuit ca acești oameni să treacă prin încercări grele pentru a-și aminti că numai la bunul Dumnezeu ne este scăparea? Nu am găsit răspunsul!

Un mozaic al timpului

*să împărțim așadar, fratern veghea, laolaltă
cu păsările.
și dacă ne oglindim mereu în toate cele din jur
fără să bănuim că și ele se oglindesc în noi, atunci
mai rămâne ceva ascuns în fața celui ce ne îndrăgește?*

*Oare, de câte ori am vorbit deschis, unul cu altul
de parcă am murmura îndelung și singuri
în fața morții, când nu mai încercăm
să evităm ceva, pe cineva?*

*De aici și tocmai din lipsa de încredere însămânțată în noi
se poate înfiripa încrederea din care teama se mistuie,
căci am văzut, și-am cunoscut mulți oameni, acum duși
evenimente și întâmplări duse. Vocile lor urcă încet
și firesc dintre firele de iarbă, ce-au năpădit zidurile.*

*Multe, nu mai au de spus, însă simplitatea, firescul vorbelor
sunt laconic de fragede și poartă în alte zone, înrudite cu cea
din care vin, se contopesc și la urmă rămâne doar
o briză-n miresme.*

*Totul se resoarbe în sine, sporind într-o lume-n culori
însă noi gândim, vorbim și așternem cu grijă cuvinte
în alb-negru.*

*Să vorbești însă deschis înseamnă să ascuți. ascuți,
și celălalt aude. Te aude.*

*doar teama și neîncrederea ne împiedică să ne mărturisim
unul, altuia dinspre un adânc, pe aceste meleaguri în care
însăși spovedania se preschimbă într-un raport, și-așa
încercăm să spulberăm orice mărturisire,
prin ceea ce aici numim refugiu
și contopire în loc de iubire
o iubire, care se mistuie la urmă și ea
însă noi vom spune doar
că s-a dus, când nici
nu ne așteptam*

-

*un prieten murmura cândva,
„nimeni mai credincios, mai loial, mai blând
și mai cu inimă decât câinele meu, și-acum
s-a dus, însă nu sunt și eu, aici pe pământ
doar câinele lui Dumnezeu, iar dincolo
eternul prieten, și-atunci el, acest câine
mă va aștepta oare acolo, ori a fost
doar un fragment al însoțirii mele
prin timpul acestui pământ?”*

*orice animal e identic cu el însuși.
numai în noi se află toate viețuitoarele.*

*Oare, atunci când o viperă atacă
nu încearcă să muște doar
viperă din om?*

Luminița Țăranu,
Columna mutatio - Itineraria picta, 2013 - 2014

DAN ANGHELESCU

Magda Ursache și ficțiunile ei cu gust de „pan-dem(on)ie”

*Lumea văzută nu mai e o realitate/
cealaltă nu mai este un vis.*

William Butler Yeats

Cu o, evident incitantă, construcție romanescă, vitriolanta foiletonistă Magda Ursache reintră în atenția publicului cititor cu noua ei apariție editorială intitulată *Ars expectandi – Mic manual de tehnica așteptării* (Ed. Eikon, București, 2021). Chiar din primele pagini suntem avertizați că este vorba de un „love affair” ceea ce, pre limba autoarei, ar vrea să fie o *Dragoste cu gust de dragoste* a unui personaj dintr-o carte elaborată în urmă cu două decenii pe care, din pricini oarecum nostalgice, s-a hotărât să-o regăsească la vârsta de 51 de ani și să o re-utilizeze literar. Doar că în desfășurarea idilei autoarea anunță și desfășurări ancorate „în timpul acesta imediat, profan, cu oameni profani, în istoria imediată/.../așadar un instant book; dragoste la vremea covidului și a ciumei roșii, galbene, negre...Tot spectrul”. Și cum încă de la început vrea să ne ghidoneze lectura, ceva mai la vale mai spune și că: „Politicheza nu-mi dă pace. Eroul principal în romanele mele este România tranziției, cu relele și cu bunele ei/.../când raportul memorie-istorie-ficțiune e bulversat”. Și cum scrierile dumisale ne sunt cunoscute de ceva vreme, asemenea promisiuni adaugă un anume grad de suspans. Să mai adăugăm și faptul că pe coperta 4, cel care i-a fost *de-ne-prețuit* prieten și recenzent, *neasemuitul* (inorog) Luca Pițu, ne ispitește să descoperim „...ce stratageme folosește autricea pentru a se mărturisi” pre sine vis-a-vis de toate cele și încă despre multe altele. Că doar și titlul cărții – *Ars expectandi – Mic manual de tehnica așteptării* – nu pare a te lăsa indiferent. Cu atât mai mult cu cât – a propos de stratageme – chiar de la început este citat Javier Cercas cel ce decreta: „Ca să scrii romane nu trebuie să ai imaginație. Doar țineră de minte. Romanele se scriu combinând amintiri.” După care vocea auctorială încheie discuția cu concluzia că în „spatele personajelor mele totul e ficțiune, invenție.” Cunoscându-i foiletoanele am putea înțelege de unde vine și până unde merge ficțiunea, de vreme ce însăși ficționăreasa spune: „pe mine mă marchează mai-mult-ca-prezentul, departe de a fi mai-mult-ca perfect.” Rostirea ne asigură, indirect, că Magda Ursache nu se va situa în siajul unor modele, continuându-și de fapt – pe coordonate informale – foiletonistica asupra *timpului pe care-l traversează*. Dincolo de toate, luciditatea ei analitică nu se dezmente, mărturisind că „Epicul n-a fost mon fort” și de aceea chiar și în cazul unui „love affair” scrisul său a „culisat între

roman și eseu.” Crede, mărturisind-o, în „discursul ficțional impur”, peste care survin fie și „aluviuni de biografeme ale nu știu cui”. Dar ceea ce se face simțit încă din primele pagini este meditația asupra a tot ceea ce se petrece și asupra a tot ceea ce nu se mai (poate?) petrece. Și atunci ficțiunea se amână, alunecă în proximitatea considerațiilor eseistice. Așa se face că își amintește de Lotman cel care spune că „viața e un text de interpretat pentru a produce o operă”; dar și de Boris Vian: „În această carte totul este adevărat pentru că eu am creat totul!”

De aceea, pe parcursul cărții, istorioara amoroasă se dizolvă, în aceeași măsură în care *povestăsa*, cu multiplele ei voci, inoculează textului un tot mai exasperant sentiment de așteptare ce capătă un contur nu din dramoleta personajului Caterina Savu cea supusă unei resuscitări literare, cât din starea de tensiune resimțită și retransmisă cumva subliminal din *mai-mult-ca-prezentul* ce se insinuează ca timp al unui viitor înghețat. Timpul fără speranță, timpul *opac* asemănător personajului masculin, Onur (Harap Alb) cel venit dintr-un *nici-unde*, cel fără trecut, cel fără memorie, fără amintiri și fără viață anterioară! Iar vocile auctorial-fictive (!?) survin dintr-un *off* vorbind despre: un *timp mafioritic* (de la universitatea ieșeană); timp al personajelor toxice numite Chichirău, Chirică, Pușcalău; timp al *tocșoistelor*, al indivizilor fără studii puși în rang de miniștri, al patronilor de pompe funebre aduși să *îndrume* spitalele; timp al culturii eșuate în programe gen *rabla*, al școlilor închise, al covizilor care ies noaptea la *drumu 'mare*. Și astfel „mai-mult-ca-prezentul” ce se dovedește „departe de a fi mai-mult-ca perfect” face transferul din *Pandemie* în *Pan-dem(on)ie* pe fondul tot mai incendiarelor valuri de ură cultivate și întreținute de la nivelul cel mai înalt. Sub nesfârșita *iarnă a vrajbei noastre* violența, grobianismul și crimele întunecă sensul fiecărei zile. Poate de aceea într-o inserție numită *Jurnal de bord*, personajul Magda U., spune că scrie o *carte erată*. Dar imposibila corijare a realității *greșite* aduce și gândul că: „...n-ar trebui să scriu cartea asta”. Așa se face că *haina romanului* – pe care o consideră *haină civilă* – este schimbată, nu de puține ori, cu aceea *militară* a publicisticii. De aceea *ficționăreasa* recomandă: „...nu mă citiți ad litteram!..” Și tot de aceea a simțit nevoia unei *ficțiuni sentimentale*. Când coroziva foiletonistă se apucă să scrie despre *dragoste cu gust de dragoste* ea spune că ceea ce s-a pierdut, s-a uitat ori nu mai există este chiar dragostea și gustul dragostei! *Ars expectandi* sugerează, indirect, o altfel de așteptare: nu aceea a unui personaj absent, cât o revenire a sufletului la propria normalitate care – prin natura lui – implică iubirea. Să ne reamintim vechiul adagiu: „Unde dragoste nu e...” *Pandemia și pandem(on)ia* au provocat un autism generalizat prin izolare și incomunicabilitate. Comunicarea a fost ocultată. Limbajul în care ne mai vorbim fiind lipsit de acea *situare-afectivă* (*Befindlichkeit*) despre care vorbise cândva Hans-Georg Gadamer aparține neantului. *Prezentul* a devenit deficient la *comunicare*, *comuniune* (pandemic interzisă) și *cuminicare*. Și cu atât mai refractar la poezie. Cuvintele în actualitatea noastră și-au pierdut

vocația de ecou al *sufletului*. Fără să explice, dar este evident că a simțit lucrurile ca atare, Magda Ursache spune scurt că a introdus în textul cărții flashuri poetice. Este modul prin care, pe deasupra considerațiilor și ficțiunilor, cea care debuta în presa literară a *dulcelui târg* cu *a patra dimensiune*, pune astfel, tocmai în această vreme a *pandem(on)iei* întrebarea fundamentală *despre Ființă (Seinsfrage)*.

Una dintre rostirile grave ale lui Vintilă Horia, publicate în *Acta Philologica* (1959, Vol.II, Roma), avertiza că poezia a devenit o „expresie a omului aflat în criză” și constata regresul poziționărilor ei în contemporaneitate: „...elle se situe de plus en plus au delà de l’homme, elle évite les questions/.../«l’*homo poeticus*», éffrayé et trop sensible, n’a plus le courage d’affronter le mal qui pèse sur les enfants du siècle. Ce qui nous frappe, en tout cas, c’est l’absence du poète, ou, ce qui est plus grave, son silence/.../la descente du poète dans l’anonymat, dans les ténèbres du non-être/.../incapable, d’avoir compris et exprimé la vie et la vérité.” Înțelegem prin urmare de ce amintitele flashuri poetice *injectate* în micul ei roman nu puteau să lipsească de acolo unde, fără discuție, *criza* cuprinde și se reverberează în tot și în toate. Dar surprinzătoare va fi și o altă premoniție a veșnic exilatului Vintilă Horia când spune: „Ceux qui sauvent la poésie, dans notre temps, /.../ sont les romanciers.” Prin forța lucrurilor romanul ar deveni instantaneu altceva, o formă „la plus intelligible et, parfois, la seule acceptable, de l’art poétique.” Nu cumva aici se insinuează, se încearcă o pulverizare *frontierelor care îngrădesc poezia*? În asemenea circumstanțe – potrivit lui V. Horia – „la poésie ne serait plus un genre littéraire, une forme fixe, mais une essence en traine d’échapper aux instruments du poète et de renaître sous les aspects les plus inattendus.” Ceea ce ar impune ca destinul poeziei să fie regândit printr-o „recherche formelle, capable d’actualiser la poésie comme telle, je veux dire comme langage poétique en soi.”

De aici încolo romanul, potrivit lui Vintilă Horia, va trebui înțeles cu sensul de: „l’acte de connaître et de nommer”, devenind el însuși un mod de revalorizare a poeziei în sine. Ceea ce nu este departe de aspirațiile cărții semnate de Magda Ursache.

Luminița Țăranu,
Columna mutatio - Itineraria picta, 2013 - 2014
(Instalații, desen în grafit pe hârtie fabriano,
Mercati di Traiano - Museo dei Fori Imperiali, Roma,
Proiect de montaj: Arhitect Pietro Bagli Pennacchiotti)

Marcel Miron

Marcel Miron s-a născut la 29 oct. 1951, în comuna Cozmești, jud. Vaslui. A urmat Școala primară în Cozmești (1958-1962), Școala generală în Oșești (1962-1966), Seminarul Teologic de la Mănăstirea Neamț (1966-1971), Institutul Teologic de Grad Universitar din București. E angajat preot în Parohia Boțești, Protopopiatul Huși, jud. Vaslui (1973). În 1982, transferat la Parohia „Sf. Apostol Toma” din Huși, unde slujește și în prezent. Între 1990-2010, a fost protopop al Protopopiatului Huși.

A debutat în revista *Lumină Lină* din New York, în 2000. Este membru al Uniunii Scriitorilor din România, filiala Iași (2016).

OPERA TIPĂRITĂ: *Versuri albastre și aurii*, Editura Junimea, Iași, 2015, *Caiere de lumină*, Editura Gens Latina, Alba Iulia, 2015, *De la Kogaion la Athos*, Editura Timpul, Iași, 2016, *Spre orizonturi albastre*, Editura Timpul, Iași, 2017, *Șarpele de pe balustradă*, Editura 24: ORE, Iași, 2018, *Poeme din anticamera vieții*, Editura Timpul, Iași, 2020.

A colaborat cu versuri la revistele *Lumină Lină* din New York, *Gând românesc* din Alba Iulia, *Scriptor* din Iași, revista *Poezia* din Iași, *Convorbiri literare* din Iași, *Hyperion* din Botoșani.

Cum era și firesc, preotul-poet Marcel Miron scrie o poezie încărcată de simboluri religioase, care-i definesc caracterul de sacralitate, dar nu în sensul tradițional al cuvântului, de slăvire a divinității, de smerenie, de poeme cu îngeri din perioada interbelică, ci într-un sens modern, prin care poetul își pune întrebări și caută răspunsuri la marile probleme existențiale. Avem de-a face cu o poezie de meditație asupra sensurilor vieții și morții, asupra Adevărului și Căii de urmat în această Viață, în vederea atingerii înțelepciunii ultime, a liniștii finale.

Însuși titlul volumului, *Poeme din anticamera vieții*, invită la meditație, ca să descoperim apoi că anticamera vieții este viața pământească, cea care precede viața de dincolo, cea veșnică. Poezia care deschide volumul, *Cateheză*, este plină de simboluri religioase, care nu sunt la îndemâna oricui, ci a unui cunoscător sau a unui căutător în descifrarea lor, în fond, metafore poetice: apostoli, învierea, potirul, pocalul, porfira, magii de răsărit, peștera din Betleem, grădina de pe tărâmul celălalt.

Dacă Eminescu scria: „Nu credeam să-nvăț a muri vreodată” (*Odă, în metru antic*), Marcel Miron mărturisește: „Vă aștept / ca pe niște apostoli / să mă învățați învierea / și clătinarea potirului / așezat pe pupa corăbiei / bătuț de vânturile / Mării Roșii”.

„A aștepta învierea” este, desigur, o trimitere la Iisus Hristos, adică la viața veșnică, după ce acesta s-a născut, ca om, în „peștera din Betleem”, a

trăit, a murit și a înviat, lăsându-ne nostalgia speranței „pentru grădina / de pe tărâmul celălalt”.

Pentru aceasta, trebuie să ne „îmbrăcăm în porfiră / ca fiii de împărați, / magii de la răsărit / căutând urma stelei / spre umbra peșterii din Betleem”.

Această căutare echivalează cu nevoia de cunoaștere. Poetul ne oferă un dar. O icoană. Luați dintr-un „magazin aglomerat/cu imagini suprapuse”. „În prăvălie / icoanele expuse / nu au nicio putere / privesc / la trecătorii indiferenți”. Poetul aseamănă soarta acestor icoane cu soarta copiilor de la orfelinat, „care spun fiecărei femei / mamă / și fiecărui bărbat / tată”. Așa cum copiii orfani „visează niște părinți / care să fie numai ai lor”, „Orice icoană din vitrina magazinului / visează să fie fereastra / prin care tu să te privești / cum nu ești / cum n-ai fost / cum vei fi”.

Cu sufletul pustiit, poetul stă „privind în fața unei rame / fereastra prin care / se conturează / tărâmul celălalt” (*Dar*).

Adam și Eva însumează destinul umanității, cu bune și rele. Frumusețea fizică a Evei a trezit în diavol ispite și instincte neînțelese, „I-au trecut fiorii / emoțiile / spaimele / îi ardeau tălpile / pe talpa fierbinte / a casei lui de foc”, iar Adam, „când și-a privit femeia / s-a bucurat / ca de o pasăre nouă / sau o lumină necunoscută”. Eva, la rândul ei, mărturisește Creatorului „că bărbatul este un trunchi viu / ori stâncă de piatră / din care înflorește / trandafirul roșu”.

Nerespectând interdicția de a nu mușca din mărul cunoașterii binelui și răului, Adam a făcut păcatul original, fiind pedepsit prin alungarea din Rai și prin pierderea liniștii inițiale, urmându-și apoi destinul și Crucea (*Adam și Eva*).

Poetul invită la o chemare la botez „în apa de la marginea timpului / ultima apă din care să ieși / viului viu”, el cheamă la un botez simbolic: „Să-ți botez mintea / privirea / și ultimul cuvânt / care să vorbească / peste zgomotul / asurzitor / al umbrei / Turnului Babel”. Preotul-poet cunoaște sensul profund al botezului, prin botez el pecetluiește numele celui botezat, „cunoscut de Părintele ceresc” (*Chemare la botez*).

În altă parte, poetul trimite la un alt botez, al „evreului rătăcitor”, „călător prin stele / și lumile în surpare”, celebrul cărturar Nicolae Steinhardt, care, aflat în detenție, s-a călugărit, transformând pușcăria în mănăstire, în timp ce „paznicii torționari / păzeau schitul pe dinafară”. „Porumbelul botezului” este „trimisul lui Hristos”, simbol al Duhului Sfânt.

„Printre martiri și sfinți / un călugăr îmbrăcat în zeghe / scoate din inimă / firimituri de lumină / semne vizibile / pe cărarea lui Hristos” (*Copac rănit*).

Aceasta este cărarea pe care trebuie să meargă oamenii, care se lovesc „unii de alții / ca nucile din traistele colindătorilor / ori ca stelele din buzunarul lui Dumnezeu / înainte de a fi semănate în univers”.

Miracolul cărării curate pe care „drumețul se plimbă / liniștit de la o ușă la alta / iar ferestrele zâmbesc / în curcubeu” invită la o relație luminoasă,

armonioasă între semeni: „Ar trebui să ne vedem cu ochi buni / sau măcar să ne trimitem bezele luminoase / precum astrele / care privesc voioase îndrăgostiții”.

În final, poetul se întreabă: „Când se va sfârși lumea?” și răspunsul excepțional: „Când va muri cărarea / de dorul trecătorilor” (*Cărarea*).

Iadul și Raiul sunt cele două coordonate la care ne raportăm: „De pe prispa iadului / vezi lumea / dar n-o poți îndrepta. / Din rai / privești spre cei dragi / și tainic / îi poți îmbrățișa” (*Din iad și din rai*).

Psaltirea este pentru poet „o pădure nesfârșită / psalmii / niște copaci înfloriți / în rod / cu dăruire / viețuind și murind” (*Plimbare prin pădurea de psalmi*).

În viața pământească, poetul descoperă frumuseți rare: „Era ca o pădure de apă / în mijlocul mării / copacii / jeturi de apă / de șaptezeci / optzeci / ori nouăzeci de metri / crescând într-o întrecere / cutremurătoare / Și marea / în care crește pădurea de apă / cânta în zgomot asurzitor” (*Vis cu apă și păsări*). Sau „Am alergat prin pădurile blânde / prin pădurile încruntate și reci / până în adâncurile putrezite / ale codrilor milenari” (*Codrii albaștri*).

Poetul cântă iubirea și femeia: „Ca niște cascade de lumină / din mintea mea / până la inimă / mă inundă / iubirea ta / sărutul tău / roiuri de fluturi”. Printr-o iubire luminoasă, se poate ajunge către cer, „din secundă / în secundă / spre clipa de foc / ...în departele / de dincolo de noi” (*Iubire*).

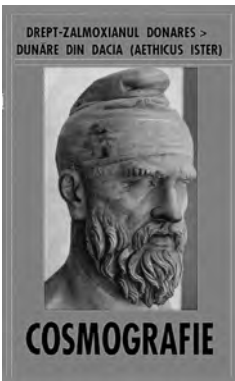
În final, poetul, care toată viața l-a căutat pe Dumnezeu, descoperă, cu uimire, atât de târziu, că „Tu erai lângă mine / eu trebuia doar să-ți vorbesc” (*Mirare*).

Nu în ultimul rând, poetul aduce un elogiu Cuvântului: „La început / Cuvântul / s-a scris singur / de către sine / pe sine / cu cerneală de foc”, pentru ca, apoi, „când oamenii au învățat să scrie / Cuvintele s-au îmbrăcat / în toate culorile”, înfrumusețând lumea, iar „Către asfințit / redescoperim cuvintele scrise / cu cerneală de foc / și ne regăsim / în lectură sacră / din Cartea vieții” (*De ziua Cuvântului*).

În fond, *Poemele din anticamera vieții* sunt un elogiu al vieții înseși, cu bucuriile și suferințele ei, cu o privire calmă, senină, spre eternitatea vieții de dincolo, unde sufletul nu moare niciodată.

Poezia lui Marcel Miron este destul de încifrată, presupune un efort de lectură, dar care poezie adevărată se oferă de-a gata?

„Cosmografie“, de Aethicus Ister, în ediția lui Ion Pachia-Tatomirescu

Cosmografia lui Aethicus Ister, într-o ediție de Ion Pachia-Tatomirescu (Timișoara, Ed. Waldpress, 2019), la început confuz de mileniu și la prima vedere, mi-a sugerat un gând sceptic: într-o lume tot mai umbrită de facil, o atare lucrare (de 708 pagini format B5) va avea nedrept de puțin cititori, apoi, nici nu știu câți dintre specialiștii în paleografia românească, atâția câți mai sunt, vor avea onestitatea să o remarce cum se cuvine. Pe de altă parte, lucrarea, sintetizată și simplificată în planul limbajului redactării, ar avea mai multe șanse dacă ar fi tradusă într-o limbă de largă circulație (engleză, germană, franceză); un *Summary* de șase pagini (pp. 665 – 670) rămâne cel mult incitant și, sigur, insuficient.

Angajarea lui Ion Pachia-Tatomirescu într-un travaliu de asemenea anvergură este din capul locului salutară prin aceea că el face un serviciu notabil cauzei protoistoriei românești, țintește numeroasele carențe ale domeniului și apoi își propune să urmeze unui model de aleasă dăruire, Aethicus Ister, memorialist, geograf, călător, filosof, etnolog din secolul V după Hristos, despre care scriu nu doar tangențial: K. Hillkowitz (*Zur Kosmographie des Aethicus*, 1934); Michael W. Herren (*The Greek Element in the Cosmography of Aethicus Ister*, 2011) ș. a. (etc.), ori dr. Nestor Vornicescu (*Un filosof străromân de la Histria Dobrogeană autorul unei cosmografii și al unui alfabet, sec. IV-V*, 1986), de la care, după mărturia lui Ion Pachia-Tatomirescu, ar veni și ideea unei astfel de întreprinderi trudnice.

Despre Aethicus Ister și lucrarea lui enciclopedică s-a scris mult pe mai toate meridianele lumii și de-a lungul a peste 1500 de ani. Desigur, *Cosmografia* din ediția lui Ion Pachia-Tatomirescu se revendică unei tradiții cărturărești străvechi.

Ion Pachia-Tatomirescu realizează această ediție a *Cosmografiei* Drept-Zalmoxianului Donares > Dunăre din Dacia (Aethicus Ister), traducând textele din limba latină și o deschide cu un studiu introductiv, căruia-i adaugă un tabel cronologic și cuvenitele note, totul redactat într-un limbaj mixt, greu accesibil cititorului de rând și care, înainte de a convinge asupra unor adevăruri lingvistice semnificative, poate în egală măsură să obosească: «...încă îl mai numesc pe creatorul pelasgo->valaho-dac al enciclopedic-celebrei *Cosmografii*, din orizontul anului 466 d. H., Drept-Zalmoxianul Donares> Dunăre din Dacia (Aethicus Ister), fie Anonimus, fie *Histriensis*, *Istricus* / *Histicus*, *Danubiensis*, *Scythicus* etc.; reamintim Distinsului Receptor că Scythia (Sciția), Scythicus – și alte derivate – sunt

semănătoare de confuzii printre „istorici”, ținând în primul rând de *strategiile anti-Dacia ale Romei* [...]» (p. 11).

Ion Pachia-Tatomirescu, însă, se apleacă riguros asupra textului și asupra unei bibliografii consistente, cu care înfruntă lacunele și îndoielile consecvent limbajului său cunoscut și din alte lucrări (*Dacia / Dacoromania lui Regalian*, 1998; *Templul / Sanctuarul-Calendar al Soarelui-Tânăr...*, 1998 etc.): „Familia Drept-Zalmoxianului Donares > Dunăre (Aethicus Ister) face parte din categoria celor nobiliar-valahe ale Daciei Dunăreano-Pontice. Acest adevăr este certificat și de ultima frază caligrafiată – în orizontul anului 763 d. H. – de cenzorul Herönymus Presbyter din Freising-Bavaria...” (p. 12).

Tot acolo aflăm și „Locul, data nașterii și anul morții Drept-Zalmoxianului Donares > Dunăre din Dacia (Aethicus Ister). La nobiliarul domeniu vlaho-dac / zalmoxian al părinților săi din Histria > Istria Daciei Dunăreano-Pontice – provincia Dynogaetia / Dinogeția, căreia, după o vreme de la cucerirea Daciei Sud-Dunărene de către Imperiul Roman, i s-a schimbat numele în Scytia Minor (Sciția Mică) – s-a născut Drept Zalmoxianul Donares > Dunăre din Dacia (Aethicus Ister), pe la solștițiul de vară al anului 424 d. H. (potrivit „argumentelor interne” din enciclopedica-i lucrare, *Cosmografie*), spre a se stinge – după echinocțiul de toamnă – în orizontul anului 499 d. H., înălțându-se-n cel de al IX-lea cer, de lângă al lui Dumnezeu-Unul, ori, și mai exact-valahic spus, în Raiul conferit de Zalmoxianism, rai desemnat prin sintagma Împărăția / Țara-Tineretii-fără-Bătrânețe-și-Vieții-fără-Moarte. Pentru Distinsul Receptor selectăm (*infra*) câteva indiscutabile argumente interne din *Cosmografie...*” (p. 12).

Și autorul noii ediții critice a *Cosmografiei* trece pe urmele lui Aethicus Ister de la *clădirile cu potcoavă* ale Înaltelor Școli de Cavaleri ai Zalmoxianismului, la altarele în *semicerc* ale Creștinismului (Cosmic-Valah) de azi și nu ocolește o problemă atât de controversată cum aceea a alfabetului fonetic în Dacia, structurarea / redactarea și circuitul în zalmoxiană decadă de aur a enciclopediceii lucrării, *Cosmografie*, de Drept-Zalmoxianul Donares > Dunăre din Dacia (Aethicus Ister) din orizontul anului 466 d. H. și până dincoace de orizontul *creștinător-abreviator* al anului 763, după care *korrektorii* impus-au re-structurarea faimoasei cărți donaresiene în *heptadă creștină*.

După aceasta se trece la călătoria redescoperitoare a Americii, întreprinsă de Aethicus Ister în decursul celor cinci ani (461-465) cât face ocolul Pământului, urmând un itinerar sinuos cu începere din Dacia Dunăreano-Pontică, pe la 20 martie 461, spre sud, la Constantinusa (Istanbul), iar de acolo spre Insula Soarelui-Moș din Tracia, Samos (Samosthraki), spre Siracuza, Sicilia, pe lângă Etna, printre Scila și Caribda, printre Sardinia și Corsica, spre Marsilia.

De acolo pornește spre Insulele Baleare, prin Maiorca, pe la Coloanele lui Hercule / Gibraltar, iar, din portul atlantic Cadiz (Gādēs), înaintează pe lângă țărmul iberico-atlantic, până în Hibernia / Irlanda. De

aici, din baza de încartiruire irlandeză, o parte din echipaj se îndreaptă, cercetătoare, în Atlanticul de Nord, până în insula Bizae (prima dintre „Insulele Batistelor-de-In”) / Svalbard-Norvegia, dar nu înainte de a se angaja / pregăti și o nouă bază, cea din Arhipelagul Orcade, unde se stabilise reîntoarcerea (din Bizae / Svalbard cu informații despre „căi” de traversare nord-atlantică) și reunirea întregului echipaj spre a se pregăti și spre a porni-o pe calea cea mai favorabilă spre America de Nord. Cealaltă parte din echipaj, în coordonarea Drept-Zalmoxianului Donares (Aethicus Ister), își îndreptase „obiectivele cercetătoare” dinspre Irlanda, pe Canalul Mânecii, către Marea Nordului, desfășurându-și „anchetele de teren pe bază de chestionare” în Insulele Magna Frisia (Marea Friție). Echipajul reunit se angajează în traversarea Atlanticului din Insulele Orcade, cu popasuri în Insulele Bătătorite / Betotirite, în Insulele Feroe, în Riakeon („Răcoana”, redenumită în zilele noastre Islanda), de unde au înaintat tot spre America, „descoperind” la 12 iunie 462, cea mai mare insulă din emisfera nordică a Pământului, pe care a botezat-o Crisolita (re-denumită azi: Greenland), ca mai departe, printre șiruri de insule, să ajungă și apoi să treacă pe lângă țărmul Alaskăi, în lumina verde, fascinantă, de Hiarcă (Auroră Boreală). De la eschimoși, echipajul ajunge în Peninsula Chormacinata / Kamceatca, de unde intră în Ringul de Foc al Pacificului, cercetează Arhipelagul Nipon (Insulele Gadaronte), Abyssus Magnus (Mariana Trench), trece printre vulcanii din Filipine, luând-o pe la Buricul Soarelui din Java indoneziană, traseul trecând apoi din Oceanul Pacific, printre Insulele Sirtinice (Iava și Sumatra), în Oceanul Indian, printre India și Taprobana / Sri Lanka, spre a se îndrepta spre Trabundia / Socotra, iar de-aici, spre Trabundia Major / Madagascar, de unde ocolește continentul african pe la Capul Bunei Speranțe, spre a ajunge din nou în Atlantic, evident, cu cercetarea vulcanilor din Insulele Hesperide, Sf. Elena, Hisperia (Capul Verde al Africii), Fortunates Insulae / Arhipelagul Canare (Tenerife) etc. Circuitul se închide prin Gibraltar, prin Mauritania (Maroc), prin Alexandria Egiptului și se oprește în Istria Daciei Dunăreano-Pontice.

Cosmografia, fiindcă în definitiv aceasta rămâne în centrul atenției, aduce o serie de date menite să lumineze o perioadă confuză inclusiv din etnogeneza noastră, speculată de istorici nu prea binevoitori. De aceea Ion Pachia-Tatomirescu ține să semnaleze, printre altele, „Distinsului Receptor câteva ideograme / litere ale continuității multimilenare dinspre documente ale centrului pelasg al ariei neolitic-culturală / civilizatorii, ale epocii metalelor – Dacia, Tăblița-Soare de la Tărtăria-România, din anul 5300 î. H., Dacia Dunăreano-Pontică”... (p. 37), ba chiar vine cu detalii despre alfabetul fonetic pelasg > valah alcătuit din 23 de litere (p. 38), mult anterior alfabetului grec, roman etc., ori celui uzitat din sec. al IX-lea în redacțiile slave: chirilic (*azbuche*).

Aethicus Ister era vorbitor de limbă pelasgă > valahă, ba încă Ion Pachia-Tatomirescu spune că tocmai aceasta ar fi fost limba maternă a Drept-

Zamolxianului Donares, autor al *Cosmografiei*. Asupra acestui alfabet se insistă cu multă informație filologică în paginile următoare și în binecunoscutele perifraze se formulează teza: „Cum angajatu-ne-am *chiar din titlul acestei ample secțiuni heptadice*, sau al VII-lea capitol *introductiv*, trecem și la *partea secundă*, structurarea / redactarea în *zalmoxiană* decadă *de aur* a enciclopediei lucrări din orizontul anului 466 d. H, *Cosmografie*, de Drept-Zalmoxianul Donares > Dunăre din Dacia (Aethicus Ister), căci autorul interdisciplinarei / enciclopediei lucrări era un inițiat nu numai în religios-profundele învățături destinate Poporului Pelasgo- / Valaho-Dac, adică ale *științei cogaionice / sarmisegetusane de a te face nemuritor al Daciei*, ci și în partea mistic-existențială a doctrinei tetradic-monoteiste a Zamolxianismului” (p. 41).

În fine, *Distinsul Receptor*, obișnuit de acum cu stilul și limbajul lucrării, va avea pe parcursul a multe zeci de pagini bucuria cunoștinței cu spiritul redactării și al traducerii *Cosmografiei* din limba latină (ex: Explicatus Cathalocus Conpescuit – *Catalogul de-a-Ținut-Locului-Buna-Ordine* – p. 43), sublinierile succesive ale autorului dorind să evidențieze și să accentueze sensuri, concepte etc.

Alteori, înclinațiile poetice ale lui Ion Pachia-Tatomirescu străbat în ecourile folclorice ale tonului cald al reflectării pelasgo-zamolxianului cuget curat: „*Distinsul Receptor* [...] poate constata că nu întâmplător *Dalbul de Pribeag* călătorește din *Țara-cu-Dor* în *Țara-fără-Dor*, pășind mai întâi *spre sud*, până la prima intersecție a drumului său cu altă cale, de unde trebuie să meargă la dreapta (*spre Samoș / Soare-Moș*), tot la dreapta înaintând și din toate celelalte răsântii, mereu în dreapta, tot astfel, adică în tradiția și-n litera nemuritor-cogaionicilor strămoși pelasgo-> vlaho-daci...” (p. 49), de unde avem și astăzi, păstrată în multe bocete ardelenești reprezentarea drumului la dreapta ca benefic, luminos, pur, fără ispite pentru sufletul călător în opoziție cu *cel* la stânga spre care ispitește Necuratul diafanele umbre ale celor răposați.

Ion Pachia-Tatomirescu operează aici, cum constatăm, cu o bună informație din domeniul culturii populare și face asocieri corecte, iar alteori ajunge la formulări de natură filosofică, implicite interpretării textelor *Cosmografiei*: „...la o cosmică ordine participă Solul / Mesagerul Celest al Daciei la Dumnezeu – în călătoria lui întru Absoluta Cunoaștere, sub protecția unei perechi secunde din *panoul central* al Zalmoxianismului, *Lună-Soare*, din *Sfânta Tetradă*” (p. 50).

Odată cu urmărirea riguroasă a călătoriei, comentată de Ion Pachia-Tatomirescu frecvent prin compararea textelor și prin numeroase marginalii binevenite, se acordă un spațiu generos relațiilor concrete consemnate de Aethicus Ister nu ca într-un obișnuit jurnal de călătorie, ci ca descriere exhaustivă a ținuturilor pe care le vede după exigențele „științifice” ale vremii la care se fac raportările.

Poemul cuvintelor

*A fost o vreme când ne-am înțeles ...,
Când cuvintele tale înspre cuvintele mele
Au purces
Și s-au întâlnit, s-au îmbrățișat, s-au iubit ...*

*Pesemne atunci
Au fost zămislite cele zece porunci
Pe care noi, cam pe sărite,
Le-am respectat
Până ce le-am lăsat
În urmă - cercuri sau ceruri - îmbătrânite.*

*N-am mai știut să le chivernisim
Și-am pornit, fiecare,
Cu albatroșii tăcerii pe umăr,
Pe propriul drum de potrivnice ape,
Spre un fel de moarte,
Spre un fel de neînserare ...*

*De atunci am început să număr:
O zi, un deșert, o tornadă,
Un cântec, o avalanșă, o viață, două, trei ...
Suntem departe, suntem aproape ...
Cuvintele cuvintelor noastre suntem și
Să nu încetăm să iubim
Este singurul nostru temei.*

Ilustrațiile la poeziile Mihaelei Malea Stroe aparțin artistului Horia Țigănuș

avant air

Vent au vent

Courbe Cour

Courbe Courbe Courbe Courbe

Vent

Courbe Courbe Courbe Courbe Courbe

Courbe Courbe Courbe Courbe Courbe

Courbe

Courbe Courbe Courbe Courbe

Courbe

Vent

Vent

Toamna plecării

*Mă întreb de ce,
În toamna plecării tale,
Au înflorit,
- de atâta durere beți ori nebuni –
Pe strada Morilor de vânt,
Castanii ...
Poate ei știu să ne numere mai bine
Iubirile
Și mai frumos, mai cu folos, anii. ..*

*Mă întreb de ce
În primăvara aceasta
Nefiresc de târzie,
N-am mai deschis fereastra
Către apele de cleștar ale cerului
De unde tu, iubite, privești
Însingurat, cum mi te-aduc aminte,
Înspre risipa noastră
De răzlețe cuvinte,
De poeme nescrise, de visuri, de povești
Uitate undeva, la un țărm de mare
Necercetată,
Învolburată și vie.
În primăvara aceasta
M-am retras cu tine în pădurea
Gândurilor mele, milenară,
De care ... nimeni nu mă poate
Expropria.*

Drum de bejenie

*Scrisul e aidoma unui drum de bejenie,
Pe care ți-l construiești singur, din mers,
Așezând
Cuvânt după cuvânt,
Vers după vers,
Așa cum, răbdurii,
Așază, drumarii,
Dală de piatră după dală de piatră.
Câteodată,
Cuvântul pe care l-ai ales
Înfăptuiește minuni,
Te poartă în brațe, te saltă peste genuni.
Alteori băjbâi în căutarea lui
Prin mlaștina iluziilor cotidiene
Sau prin adâncul conștiinței tale.
Îl așezi peste nisipurile mișcătoare,
Peste toate
Osemintele adunate -
De-a lungul și de-a latul vremii -
În osuarul propriei ființe,
Dală de piatră, după dală de piatră.
Un pas, încă un pas, o tresărire, o ezitare ...
Până la marea cea mare,
Acolo unde cuvântul dală de aer se face,
Să poți exersa mersul pe ape,
Să poți continua drumul
Până dincolo de ... dincoace.*

Poemul unei zile de toamnă

*Azi am aprins o candelă argintie
În amintirea cuvintelor
Pe care noi nu le-am rostit,
În amintirea drumurilor
Pe care nu le-am străbătut,
În amintirea cântecelor
Pe care nu le-am cântat,
În amintirea durerilor
Care nu ne-au durut
Și a întrebărilor
Al căror răspuns nu l-am aflat.
Azi am aprins o făclie
De ceară curată,
Să ardă în locul în care
Noi nu ne-am întâlnit niciodată,
Să ardă, să lumineze -
De pe tărâmul acesta
Până pe celălalt... -
Jertfa vie din visul încă nevisat de noi,
Ori - pentru noi - de Cel Preamilostiv
Și Preaînalt...
De azi, nu mă mai tem.
Pe lespede mormântului de taină
În care încolțește Învierea,
Azi am scris cu dalta neuitării un poem ... ,
Pentru îngerii care ni se arată uneori
Sub formă de oameni,
Sub formă de păsări,
Sub formă de albe umbre fine sau nori.*

Luminița Țăranu,
Columna mutatio - Itineraria picta, 2013 - 2014

IOAN VOICU

Nicolae Iorga și magia buneii vecinătăți

Nicolae Iorga (1871-1940), membru titular al Academiei Române și președinte al Secțiunii de Istorie (1924-1927), este o personalitate emblematică a vieții românești. Istoric fără egal și teoretician al acestei discipline, profesor de înalt prestigiu, traducător, scriitor cu opere reprezentative în toate genurile literare, jurnalist, editor, redactor, diplomat și om politic, Iorga a contribuit în mod decisiv la consolidarea unității culturale a românilor de pretutindeni.

La împlinirea a 150 de ani de la nașterea celui mai mare istoric român - Nicolae Iorga - se cuvine a reaminti cuvintele președintelui Academiei Române, Constantin Rădulescu-Motru, care în discursul său funebru din 1940, la trecerea în eternitate a lui Nicolae Iorga, îl definea pe acesta drept „o figură de legendă... care va câștiga în grandoarea cu cât timpul va trece”.

Grandoarea actuală a lui Nicolae Iorga este convingător ilustrată de recent apărutul volum semnat de Nicolae Mareș sub titlul *Nicolae Iorga și Polonia*, Editura Fundației România de Măine, București.

Rod al unei îndelungate cercetări, această lucrare înmănușează în 226 de pagini un capitol esențial din activitatea marelui savant român pusă în slujba cooperării și prieteniei dintre popoarele român și polonez.

Însăși menționarea titlurilor unor capitole și secțiuni din această carte, divizată în patru substanțiale părți, stă mărturie convingătoare a bogăției de idei și analize generate de o documentare de excepție asupra muncii neobosite a lui Nicolae Iorga consacrate relațiilor româno-poloneze din cele mai vechi timpuri și până la declanșarea celui de-al Doilea Război Mondial.

Iată câteva exemple sugestive și edificatoare de titluri: Steagul polon – cel păzit cu sfințenie în România – proslăvit de Iorga, atunci când Polonia era ștearsă de pe hartă; Iorga în fața teribilei fatalități poloneze din 1939; O prietenie moldavă sinceră față de simpaticii polonezi, năpăstuiți de soartă, ajunși pe meleagurile românești; Ministrul de Externe polonez, Beck – în rolul de conciliator sau mediator – între Ungaria și România; Vizita lui Horthy în Polonia – prima încercare de „dislocare a Micii Înțelegeri”; România era îndemnată de polonezi „să cumpere Ungaria pe cheltuiala Cehoslovaciei” – acceptând a le fi oferită ungarilor Ucraina Subcarpatică; Nedumerirea României față de acțiunile comune polono-maghiare; Răspunsul ferm al României la soluții bastarde puse în circulație de Varșovia; Bucureștii cer Belgradului să se solidarizeze cu demersurile românești; Varșovia era conștientă că și-a pus împotriva întreaga Europă; Duplicitatea lui Beck în relațiile cu România se va menține; Campania

revizionistă a două milioane de unguri în America, Italia, Marea Britanie; Lectoratul de limbă română de la Cracovia; membru de onoare al Academiei de Științe din Cracovia; Iorga a scris mii de pagini despre Polonia și raporturile româno-polone; Analize fără asemănare în publicistica sa despre Polonia; Polonia își apără ființa și pământul strămoșesc; Suferințele fratelui merită alinare; Iorga despre Eminescu la Universitatea Jagiellonă; Primele poeme eminesciene în limba lui Mickiewicz prefațate de Iorga; Obligații morale pentru Polonia.

Volumul se încheie cu o impresionantă secțiune depre testamentul politic al lui Nicolae Iorga, o vastă bibliografie și un util indice de nume.

Amploarea și diversitatea materiei tratate în această carte nu permit o prezentare amănunțită a conținutului ei, a unor evenimente aduse pentru prima dată în atenția publicului cititor din România. Istoricii români și polonezi sunt invitați să își spună în continuare cuvântul pe această temă. Noi ne vom limita la evidențierea concepției lui Nicolae Iorga privind locul buneii vecinătăți și al solidarității în relațiile dintre România și Polonia și valoarea acestei concepții umaniste în vasta sferă a diplomației bilaterale și multilaterale.

Vom trata mai întâi buna vecinătate, beneficiind de faptul că Nicolae Mareș ne-o face cunoscută prin ineseși cuvintele lui Nicolae Iorga, la care se adaugă comentariile pertinente ale autorului acestei cărți.

Nicolae Iorga ia contact cu reprezentanți polonezi „în momentul stabilirii familiei sale la Botoșani, la vârsta de cincisprezece ani, amintind că: „polonezii, adăpostiți aici, nu prea mulți la număr, puteau fi întâlniți însă, pretutindeni, în rândul burgheziei intelectuale locale”. „Păstrez” – scrie autorul mai departe – „în adâncul inimii, amintiri vechi cu figurile acelor oameni simpatici, care mi-au transmis ceva din sentimentele și prietenia lor, ba chiar din cunoștințele pe care mi le-au împărtășit” (p. 34).

În plan istoric ni se reamintește că în 1917 publicistul Iorga avea să scrie în *Neamul Românesc* unul dintre cele mai frumoase imnuri la adresa steagului polonez și a bărbăției poloneze în luptele ce se duceau în lumea întreagă: „La Galați s-a ridicat steagul polon,” scria Iorga, „al vulturului alb care a biruit de atâtea ori crucea de pradă a Teutonilor și a păzit Răsăritul întreg – și cel rusec și cel românesc – de cucerirea germană. El a falfăit mândru și liber, aclamat cu entuziasm de nobilii soldați în arme cu ochii plini de lacrimi la vedenia țării lor ieșite din mormânt. Și a găsit de la început un tovarăș în steagul României, care și el s-a zbatut și zbate încă pe atâtea câmpuri de mucenicie ale poporului înfățișat de dânsul. Unul lângă altul în frățescă apropiere, ele ne-au anunțat nouă o garanție de viitor pentru poporul nostru chinuit și sacrificat.” Poporul polonez este definit de Nicolae Iorga în acest articol drept „un vecin de care ne leagă atâtea tradiții mai vechi, pe lângă elemente esențiale în sufletul însuși al acestor două națiuni, de o gingașă simțire, de o pornire devotată către ideal, de un adânc dispreț față de

silă copleșitoare a materiei brute” (p. 23). Este un autentic imn adus bunei vecinătăți.

Continuându-și critic ideea într-un alt context, Nicolae Iorga nu se sfiște în a reaminti că la români „Ideea unității naționale – fără un amestec de feudalitate, pentru care lipseau aici legăturile istorice și dispozițiile de spirit, stările sufletești corespunzătoare – n-a putut fi împrumutată pe de-a-trețul de la vecini, cei din Balcani fiind stăpâniți de visul imperial roman al țarilor slavi, iar cei de peste munți având pentru regii lor, foști voievozi de modă slavă, modelul carolingian din Apus, cu binecuvântarea, indispensabilă, de la papa” (p. 207). Nicolae Măreș nu omite să informeze cititorii că aceste aspecte sunt tratate pe larg de Nicolae Iorga în lucrarea *România, vecinii săi și chestiunea Orientului* (p. 154).

Din toate volumele, studiile și articolele lui Nicolae Iorga distinsul autor al cărții analizate în aceste rânduri desprinde o concluzie esențială: Marele istoric și creator român nu numai că a cunoscut foarte bine istoria și cultura poloneză, dar încă din copilărie a manifestat dragoste și prețuire deosebite față de vecinii noștri din nord-vest. Istoricul, marele cărturar, bărbatul de stat, literatul a fost cel care a cultivat și a militat ca nimeni altul pentru stabilirea de relații de cunoaștere și de conlucrare cât mai bune între cele două țări și popoare, între culturile lor” (p. 112).

Dezvoltând și argumentând această concluzie, Nicolae Măreș invită cititorii să navigheze în întreaga activitate a lui Nicolae Iorga pusă în slujba bunei vecinătăți între România și Polonia. El arată că „În cele peste 1 000 de cărți și zeci de mii de studii, articole și recenzii, N. Iorga este istoricul, literatul, publicistul, care a scris și publicat mii de pagini despre Polonia și raporturile româno-polone. A cercetat și a elaborat chiar și despre raporturile Poloniei cu alte state, prezentându-le cu o acribie rară, în context universal. Încercările contemporanilor și urmașilor, toate la un loc, n-au reușit să pună în valoare abordarea aprofundată făcută Poloniei din *interior* de marele propagator al istoriei, culturii și spiritualității polone, și mai ales articulațiile pline de sensibilitate ale demersurilor sale. Scrierile și aprecierile lui Iorga față de polonezi și patria lor îmbracă o mantie neoromantică, trecând ușor peste unele din păcatele cunoscute ale vecinului din nord al Moldovei. Aceste sentimente s-au perpetuat câteva decenii în sufletul său.”

Nicolae Măreș aduce acest subiect până în zilele noastre și informează: „Cu mare regret trebuie spus că istoricii polonezi contemporani nu îl cunosc pe Iorga și nu au făcut nimic pentru a-l propaga și a-l înțelege. Ei nu s-au învrednicit timp de 80 de ani de la trecerea lui în veșnicie să publice fie și o sumară culegere cu cele mai importante din studiile, din analizele lui privind chestiunile bilaterale de interes, culese de neobositul cercetător prin arhive poloneze, e drept azi în stăpânire ucrainiană” (p. 105).

Relațiile româno-polone nu sunt analizate însă de Nicolae Măreș numai în lumina contribuțiilor academice pe care le-am moștenit de la Nicolae Iorga. El aduce într-un spațiu de utilă dezbatere și poziția oficială a

României, exprimată în plan diplomatic de ministrul român al Afacerilor Externe. Astfel, se reamintește că, la 29 decembrie 1938, Grigore Gafencu a prezentat un expozeu la radio București în care face un bilanț al politicii internaționale românești din acea perioadă, abordând și problema relațiilor României cu vecinii. El a afirmat: „România îndeplinește pașnicile ei îndatoriri față de vecinii săi și cu toate Statele ce o înconjoară pe temeiul unei desăvârșite neatârni și a deplinei ei integrități teritoriale. Sunt bunuri câștigate cu sânge și pe bună dreptate. Ele constituie un *patrimoniu* sfânt. Nici un român nu va îngădui știrbirea lor. Ținându-se departe de curentele ideologice, cari frământă și uneori însângerează Europa, România va respinge cu toată hotărârea orice amestec din afară în treburile ei de Stat, ca și orice uneltire ce ar tinde să tulbure gândul ei și viața ei, să slăbească așezămintele, puterea de apărare, unitatea sufletească și credința ei în libera împlinire a înaltei ei meniri” (p. 85).

În materie de bună vecinătate diplomații români urmăreau cu justificată atenție toate demersurile, inițiativele și planurile statului polonez. Astfel diplomatul Richard Franasovici, fost ministru de interne, redactează un raport pe care îl trimite direct regelui, dar și ministrului Petrescu-Comnen. În acest raport, Franasovici confirmă că era mai bine informat decât începătorul ambasador român în Polonia. Richard Franasovici arăta în raportul său, între altele, că „Față de Cehoslovacia, Polonia ar avea intenția să inaugureze o politică de bună vecinătate, căutând a canaliza tranzitul republicii vecine prin portul Gdynia” (p. 64).

Pentru o caracterizare cât mai nuanțată a poziției Poloniei față de vecinii săi, Nicolae Măreș apelează și la istorici străini contemporani cu evenimentele evocate în carte. În acest context se reamintește că istoricul englez Normand Davies a relevat – printre acțiunile cele mai dezonorante ale Poloniei –, ultimatumul dat în martie 1938 Lituaniei și ocuparea Zaolziei din octombrie. Normand Davies subliniază că „... autoritățile poloneze au profitat de nenorocirile vecinilor săi pentru a rezolva dispute vechi și pentru a se gratula pe sine, însă principala preocupare a guvernului era ca Polonia să nu fie încercuită de Germania pe flancurile de sud și de nord.” Aceste acțiuni sunt departe de înțelegerea conceptului de bună vecinătate din acea vreme și în contradicție cu interpretarea acestui concept în zilele noastre.

Buna vecinătate postulează îndeplinirea datoriei de solidaritate între vecini. Este un adevăr de netăgăduit în perioada interbelică și pe deplin valid în secolul al 21-lea. Istoricul Nicolae Iorga era pe deplin conștient de temeinicia acestui adevăr, iar Nicolae Măreș evocă pe larg circumstanțele în care Nicolae Iorga a dat expresie sentimentelor sale de solidaritate cu poporul polonez. Secțiunea intitulată *Solidaritatea cu Polonia manifestată de Nicolae Iorga în 1939* stă mărturie a modului în care magia buneii vecinătăți se armonizează în gândirea lui Nicolae Iorga cu imperativul solidarității. Nu ne aflăm în prezența unei solidarități declarative, ci la o chemare pentru o acțiune solidară fermă și de amploare. Autorul cărții

explică această atitudine: „Odată cu izbucnirea celui de-al Doilea Război Mondial, în septembrie 1939, până în ultimele clipe ale vieții, N. Iorga a scris, în *Neamul Românesc* și în alte publicații ale vremii, zeci de articole prin care înfiera izbucnirea conflagrației mondiale, înfățișând drama poporului atât de apropiat nouă, nevoit să își părăsească vatra străbună, în fața atacului și bombardamentelor naziste din vest și cele bolșevice din est.... În situația dată, Iorga a adresat, tuturor românilor: „de la vladică la opincă”, apeluri fierbinți pentru a-i sprijini, cu tot ce aveau mai bun, pe frații polonezi năpăstuiți” (p. 87). De altfel, Nicolae Mareș consideră acest subiect de importanță crucială în raporturile dintre România și Polonia și consacră acestuia o întreagă monografie: Nicolae Mareș, *Alianța româno-polonă între destrămare și solidaritate*, Editura Biblioteca Bucureștilor, 2010.

Nicolae Iorga analizează în context internațional solidaritatea ca valoare universală, așa cum aceasta va fi definită peste mulți ani de Națiunile Unite, la 8 septembrie 2000, în Declarația Mileniului în care se arata *expressis verbis*: „Solidaritate. Provocările globale trebuie gestionate într-un mod care să distribuie corect costurile și poverile în conformitate cu principiile de bază ale echității și justiției sociale. Cei care suferă sau care beneficiază cel mai puțin merită ajutor de la cei care beneficiază cel mai mult”.

Referindu-se la solidaritate morală, Nicolae Iorga arată: „Solidaritatea morală(:) înseamnă întâiu recunoașterea necesității unor scopuri cărora oricine trebuie să li se închine cu credința și munca sa, gata să înfrunte orice primejdii și să primească asupra-și orice suferință. .... Această solidaritate are însă nevoie să fie condusă, iar conducătorii să nu trebuiască a fi căutați orbește în momentul amenințărilor, precum, iarăși, legătura, schimbătoare, cu dâșii, să nu fie a unui calcul material. Ei trebuie să fie totdeauna la locul unde se dă cuvântul de ordine, iar acest cuvânt să nu se caute în bobote prin toate colțurile de întunec. Ierarhia de funcții să corespundă pe cât se poate cu ierarhia naturală a valorilor și meritelor, ca să nu ajungă călăuza a fi mai nesigură decât aceia care se cer călăuziți” (p. 216).

Lectura cărții lui Nicolae Mareș evidentiază nu numai pasiunea și acribia demonstrate de autor în cercetarea aprofundată a unei teme de interes major pentru istoria relațiilor dintre România și Polonia, dar pune în lumină și caracterul unilateral al atenției acordate contribuției lui Nicolae Iorga la promovarea prieteniei dintre popoarele celor două țări. Istoricii polonezi nu au găsit de cuviință să răspundă pe bază de reciprocitate invitației românești de a crea în plan academic punți utile pentru mai buna cunoaștere a istoriei celor două țări, cu deosebire în perioadele de restriște pe care le-au traversat românii și polonezii. Nici măcar alianța celor două țări în organizația Tratatului de la Varsovia, în Uniunea Europeană și în NATO nu a stimulat planuri de cercetare în comun sau proiecte individuale de interes reciproc în acest domeniu specific.

Nutrim speranța că traducerea în limbile engleză și polonă a cărții lui Nicolae Mareș va facilita istoricilor din Polonia și România sarcina de a-și asuma responsabilitatea intelectuală ce le revine în ștergerea unor lacune din istoria relațiilor bilaterale ale țărilor lor.

Acest deziderat ar trebui, de altfel, să fie examinat dintr-o mai largă perspectivă. Nicolae Iorga a scris prima istorie a Albaniei, care a fost folosită ca material documentar la Conferința de Pace de la Paris, unde s-a recunoscut independența acestei țări. Aceluiași istoric îi aparțin primele lucrări fundamentale din istoriografia românească cu privire la relațiile dintre România și numeroase țări, printre care un loc semnificativ îl ocupa cele consacrate relațiilor cu statele vecine. Aceste adevăruri ar trebui cunoscute de opinia publică internațională. În acest scop, numeroase din lucrările lui Nicolae Iorga ar trebui să fie convertite fără întârziere în ediții electronice, ușor de diseminat pe plan mondial.

Exemplul oferit de Nicolae Mareș prin volumul de autentic pionerat prezentat în aceste sumare rânduri ar trebui să fie urmat de istoricii profesioniști, care ar trebui să valorifice pe deplin uriașa moștenire documentară și interpretativă lăsată de Nicolae Iorga. Potrivit celor mai recente date publicate sau actualizate la 5 iunie 2021 într-un articol enciclopedic publicat de Wikipedia, Nicolae Iorga este definit drept un „*Copil minune, polimat și poliglot*, cu o activitate științifică prolifică”. Se estimează că Iorga a scris 1003 volume, 12755 articole și studii și 4963 recenzii, această inegalată activitate culminând cu *Istoria României*, în zece volume. Cunoașterea cât mai largă a acestei imense opere, prin eforturi deopotrivă individuale și colective, ar reprezenta cel mai strălucit și binemeritat omagiu adus lui Nicolae Iorga și patrimoniului dăruit de acesta culturii universale.

Cloșca cu puii de piatră

Cărăușul

*Urcă dealul fără vale
cărăușul prin ninsoare.
Caii lui sunt de zăpadă
și el știe cum să-i vadă,
să le pună pe la glezne,
scânțioare pentru bezne,
să le pună iar în ham
curelușa de un an,
nici mai veche, nici mai nouă,
ce-a tăiat lumea prin două
câtă piatră a cărat,
câtă lume a urcat.*

Zboară pasărea spre mine

*Zboară pasărea spre mine
cu penajul de rubine,
cu penajul pietricele
ca un câmp mărunț de stele.*

*Are-un fulg de vânt pe spate
să mă-nvețe mai de toate,
să mă-nvețe toate-ntr-una
când o fi să fiu ca luna,*

*numai piatră și argint,
fără fir în labirint,
numai fulg lăsat pe ape
pietricele să mă scape,*

*să mă-nvețe cum să zbor,
fără urmă de picior,
fără trup supus de astre,
cu rubine între coaste.*

De dragoste (I)

*Amarantă, piatră dulce,
vin bărbații să se culce,
la un ceas de mărgărit
cu-o femeie de iubit.*

*Amarantă, piatră deasă,
cruce-ai fost pentru-o mireasă
ce-a fost pusă în pământ,
în rochița ei de vânt.*

*Amarantă, piatră seacă,
vin bărbații toți să tacă,
să te ceară de sub lume
de la luna ce apune.*

*Dar niciunul nu-i în stare
să găsească piatra-n floare,
și te lasă sub pământ
în rochița ta de vânt.*

De dragoste (II)

*Vântul învârte cocoșul de tablă
și casa de pământ a început să soarbă,
din aripa dreaptă, din aripa stângă,
și-ncepe cocoșul de tablă să plângă.*

*Vântul alege cocoșul de trup,
și stele mărunte din măruntaie rup,
o mie de galbeni din plasa subțire,
din praporul roșu, cu suflu de fire.*

*Vântul desparte cocoșul în două
și tabla subțire și umbra de rouă
din mână se desfac, din mâna ce-a tăiat
cocoșul din soare și fata de-mpărat.*

Utrenie

*Pânză de trandafiri și de urzeală
te-au strâns ușor, cu socoteală,
și-n mii de nopți te-au desfăcut
pe perna patului, neînceput.*

*Te-au desfăcut să vadă doar,
cum vine porumbelul în altar,
cum stă lumina-n apa de la pîuă
și-nvârte roata zorilor de ziuă.*

*Pânză de trandafiri plină de soare,
te-au strâns ușor, la nuntă și tropare,
te-au pus la căpătâi de pat și viață,
și viața lor cu tine se învață.*

Odihna tâlharului

*Ferestrele cu lemn de mânăstire
din ceruri sunt, și cartea de citire,
de singura învățătură
poartă în ea, sărutul de pe gură.*

*Tâlharul ce-a crezut, și nu-n zadară,
în cer lucrează cu lemn de tămâioară,
în sat lucrează, numai ferestre
și lemnul lui, din ceruri este.*

*Lumini de seve, ușoare sentimente,
ferestrele din cer, din ce în ce mai lente,
se-așează la fereastră, lângă el
și-i pun pe mâini, un somn de porumbel.*

Înger de trup

*Înger de trup
din tine mă rup,
din multe zăvoare
numai trup de soare.
Înger de moarte
știi ce ne desparte,
știi dar să nu spui
că nu ai cui,
decât ție,
goală colivie,
că eu m-am ascuns
în Cel nepătruns.*

Lumină de albine

*În rana de sub coastă
tresar albine,
și praporul de sânge
de suflet ține,
să stea o clipă
în unda ce nu are,
nici trup de albină
și nici pământ în soare.
Dar sufletul,
de praporul de sânge,
mai tare se desparte
și-ncepe a plânge,
și muntele de moarte
prin care a trecut,
trup de albină
și-o rană a avut.*

ŞÜKRAN AYDIN, a Turkish poet, has been writing poetry since 1986. She has two poetry books called *Ink Pain* (2006) and *Young is the Meaning* (2021). She appeared in many national and international magazines and newspapers with her poems and interviews. Her poem *root* was awarded in foreign poetry section of the 4th Thessaloniki International Poetry Festival. She also participated in the 2021 UNESCO World Poetry Day İstanbul Activities. Her website is <https://nehissettinseo.com>.

ŞÜKRAN AYDIN

black forgiveness

*tired with the dream of a mammal mother
I walked short through ferns
bring my dry rustle from urban Africa
so that I can blend with the urban floods with seafloors*

*I became a sharp blade in fests
made dark clouds drink my slender looks
bring my daymate from urban Africa
so that I can get cleansed from the chaff*

*I found a way to forgive everything
bring running water
electricity that does not electrocute
and my excuse from urban Africa
so that I can invoke lost meaning back to earth*

*I waited for the humming silence to change
bring my unblossomed age from urban Africa
so that I can mingle with screams*

*bring me to death from urban Africa
so that I get used to despair*

Translated from Turkish by Sevda Akyüz

ink pain

*how many pages life has in the book of death
why leaves gets withered with the touch of love
timid time tantamount to woe
silver drops are the holiest of silent traces
flowing from you into me*

*warm soil in the color of peace
a few days in orange
how can they fit into those short letters with umlac
love crop entrusted to the wind*

*they never loved nor will they ever be
why do those work in bookbinding
who never swallowed ink pain*

*my word, don't interrupt me
books write in vain!*

young is the meaning

*I
I stand where the mountain skirt is lifted
to look underneath
where only the newborn are washed in warm water
where we die all day long
and get resurrected with the sun
a gift
hurrah for immortality*

*II
my hands are so adorably white
because I cleaned the whole place with my tongue
yes I enjoyed disenfranchisement but
why does everyone own me?*

*III
this tear comes from the embers
emanating from our corpses
that peekaboo life
no need to cry otherwise!
as people are persecuted by each other
sheep throw up in the cot
what we could not*

Translated from Turkish by Sevda Akyüz

VICTOR OLIVEIRA MATEUS (25 februarie 1952, Lisabona). Poet și antologator portughez. Absolvent al Facultății de Filosofie a Universității clasice din Lisabona. A fost profesor de filosofie și psihologie. A publicat nouă cărți de poezie, dintre care amintim *Aguas a Luz suspensa* (1998), *Movimento de Ninguém* (1999), *A noite e a Voz* (2001), *Pelo Deserto as minhas mãos* (2004), *Regresso* (2010) și *Negro Marfim* (2015), *Aquilo que não tem nome* (2018). União Brasileira de Escritores i-a acordat Premiul Eugénio de Andrade în 2013. Poezii, povestiri și eseuri ale sale au fost publicate în Portugalia, Brazilia, Spania, Mozambic, Mexic, Italia și Macao.

VICTOR OLIVEIRA MATEUS

Există un murmur în distanța aceasta

*Există un murmur în distanța aceasta,
un truc cu care colorez cuvintele
în capcane care vibrează
și nu protejează. Există un port,
umed și pustiu, la fel ca toate porturile,
atunci când nu ești, și există, de asemenea, o hartă,
o hartă foarte veche fără de țărături
și fără de maluri, unde îmi revine
această sete insuportabilă de tine
cu mine desenând insule dincolo
de timp. Există, de asemenea – sau pare
să fie – un pod... o trecere
amenințată: și toate acestea, toate, pentru că
există un murmur în distanța aceasta.*

Prezentare și traducere din portugheză de Elena Liliana Popescu

STEFANIA DI LEO este o poetă italiană (n: 25 iulie 1975, Messina, Italia). Este doctor în Teoria Literaturii și Literatură Comparată la Universidad Complutense de Madrid. A publicat mai multe cărți de poezie, printre care *Rosas azules sobre el tomillo perfumado* (Spania), *Donde tuve tus labios* (SUA), *Ocultando el olvido* (SUA), *Uma so Solidao* (Brazilia), *Entao brilha o silencio*, în colaborare cu Alvaro Alves de Faria (Brazilia), *As sombras da tarde* (Portugalia).

În prezent lucrează ca profesoară și traducătoare din spaniolă, portugheză și franceză în limba italiană și colaborează cu mai multe reviste culturale și internaționale (*Crear en Salamanca, Metaforologia, Papeles del martes, Altazor*). Este fondatoare a Círculo Literario Napolitano și a Premiului Internațional de Poezie în limba spaniolă „Francisco de Aldana”.

STEFANIA DI LEO

Lângă râu

*Acest râu de umbră nu se uită,
rămâne gravat în memoria noastră,
a poeților.*

*Acest râu al iubirii,
între ramuri și băți ale inimii
corpurilor întinse pe malurile lui.*

*Râul al hazardului și al nopții, unde debitul devine infinit,
unde pietrele
se leagănă împreună cu râul.
Flori ale unui râu nesfârșit, râu al vieții pe care îl invocăm adesea,
ne inundă cu frunze și must sălbatic.
Râul acesta păstrează secretul sufletelor noastre.
Ape pentru a potoli setea de iubire,
cu dulceața lor ne erodează și ne curăță.*

Prezentare și traducere din italiană de Elena Liliana Popescu

ANNA KEIKO

A poet playing the cello

*The player incites the lips
His fingers touch the score
turning the pages gently
As if a bird of paradise flew away
A five-minute speech stirs my imagination
What is the past of this country?
The cellist starts playing
My eyes are fascinated,
My ears catch the magnetic sound
He casually casts a glance
So gently making my soul float like a leaf
And when our eyes meet again, oh
I feel as if the sea flooded my heart
As if my body, a soldering iron,
plunged into water
O God, what a splendid time I had,
intermingling heaven and earth
Shyness does not prevent my soul
from fleeing my body
A moment before he bowed his head to play
He glanced at me again
I tried to parse the Spanish utterance
and grasp the Echoes of the Moors
The might of his music swept away my heart
I felt like being in a wine cellar
but unable to drink
Tapping the cask
and appealing to the power of God
And then recognizing, my dear, it was not you
But another in those mysterious eyes
When he stopped playing
and moved in my direction
At that moment I became the symbol of a tree
I still can recall those two hours
Which were
so mysteriously and enigmatically felt.*

**English version revised by Muguraş Maria Vnuck
and David Paul Vnuck**

Nu, nici o poezie

*Nici o poezie,
nu
s-a făcut rece
și timpul se furișează cât-colo
lăsând în urmă morți
ce nu cârtesc, și totuși
îți crestează obrazul
de parcă acolo nimic
nu ar fi fost ucis
ori, pesemne încă totuși
mai pâlpare pe ascuns
viața, într-o altă galaxie
ce-or gândi vecinii
nu, nici o poezie
prefă-te de parcă te-ai simți
acasă pe această planetă
urlă un pic cu lupii
și îndură puțin
laolaltă cu oile, și nu te întreba
niciodată:
unde rămâne iubirea?*

Să surâzi

*Renunțarea
e surâsul
care
încuviințează
libertatea*

Meleag natal

*I.
e doar
o pată pe
hartă

însă urmele
pe care le
lăsăm în urmă

sunt adânc încrestate
în noi înșine*

*II.
din fiecare cuvânt
pe care-l rostim
se desprinde
mireasma
meleagului natal
meleag
în care ne-am născut
meleag
pe care l-am părăsit
meleag
pe care nu-l mai
regăsim nicicând*

*ori poate doar...
în noi înșine*

*III.
imaginile
pe care le
purtăm în noi*

*insuflă
viață nouă*

*meleagului natal
din noi înșine*

ce univers ostil

ce univers ostil:
o fi acolo afară ori
doar în mine însumi?

acolo, nu mai este
loc
pentru mine însumi.

trebuie să-ți schimbi viața
da, însă nu cu pistolul
pe piept.

niciodată. mai
bine
să pieri

nu poate fi fals
ce-am urmărit
toată viața

de sacrificii am fost
conștient. deplin conștient
mi le-am asumat.

totul e bine, așa cum e.
sunt califul și chiar
și marele vizir

îmi văd de drum
deja de-o viață. la sfârșit
se termină pur și simplu

câtă vreme universul i-ar îngădui
totuși unuia încă viață ...
rămasul bun e în timp

rămân la mine,
egal ce s-ar întâmpla. îmi urmez
calea

chiar dacă ating granița
n-o să-mi interoghez
calea

chiar în deplină conștiință
a graniței, calea mea-i
esențialul

urmez mai departe
esențialul
neuitând greșelile.

fără erorile mele
nu aș fi ajuns ceea
ce sunt

drumul a fost bun
în ciuda
greșelilor

drumul nu mi-ar fi reușit
niciodată fără
erori

să-mi reproșez acum
erori - perle
azvârlite porcilor

drumul a fost greu
destul: perle
azvârlite porcilor

ce univers ostil:
o fi acolo afară ori
doar în mine însumi

**Traducere din
germană de Andrei Zanca**

War

*We're in the trenches.
It's war!
Through a magnifying glass
the skull of deceptions
keeps going.
Humped streets
we can't see
the enemy,
we don't have any more
taste.
He shoots
his cannon,
restrictive machine guns.
The enemy escapes.
We barricade ourselves
in houses
we look up in books
and pray
the key to liberation.
The front
broke up.
Patience
has no more
edges,
we arrange pain,
mixed anger
with fear
and the violence of truth.
whenever
the siren
may sound,
we take shelter
with washed hands
and we don't recognize each other
in the useless look
from under the mask.*

*War is war,
you do not know
where it enters
and who is the enemy.
Hospitals are full,
we have wounded
we have the dead,
we also have the generals
exceeded
for the taste of honey.
The crowd revolts,
Lost echo
in the ragged cloud.
There are too few!
With shields
Pfizer and Azteca
the defense begins.
Under the plate
suffocating smoke
generals
foaming
of glory!
With ropes
related to the bed
dying
I grit my teeth.
Who can hear them?
In the dust of the sun
with wet breath
vulgarity spies,
the enemy laughs,
the aristocracy od storms
enacts new restrictions.
Us: we applaud*

**Translated from Romanian
by Zorin Diaconescu**

The Simple Truth

*It wasn't long
before the sun
did collect
all his short shadows
carelessly spread
everywhere,
before it did leave
everything
consummed
in a single
deep one.*

*Oliver died.
A good man less on earth.*

*Faded sun,
loosen anchor,*

Disquietude

*Maggots crawl away
like spicy thoughts sneaking out.
Butterflies above.*

*Hearts on a treadmill.
Flapping shadows around us -
whistling wings of dove.*

*The wind is strapped tight.
In the void of the bridge arch -
sunset's golden knife.*

*One has paid for us.
On shoulders of strange masters,
what are we for life?*

Covid

*They gave him a Crown
as to a despotic King
reigning over creeping
unseen twisted fogs.
Hordes of whimsical voids,
fondling, alluring, muffling,
disembodying heart and breath.
Valkiries wait in secret covert
to blast the victim's body
and unfold the shrouds of death.*

*Their vibe and ambience
chill our endangered bones.
They are around
we don't know where.
We know they're lurking
with tiny steps of silk
adjusted to a furtive clock.
Whose turn will come?
What door they'll knock?*

*I'm talking now
to you my love.
It's peace.
But they might sail
through me in silence
into a subtle breeze,
with their covert calls
for sinking us in Infinite
which never fail.*

Clipa despărțirii de Ierusalim

Drumețul

*Inimii scump, călăuză de pace,
Ierusalime, înalt sfântă Cetate,
Cu bine, ție, în veac nu te voi uita!
Ție plecăciune, ție, din Prag, din Poarta ta!*

*De tine, întrutot sfânta și buna mea Cetate,
În glas de rugăciune voi vorbi mereu.
Și preaslăvită binecuvântare lină
Din ceruri, prin tine, îndrăznesc să aștept și eu.*

*Eu, eu plec pe valurile mării, după lege,
Plutind cu lacrimi, cu nădejde, cu alean.
Tu, peste munți stai neclintit de veghe
Al Împăratului peste-împărați tron ca de mărgean.*

*E lucru-adevărat, tu ai umplut pământul,
Ai răsădit deplina Lege-a-lui Hristos în el.
Și-n noi aprins-ai vâlvătaie vie gândul
La câte-n tine-a-suferit, El-Însuși, ca un Miel.*

*Prin toate-acestea, inimii te faci mai scump
Și mai presus de toate-ale lumii frumuseți.
Cât sunt de fericit, o, Doamne-acum
Că am văzut al Milei Tale Pisc măreț.*

*Cu bine, așadar! Eu voi pleca acum spre mări,
Cetate, comoara veacurilor de nădejde.
Pe tine, cu înaltul tău Sion din zări
Mai sus ca norii eu te socotesc, de veghe.*

*Chiar și-mpotriva celui rău tu ai putere,
Tu ești și-n Ceruri cunoscută și numită.
Tu porți, ca Tron, a Domnului Sfânt Nume tare,
Cetate, în toate tu ești minunată și Vestită.*

Răspunsul Ierusalimului

*Cu bine și ție, drumețul meu atât de drag!
Să-ți fie drumul fericit și binecuvântat!
Când vei ajunge acasă, în al tău scump prag,
De-acolo, de departe, să nu mă faci cumva, uitat!*

Drumețul

*De te voi uita, cântec de dor și de lumină,
Ierusalime, cetate de slavă și de har,
Uitată fie-mi dreapta, din clipa cea de vină,
În care mi s-ar stinge-n cuget al pomenirii tale Jar!*

Traducere din l. rusă și adaptare de George Căbaș
după *Mănăstirea de Maici Gornâi, Metocul din Ierusalim*,
Ed. Духовная нива, Moscova 2000, p. 28

RODICA BRETIN

The Angel Hanna

Alix looked at me, then to the clear sky, dotted with stars. It was nighttime and, from the crenellated walls, the island resembled a ship sailing out to sea.

“Show me!”

I stretched my hands out to her, my fingers apart, as if I was pushing an unseen barrier; which thinned out and disappeared entirely when Alix pressed her palms against mine.

Suddenly, I had the acute and profound sensation of someone who had woken up from a deep coma. Images, sounds, smells exploded around me like I was in the middle of a dizzying fireworks display. I could *hear* the light of the stars and each sounded different, like the instruments in an orchestra playing the sky symphony. I could distinguish the vibration of a pulsar, the cascading rumble of a black hole, followed by the overture in crescendo of a supernova explosion ... I could *see* the sea all the way to the depths traversed by sharks, whales, dolphins, octopuses and, further still, into the watery abyss where strange silhouettes slid through the corals,

antediluvian creatures dragged their tails through the sand in which cohorts of crabs marched in formation, preparing for D Day, when they would invade the beaches of the world ... I was *feeling* the smell of marijuana cigarettes two fishermen were smoking, somewhere on a boat miles away, the scent of pine resin in a forest to the north-west, the stench of burned tires from a truck where a boy and a girl were making love, her for the first time, he ...

And Alix? Since when had she become translucent, like a crystal statue? I could see her bones and muscles, arteries and veins where blood pulsed in harmony with the eternal rhythms of nature, I heard the beating ... of two hearts?!

Alix pulled her hands away, and my universe returned to the way it was: a pale, faded copy, a black and white representation of what Alix lived through, moment by moment. Alix, which... wasn't quite human. Some would name her *mortal goddess* – but they knew nothing, really... From the outside she seemed always satisfied with herself and those around her, radiating balance and quiet acceptance. *An oasis of calm in a desert of madness.*

Alix heard my thought.

“Not really,” she contradicted me without raising her voice, “Once, I was just like you.”

“Always angry about anything or anybody?”

She smiled, but her eyes remained deep into the dreary past.

“It's hard to not know *who* you are, but it's even harder to not know *what* you are. Until the age of nine I thought I was *normal*. I never knew my parents, but there was nothing uncommon about that: in those days, many children in Stockholm, Copenhagen and Oslo wound up like me – abandoned, begging on the streets, relying on the mercy of strangers. Do you remember *the girl with the matches*, who died frozen in the snow, while the rich and their families celebrated Christmas? A story which touched, and struck a chord of sensitivity in generations of readers, or a fact of life consigned by Hans Christian Andersen with dramatic realism? Me, I was luckier than most: I ended up in a parish orphanage. I had a roof over my head, a bed with a mattress full of straw, a slimy blanket and a place at the communal dinner table, where the daily delicacy was turnip stew.

Everything was rationed. When we outgrew out clothes, we were given others, which were just as patched up and worn. As for shoes, we didn't have any. We had to be grateful for leftovers, rags, a piece of moldy bread, a worm-eaten apple, because they didn't throw us outside, in the blizzard. We were a burden – on the shoulders of the orphanage staff, the kitchen lady who every day was faced with a difficult decision: boiled or cooked potatoes? Hunger, cold, filth. But it could be worse – and we kept hearing this mantra, until me and the other orphans started believing it.

But not Hanna.

Hanna, my friend. She was the girl with golden hair, and eyes of a blue so pale that they resembled two opals. Hanna spoke little and only with me. Not because she was shy, silent or withdrawn.

Hanna believed she was an angel.

Her celestial parents were forced to leave her behind. But they hadn't abandoned her. Tomorrow, in a year, they would return and take her with them. Sometimes, she could hear them calling her by name, telling her not to lose patience, hope. They had left for a while, but...

"Where?" I asked her one day.

The next night we snuck through the attic window of the bedroom and stood there together, gazing at the starlit sky from the roof.

"There!" she said.

She showed me a sparkle that was the same as thousands and thousands of others. But to Hanna, that star was a beacon, lighting her way back home. And since then, we get out on the roof every night when the sky was clear. Once, she whispered another secret in my ear:

"I had sprouted invisible wings. If I would open them, I could soar over the houses, over the trees."

"And me?" I asked her.

"I won't leave you, Alix. When my parents come for me, we will go together."

There were forty girls in the attic bedroom. One of them – I never learned which – told the supervisor about our nightly escapades. In the orphanage everything was economized: food, heat, candle wax. Everything, except punishments.

For the better part of two days, Hanna and I were forced to sit on our knees on crushed walnut shells. Then they gave us brushes, soap and buckets of water to clean the blood of the floorboards. But the true punishment was yet to come: the headmistress had called a blacksmith to place iron bars on the attic windows.

And on the night before the bedroom became a prison, Hanna came to my bed and put a finger on my lips. She didn't utter a word, but I understood her thought. These were our last moments of freedom. Why should we waste them?"

On the sky, the blackness covering the stars was beginning to fade. Earlier it had rained and the roof was wet and slippery. But so what? Hanna had wings, the stars were flashing between the ragged clouds, soon the firmament would be clear, and all ours.

When the tiles slipped from under my feet, Hanna caught my arms, trying to stop me. But it didn't work. We both tumbled over the drainpipe and fell fourteen meters to the granite paved courtyard.

I woke up in the orphanage infirmary. The doctor told me Hanna was crushed, and died instantly. It was a cruel lie, and I refused to believe it.

Hanna had flown! She had opened her wings wide and was floating somewhere, over the city. But why had she left me there?

Maybe because all my bones were broken. No one in the orphanage believed I would survive till morning. And they waited, and waited. At dawn, I still hadn't given my last breath, by afternoon I had asked for a glass of water.

A miracle?

The doctor looked at me in horror and fright, like I was a three headed calf – and so what? Hanna had escaped, she would come back to take me away from him, from all of them. That evening, my fever had receded, I could stand on my own feet and I got myself out of bed. The bathroom was on the other end of the corridor and, I had almost made it, when I smelled a strange odor, like wilted flowers.

I opened a door, then another. In the third room I found Hanna, covered in a rust-stained sheet. But it was blood. I tore it off and stared at the mangled body, the disfigured face of my friend. She had been a girl who dreamed she was a winged creature; now just an anonymous corpse, which the orphanage was about to sell to the Royal Clinique, a teaching aid for Medical students.

And me? Was I an angel, a demon, an abomination?

They moved me from the common dormitory to a closet in the basement, passing me food through a slit in the door, as if I had leprosy, the plague or some other infectious disease. The headmistress had called an exorcist, the doctor informed his anatomy colleagues to prepare the table and dissection instruments, but not before running a few scientific experiments. Was I resistant to freezing water, fire, sulfuric acid? Could they conserve me in formaldehyde?

They called me *the girl with rubber bones*, who had fallen off a roof and had gotten up, without a scratch. That's how urban legends are born. Was I lucky or a child of the devil?

They didn't get to find out. The third day since the accident that brought me the unwanted fame, I run away from the orphanage, leaving behind the town, then Sweden... I didn't linger for more than a couple of days in one place, still running although nobody was chasing me, with no other luggage except the memories. Up to you, Hanna was my only friend.

"A girl who thought she was an angel and another who fancied herself a human", I said. "Both were wrong and right in the same time. But did you find out, finally, at the end of so many routes, who are you, what are you?"

Alix tilted her head to one side and stared at me under his eyelashes.

"In the end... is it really so important?"

FOTOALBUM

**Pe data de
2 mai 2021
la Biserica
noastră
s-a celebrat
marea
sărbătoare
a Învierii
Domnului.**

„Veniți de luați
lumina!”

Pr. Th. Damian și
Pr. Paul
Theophilus
oferind lumina
Învierii

Pr. Th. Damian
și Andrei Damian

Duminică, 9 Mai 2021, s-a celebrat la Biserică, după Sf. Slujbă, întreitul eveniment dedicat Zilei Independenței României, Zilei Monarhiei și Zilei Mamei după tradiția americană.

Prof. univ.
Dr. Doru
Tsaganea
evocă
evenimentele
istorice ascultat
de Pr. Th.
Damian și M.
N. Rusu, de
Prof. univ.
Valentina
Ciaprazi (dr.) și
Prof. Nicole
Smith

Prof. univ. Valentina
Ciaprazi

Prof.
Nicole Smith

Duminică 16 mai la Biserică, la Cenaclul literar „M. Eminescu”, a fost lansat volumul *Portrete românești de peste ocean (III)* de Elena Mitru.

Pr. Th. Damian

Elena Mitru

Luni, 31 mai 2021, a avut loc la Cimitirul Cypress Hills din New York, la lotul Societății române creștine „Dorul” (înființată în 1903) un parastas pentru toți românii înmormântați acolo, dar și în alte locuri.

Pr. Th. Damian și un grup de credincioși în timpul slujbei

Duminică 20 iunie, de Rusalii, la Biserica noastră, în cadrul Cenaclului literar „M. Eminescu” s-a comemorat împlinirea a 132 de ani de la moartea poetului național al românilor, s-a sărbătorit Ziua internațională a iei românești precum și Ziua Tatălui în tradiția americană.

Criticul și istoricul literar
M. N. Rusu recită poeme
dedicate lui Eminescu.

Dna Mariana Plate
de asemenea în
recital eminescian.

Prof. Nicole Smith
explică semnificațiile iei românești.

Artista Lia Lungu vorbind tot despre ia românească.

Scriitoarea Elena Mitru dedică Tatălui un poem din propria creație.

Cântărețul
bisericii Constantin
Condurache
în recital
dedicat Zilei Tatălui.

Andrei Damian în recital
pentru același eveniment.

Duminică 4 iulie 2021, Hramul Bisericii noastre „Sf. Ap. Petru și Pavel”.

Pr. Th. Damian (st.) împreună cu Pr. Prof. Bogdan Cojoleancă,
alături de Dl Alecu Goția (st.), Lia Lungu și Prof. univ. Dr. Doru Tsaganea.
În picioare Andrei Damian (st.) și Emanuel Cojoleancă.

Nicole Smith
(proaspăt medaliată cu crucea patriarhală pentru laici)

Lia Lungu încântă publicul
în curtea Bisericii
acompaniată de
Mario Dumitrescu.

Berti Samovici interpretând neuitate
melodii românești

Voie bună

Cupon de Abonament

Lumină Lină • Gracious Light
30-18 50th Street
Woodside, NY 11377

4 numere pe an: 60\$ inclusiv expediția

Numele .....
Adresa .....
Oraș/stat .....
Cod .....
Tară .....

Donații și contribuții pentru revistă:

Numele .....
Adresa .....
Oraș/stat .....
Cod .....
Tară .....

Suma: .....

Atât abonamentul cât și donațiile pot fi făcute prin check sau money order. Donațiile se scad la taxe.

ROXANA PAVNOTESCU

In memoriam*Prietenei mele, Nuni**Cuvântul din urmă*

Se spune că pe cei mai buni dintre noi, îi ia D-zeu la el mai repede. D-zeu îi ia și pe cei mai buni și pe cei mai răi, pe unii să-i prea-mărească, pe ceilalți să-i pedepsească. Pe noi cei mediocri, ne lasă să-i jelim pe cei dragi și să-i uităm pe cei nedoriți. A fost un privilegiu și o bucurie să-i fiu aproape - o ființă bună, generoasă și delicată, cu o inteligență introspectivă, cu un bun simț exemplar și o modestie autentică. O gentilețe și o grijă exagerată de-a nu-i leza pe cei apropiați și deopotrivă pe străinii care nu i-au răspuns cu aceeași sollicitudine, dar pe care i-a iertat.

E greu de înțeles această rânduială, atunci când omul ar vrea să mai trăiască printre cei dragi, mai cu seamă când este înconjurat cu atâta dragoste și apreciere. Nuni și-a dorit să trăiască să-și vadă copiii la casa lor și să-și cunoască nepoții ce au întârziat să vină. A suferit și s-a luptat mult pentru asta timp de un an și 3 luni, de când a primit un diagnostic devastator. A trecut prin clipe foarte, foarte grele pe care le-a depășit stoic, fără să se plângă. Și grația a existat pentru ea o vreme, miracolul n-a încetat să se arate, până când într-o zi norocul și-a ascuns fața .

De ce atâta grabă în rânduiala cerească? Dreptatea cerului pare să -și afle resorturile în istoria firii - în existența unui precedent sau a unui prim gest inițiativ. Pentru că răspunsul îl găsim doar în patimile lui Iov. Încercările lui Nuni au luat sfârșit și poate că ea - cu generozitatea ei - a luat asupra ei toate karmele negative ale familiei.

Nuni a fost un înger cu chip de înger, nu unul căzut, ci unul „pogorât”, motiv pentru care - fără voia ei (pentru că a iubit oamenii) - s-a ridicat așa curând, a fost cerută la oaste.

Discutam cu ea deunăzi de ce mor mai mulți oameni primăvara, când un ciclu se încheie și începe un altul. Nu-mi amintesc dacă concluzia asta avea vreo reprezentare statistică sau a fost numai o percepție personală, vizavi de morții noștri recentți. Sau poate este doar privilegiul oamenilor luminați să moară în preajma sărbătorilor importante. Nuni se gândea deja la moartea ei „de primăvara”, de-o vreme era foarte rau!

Iar graba ei, trecerea ei într-o zi de mare sărbătoare, Intrarea lui Iisus în Ierusalim, a avut un sens. El ține de modul în care Nuni a fost întâmpinată în plimbarea ei „primăvaratică”, de tatăl ei, de bunici și de cei dragi. O intrare sărbătorească pe un drum pavat - nu cu ramurile de palmier ce l-au

însoțit pe Iisus – ci cu trandafirii proaspăt înfloriți, pe care i-a iubit atât de tare.

Prima înfățișare

Câteodată, ne credem înzestrați cu puteri nebănuite. Că deținem secretul vieții. Astfel de credințe pornesc dintr-o dorință inexorabilă de-a schimba destinul. Nu destinul propriu, pentru că ceva – un soi de decență transcendentă – ne spune că nu putem face nimic pentru noi, nu avem acest drept. Tot ce i se întâmplă ființei vine din exterior, ca și cum n-ar fi ceva controlabil, doar irevocabil. Deci atunci când suntem parte din exteriorul altei făpturi, puterile noastre ar putea aduce schimbarea aceluia necontrolabil și irevocabil. Dar pentru asta trebuie să nu te abandonezi nicio clipă uitării, să nu lași acea putere, pe care crezi sau speri că ai dobândit-o, să-ți scape din mână. Chiar dacă știi, în fapt, că nu e puterea ta, că nu-ți aparține, te întrupezi în ea, pentru că numai așa e posibilă schimbarea. Dar nimeni nu stă întrupează o veșnicie. Știi și singur că într-o zi ai să te risipești. Crezi atunci că ai fost înșelat, că ți s-a luat puterea. Dar nu e deloc așa, tu ești cel care ai risipit-o, ai lăsat-o să-ți scape printre degete. Pentru că nu ai mai putut să ții pasul, ești epuizat tu însuși de această putere, de greutatea și presiunea ei.

Așa am crezut și eu că pot schimba destine cu forța aia formidabilă de-a nega ceea ce este. N. a crezut și ea o vreme în încăpățânarea mea, deși prima ei reacție a fost să întrebe dacă nu i se poate da ceva, înainte ca durerea să se instaleze. Știa că vor veni dureri insuportabile. De ce era ea așa de sigură că nu poate suporta durerea? De unde știa? Nu avusese dureri prea mari niciodată.

Și măcar dorința asta i s-a împlinit. N. n-a avut dureri mari, sau au fost ușor controlabile cu medicamente. Nu durerea era problema, ci suferința, și poate la asta se referea N. Dar ea o numea durere, se gândea doar la suferința fizică, când insuportabilă era cealaltă. Când sufletul e bolnav de moarte, nu mai ai cum să te faci bine. Când ți se spune că ăsta e inevitabil sfârșitul, sufletul se îmbolnăvește de moarte. Dar până atunci, ești sănătos, tolerezi durerea și neajunsurile așa numitelor boli. Numai sufletul să nu se îmbolnăvească! Nu există niciun medicament de ameliorat suferința. Și dacă ar exista, nimeni nu vrea să ți-l prescrie. Va trebui să ți-l procuri singur. În fapt, pentru fiecare există un alt medicament. Nu poți să întrebi pe nimeni nimic, toți or să te păcălească. Oare ce gândea N. nopțile în patul ei? Cele mai lungi și mai imposibile nopți. Patul de noapte e și pat de zi. De la un moment dat, e pat de zi cu zi. Când patul e de moarte, noaptea e și ea o zi, o zi în plus între cele rămase.

N. nu răspunde în dimineața asta la telefon. Nu răspunde odată, de două ori, .. știu că nu trebuie să insist, așa că renunț, nu mai sun deocamdată... Mă gândesc la zilele ce vor veni, la cele în care sunatul meu zilnic se va

termina. Atunci n-am să-i mai aud vocea. Cum se vor sparge diminețile fără clinchetul vocii ei? Refuz să mă gândesc la acea zi, dar inconștientul meu lucrează. În mod explicit, nu șterg niciun mesaj lăsat de ea pe repondeur, chiar dacă nu conține decât trei cuvinte, nu le mai șterg. Fiecare zi trece apăsător, în același mod, N. răspunde sau nu diminețile la telefon.

Poate că e iar la spital, la camera de gardă, deși atunci mi-ar fi scris. De-obicei, mă suna înainte, discutam dacă e cazul să meargă sau nu, dacă putea fi altfel ajutată,... Să nu se fi întâmplat ceva grav!... Nu. E doar o zi obișnuită. Trebuie să aștept. Mă va suna ea, poate nu se simte bine sau nu vrea să vorbească cu nimeni. Dar eu sunt nimeni, cu mine se poate certa ca și cu gândul ei. Cu mine poate argumenta tot ceea ce crede că probabil e fals... deși nu tocmai imposibil.

Sunt 3 săptămâni de când N. m-a părăsit și nici măcar visul nu mi l-a vizitat. Sau visul nu s-a dat deloc în vileag. S-a pitit în întunericul lui și a suferit acolo ca un câine. Dar iată că astăzi, somnul de după-amiază mi-a adus în sfârșit absența ei. Până când ființa devine amintire, visul ne-o aduce ca pe-o epifanie. În vis, ne bucurăm de imaginea celor recent plecați, conștientizând că nu mai sunt, ei sunt prezențe moarte. Visul meu de după-amiază n-a izbutit să-i vadă oasele de carne, s-a mulțumit să știe că nu mai este. Și n-a fost. Doar ea n-a fost. Toată familia ei, de la cei mai vârstnici la cei mai tineri, era prezentă. Mă înconjurai cu ea cu tot, ea fiind marea absență dintre ei.

Astăzi a fost foarte cald, un soare sănătos și orbitor dar cu un suflu încă primăvărat. M-am gândit la ieșirile noastre la ocean, la plajă, mai cu seamă la ziua în care ne-a prins o ploaie torențială de vară și ne-a udat la piele prin costumele de baie. Ajunsesem deja în parcare, când ne-a prins potopul și țopăiam ca două paparude. Apoi a ieșit curcubeul. Era intens și perfect, desenat pe cer cu compasul de mâna unui copil. N. era fericită. Mi-amintesc foarte clar figura ei râzând în ploaie printre șuvițele lungi de păr ud. Zâmbetul ei ascundea întotdeauna – chiar și printre rafalele de răs – o umbră de îndoială, nu de ironie sau de superbie, doar de îndoială. Un zâmbet uimit și ingenuu ce parcă se îndoia de mirajul acestei lumi. De ce se îndoia N.? De ce i se întâmplă? De efemerul fiecărei picături de ploaie? Și totuși în acea zi, ploaia i-a spălat din zâmbet acea contemplativă îndoială. Râsul era rotund și plener, colțurile gurii orizontalizate se pliau peste apusul latent. Astăzi, m-am gândit la acea zi de mare, fără motiv. Poate că și N. se gândea în timpul ei nemăsurabil la același lucru.... Pentru căi visul meu de după-amiază tot la asta se gândea. El știa că ne aflăm pe o plajă la un parastas. Familia ei numeroasă și prietenii stăteau fiecare pe cearșafurile lor sub umbrele de soare. Peste tot, ne înconjurai frigidere ambulante cu mâncare. Visul meu știa că tocmai am ajuns la parastatul de 40 de zile a lui N. Fără mese, fără legănarea colivei și fără preot. Iată un parastas la mare, unde și-ar dori probabil N. să vină în permisia ei, la 40 de zile, în fosta ei viață, cu

acești oameni încă dragi, încă cunoscuți – mi-am zis. Ca de-obicei, am sosit cu întârziere. Am început să-mi caut un loc, să-mi pun și eu undeva cearceaful, să mă pregătesc pentru Marea Absență. Dar visul meu știa că permisia avea să fie mai lungă. Că vom petrece aici cu ea *in absentia* două zile. De ce două, nu știu, nici nu știu cum visul a stabilit astfel de coordonate temporale, dar înțelegeam cumva tacit că era vorba de o stare specială de grație. De aceea aveam să petrecem cu toții, împreună aici, timp de două zile. Apoi, am realizat că, mereu în întârziere, mereu în grabă, am uitat să-mi iau cu mine un costum de baie. Mă salutam pe rând cu familia, cu prietenii și le explicam tuturor „drama” mea. Toți mă priveau fără să înțeleagă ce mi se întâmplă, cu compătimire, ca și cum aș fi suferit o grea pierdere. Eram complet descumpănită și credeam că nu există nicio soluție. Tot așa credea și N. către sfârșit. Nu prea voia s-o spună, dar asta credea în mod sigur. Ce să faci pe o plajă, la mare, fără un costum de baie? Nu-mi mai rămânea decât să plec. Să dispar din acest loc în care N. nici măcar nu se arăta, deși știa toată lumea că era acolo.

Atunci, cu toată disperarea și anxietatea mea, cineva mi-a dat o idee. Nu mai știu cine, decât că era o femeie, poate cineva din familie. Abia atunci m-am gândit că plaja era locuința lui N., că ea era gazda noastră absentă, așa cum ne-a fost gazdă în atâtea rânduri la party-urile ei generoase cu toți prietenii. L-am descoperit pe soțul ei pierdut în amalgamul ăla de rude și de prieteni și i-am cerut să-mi dea două costume de baie ale lui N.. Ea oricum nu mai avea nevoie de ele... Nu unul, ci două i-am cerut – poate câte unul pentru fiecare zi ce aveam s-o petrecem aici - așa cum se dau pachetele la mort în număr par. El a încuviințat și mi-a spus să aștept puțin, pentru că era ocupat cu alte persoane. Și mai știam cumva că el avea totul la îndemână pe acea plajă unde N. adusese cu ea tot ce mai avea lumesc să împartă cu ceilalți. Și bucuria împărțirii o ducea cu ea dincolo, lua cu ea câte o parte din fiecare dintre noi, așa cum primeam și noi câte un suvenir al generozității ei.

M-am trezit fără ca visul să-mi întoarcă vizual prezența ei moartă. Dar am știut că asta se va întâmpla mai târziu, când N. va pleca de tot. N-a fost decât un vis premonitoriu al despărțirii, la împlinirea sorocului de patruzeci de zile.

N-am văzut-o pe ea, dar am văzut zâmbetul ei – așa cum Alice a văzut zâmbetul pisicii din Cheshire - iluminat și frumos, filtrat de orice urmă de îndoială din acea zi minunată de plajă cu ploaie și curcubeu.

El Sueño es Vida

Mâine se împlinește sorocul. N. se pregătește marea despărțire. Așa cum mi s-a întâmplat și cu părinți mei în preajma celor patruzeci de zile, N. m-a vizitat. M-a vizitat chiar cu o zi înainte ca să nu existe nicio îndoială. Și pentru că era în proximitatea plecării, purta forma ei de carne, vizibilă și

tangibilă. Așa cum va trăi în amintirea mea, de-acum încolo. Prezența ei, surdă și oarbă, s-a instalat în aceste patruzeci de zile, ca un *sărindar* mental.

Pe unde și în ce formă băntuie cel plecat în acele patruzeci de zile de răgaz – de despărțire temeinică de cele lumești – nu știm. Înclin să cred că – la fel ca în viață – experiența e diferită, e receptată și „trăită” diferit de fiecare. Un argument în plus, că și el – mortul- trăiește. Își trăiește viața lui de mort. Nu cunoaștem viețile morților așa cum nu le cunoaștem pe cele ale albinelor. Pe albine, însă, le observăm, avem această șansă să stăm la pândă și să presupunem, să ne dăm cu părerea despre acel *modus vivendi* al lor. Presupuneri există și despre viața imediată a mortului, există o memorie colectivă care vorbește despre aceleași obiceiuri și manifestări pe care le regăsim în literatura psihologică – un Jung, de exemplu, preocupat de fenomenele sincrone la care asistă *viii* în proximitatea depărtării ființei.

Visul s-a derulat cu o viteză și o durată formidabilă. A fost ceva sublim, răvășitor și necuprinzător. N. m-a vizitat în forma ei radiantă, mai tânără, frumoasă și efervescentă, cu acea poftă insașiabilă a ei de-a sta de vorbă despre „lucruri”, de-a dezbate, de-a despica firul în patru. Am regăsit-o în acea formă în care viața clocotea de bucuria revederii, a recunoașterii minunilor ei. Și optimismul ei – mai mult afișat decât credibil - lăsa de-o parte aspectele mizere și urâte ale vieții. Iar când i se arătau amenințătoare ca niște bolovani insurmontabili, le edulcora și le asuma sau le oferea circumstanțe cu bună știință.

Am înțeles că pentru a atinge o astfel de *stare*, experiența onirică banală de zi cu zi, a viselor uitate sau ignorate, nu este suficientă. Că trebuie să te deplasezi într-o anume zonă neutră, poate în acel „limbo” în care epica visului se desfășoară cu firescul unui anume mod existențial la limita între viu și ceea ce numim „mort”. M-am trezit la orele șapte ale dimineții, mult prea matinal pentru spirite leneșe ca al meu, ora la care, nu demult, mă sculam pentru a *călători* fizic la servicii. Ca și cum aș fi avut ceva de împlinit, ce nu suferea amânare. Mă aflu într-un loc – un spațiu larg, vălurit – nu știu unde și când. Și drumul nostru, în urcuș, al meu și al lui N. presupunea la capătul lui existența unei clădiri mari și rotunde, un fel de amfiteatru, o universitate, o instituție,...un posibil loc în trecut sau în viitor în care eu și cu N. am fost sau vom fi împreună. În sfârșit, discuția noastră nu era doar peripatetică, urma să audiem o conferință, în care conferențiarul nostru – cumva reprob în timpul conversației – urma să ne anunțe ceva important, important dar nu decisiv - era ceva ce știam, dar nu prea voiam să admitem.

Prin urmare, am ajuns în acel loc și timp unde N. m-a chemat să stăm de vorbă înainte de acea incertă conferință. Un „loc” permis doar cu astfel de ocazii. Un „loc” al soroacelor, unde mă gândesc că sunt „mulți” invitați, dar nu toți au mijloace să ajungă. Și cu toate că drumul se desfășura lung cât o viață, iarăși n-a fost destul timp destul să pun întrebările mele idioate. Totuși, câte ceva a răzbit din acest dialog formidabil ce a avut darul să

reactualizeze timpul acelor (mai bine de) patruzeci de ani alături de N. Un dialog atât de proaspăt *de tinerețe fără bătrânețe, de viață fără de moarte*.

Și râsul ei luminos și albastru mi-a cutremurat ființa. Atât de aproape și de penetrant – din cele pe care viața pământească le înregistrează în trecut și le împinge brutal, dar preventiv, în amintire. Să aibă de unde să le scoată și să le recunoască în astfel de ocazii, la soroacele firii. Alteori, un zâmbet sincer, puțin îndoielnic, puțin condescendent anima conversația și-o conducea în straturi mai profunde. Și atunci colțurile gurii se înclinau și alunecau dezamăgitor în jos, dar acea lumina albastră a ochilor ei continua să caute, să scocească, să răstălmăcească – până când zâmbetul revenea iar. Urcam alături de ea, nepăsătoare, iar bucuria conversației și a revederii era singura care conta, mai cu seamă acum – în acest moment de nebănuită grație - când știam exact că foarte curând întâlnirea avea să se sfârșească. Aveam cândva să uit acel râs, acel zâmbet, fără acest periplu nocturn?

Memoria e un organ straniu care se poate usca foarte repede și deveni în timp tot mai puțin generos, înțesat cu lucruri fade și inutile. De aceea, trebuie din când în când decantată de balastul ei netrebuincios și reîmprospătată prin experiențe induse de stările noastre limită, de reverii, de vise.

Așa cum literatura de gen o afirmă, N. nu înțelegea deloc condiția în care se află. Știa doar că e cumva diferită de cea de carne și de oase. Dar apariția ei în visul meu era totuși una de carne și de oase, pentru că ne aflam amândouă în acea zonă în care oasele mele nu atârnavă cu nimic mai greu ca ale ei. Mi-a cerut să o ating ca să mă conving că așa este. Vizual, nu-mi amintesc nimic despre mersul ei imponderabil, dacă plutea, aluneca sau pășea. Dar îmi amintesc că mi-a spus că, de la un moment dat, ființa ei de carne și de oase nu a mai simțit pământul sub picioare. Ca și cum pământul ar fi devenit imaterial pentru ea, el era cel cu adevărat mort.

Am întrebat-o dacă m-a vizitat într-adevăr – într- o anume zi – poate chiar a doua după ce-a plecat. Nu-mi amintesc de această vizită, amintirea a existat doar în vis. A dat din cap răsând, s-a bucurat că vizita ei s-a înfiripat – măcar în subconștiența mea. Oare memoria onirică o cuprinde pe cea în starea de veghe? Că există o memorie onirică este o certitudine care mi s-a confirmat în repetate rânduri în acele vise superficiale, la limita stării de veghe, în care recunoaștem istoria unui vis, reiterarea sau continuarea lui. Poate că memoria onirică cuprinde viețile noastre paralele.

Apoi a urmat un gen de confesiune. N. părea împăcată cu plecarea ei. Totuși ceva o înclina. Își dădea seama, că ar fi putut continua să lupte, dar n-a mai vrut. Toate mergeau împotriva ei, împotriva dorinței ei de a trăi și de-a continua să fie alături de cei dragi. A fost prea mult, prea apăsător, totul a fost amânat până în ultimul moment. Totul era potrivit și prea chinuitor. Prea mult, prea greu, recompensa se vădea tot mai iluzorie. Nu mai avea sens, doar eu păream să nu înțeleg ce se întâmplă cu ea sau cu lumea, cu rânduiala ei anapoda. Mintea mea era paralizată de neputință. Vine un

moment în care ființa obosește și atunci se îndreaptă spre alt *modus vivendi* și cei apropiați trebuie să înțeleagă și ei că vor trebui să se adapteze pentru a fi din nou cu ea. În mod surprinzător, pentru prima dată plener și direct, N. a fost de-acord cu mine. Mi-a confirmat că acea terapie paliativă oribilă și exterminatoare i-a grăbit irremediabil sfârșitul. Mai cu seamă în ultimele ei forme. Mi-a spus-o cu aceeași certitudine cu care în viață credea în ea. „Credea” în ea, deși în același mod îndoielnic, în „procente”. Acum însă totul îi părea foarte clar, îndoiala nu se arăta la colțurile buzelor. Nici regretul. A fost cum a fost, nu putea face altfel, era prea multă presiune în jurul ei. A familiei, a doctorilor, a prietenilor, a ei înseși. Pe ce drum s-o apuci? Ceea ce în mod rațional apare imposibil de la bun început este ceva ce numai credința necondiționată te poate hotărî să accepți și să acționezi la fel de necondiționat. Da, sună imposibil, dar cu o sentință de moarte în mână, asta e singura cale. Și această cale – ce s-a vădit că ar fi avut o șansă la început – s-a îndepărtat tot mai mult. N. a înțeles asta cu certitudine și a ținut să mi-o spună într-un fel sau altul. Certitudinea ei de acum poate fi într-un fel reconfortantă, dar mai mult decât reconfortantă este apăsătoare. Am abandonat-o, oare, eu însămi, n-am insistat îndeajuns? Și eu și „ceilalți” care au ajutat-o în tot acest timp? Cu toții am abandonat-o. Unii au obosit, alții au fost copleșiți de alte griji. Spiritul singur nu mai poate lupta și raționa în fața unui proces atât de complicat. Miracolele au sosit pe rând – până la un moment dat - grația s-a prelungit mai mult decât cineva și-ar fi putut închipui. Dar toate acestea au fost uitate, ignorate, viața merge mai departe. Oamenii își pun ochelari de cal în preajma miracolului. Refuză să-l vadă, este prea mult, prea copleșitor pentru ei, iar cei care îl trăiesc în deplină spaimă și suferință par să-l îngroape de multe ori în trauma recuperării. Trăim în miracol o viață întreagă, fără să ne „mirăm” sau să înțelegem nimic și tocmai în preajma morții îl refuzăm, îl abandonăm în schimbul a ceva „cert” și în fapt mai iluzoriu decât miracolul însuși. Acea certitudine stupidă a statisticilor ce ne pune într-un dispozitiv neîncăpător pentru unii. Alegem o pistă moartă, dar mai lungă, mai convolută și mai iluzorie. Zâmbetul liniștit și locvace de pe fața lui N. mi-a confirmat toate astea. Dar la ce bun? Visul a fost frumos, și foarte lung și foarte scurt. La fel de lung și de scurt cât o viață.

N. știa că după această „conferință” avea să plece. Poate că prelegerea însăși la care urma să asistăm era despre plecarea ei. Nu știu. Am vrut tot timpul de-a lungul conversației să-i cer un semn. Un semn al ei discret, de dincolo... Dar, n-am reușit, așa cum n-am reușit nici cu părinții mei. N-a fost timp pentru asta. Sau poate că nu există timp pentru ce nu este permis. Am evitat această discuție cu ea în timpul vieții. Era un subiect prea delicat pentru condiția ei. Mă gândeam la povestea celor doi prieteni samurai ce și-au promis ca, atunci când unul din ei îl va părăsi pe celălalt pentru o „altă viață”, îi va da un semn imediat de dincolo. Și, chiar dacă ne simțeam ca doi samurai cu săbiile trase în orice moment, gata de dispută, de acțiune, în tot acest timp răstălmăcit și abominabil, eu n-am îndrăznit. Îi spuneam mereu că

moartea poate surveni oricând, oricui, dar blestematele astea de statistici îi vorbeau pe limba lor altfel, în fel și chip, în stilul lor „materialist” și iluzoriu. Deci, n-am îndrăznit. Cred că nici măcar în vis n-am îndrăznit. Și întrebarea a rămas agățată în aer, ca un cui neînfipt, nefixat nicăieri, nici măcar în neant.

Pe măsură ce urcam dealul către invizibila sală de conferințe, N. avea oareșce temeri asupra drumului ei. Poate că nu era întocmai pregătită. Nu știa cum avea să fie, dar purta același optimism vesel în privirea ei albastră. Iar eu pășeam ponderabil pe lângă ea, o însoțeam, așa cum n-am putut s-o fac către sfârșit, așa cum n-am recunoscut sau refuzat acel iremediabil sfârșit. L-am refuzat până într-atât, încât în acea dimineață a Floriilor ce a urmat Sâmbetei lui Lazăr – ce a refuzat să mai umble cu patul său – am ignorat complet telefonul și am pregătit o supă cremoasă, un concentrat de legume cu care aveam să mă deplasez spre locuința ei. Dar ea nu mai era acolo, nici măcar ființa ei de carne și oase nu mai era acolo, era deja ora 12. Abia în ceasul al doisprezecelea, am realizat că purtam cu mine două pomeni: pe cea a mamei de la parastasul de șapte ani oficiat cu o zi mai înainte și supa pe care N. avea s-o consume pe lumea cealaltă prin gestul nostru ritualic din acea după-amiază.

Apoi, mi-am dat seama că am uitat s-o întreb pe N. dacă i-a plăcut acea supă. Ar fi putut să aibă puțină sare și mai mult ghimbir - acum că nu mai conta. Cum de-am uitat s-o întreb pe N. de supa-colivă? Și întrebările se aglomerau în capul meu și presimțeam deja presiunea trezirii. Eram copleșită de prezența ei atât de adevărată și de palpabilă. O bucurie indescriptibilă, legănată și înălțătoare ca o levitație.

Și a mai fost ceva, pe care conștiința mea conservativă a încercat să-l ascundă, să-l dea uitării. Acel ceva m-a apăsât la trezire cu forța unui coșmar. Coșmarul s-a născut din tensiunea așteptării răspunsului la o întrebare. Ce voia N. să-mi transmită? A fost un avertisment? Vorbea despre o întâlnire iminentă a noastră într-o unitate de timp pe care nu mi-o mai amintesc exact. Poate o lună, poate mai mult, sau chiar mai puțin. Nu era vorba de o întâlnire întâmplătoare, ci de una cu iz de eternitate. Felul ei precis și convingător de a-mi vorbi despre o grabnică întâlnire m-a surprins. M-a bucurat mai întâi și mai apoi m-a contrariat, pe măsură ce visul meu subomba latent la porțile conștiinței. Unde, cum și când ne vor reîntâlni? Ce relevanță putea să aibă timpul pentru ea? Timpul menționat – cel pe care nu mi-l amintesc - era exclusiv pentru mine, era mesajul ei pentru mine. O temere ascunsă mă apropia și îndepărta nedecis de porțile visului. Așa încât n-am mai aflat răspunsul la nedumerirea mea. Și foarte posibil ca N. să nu-mi fi răspuns nimic. Poate n-avea dreptul. Poate trebuia să se grăbească către edificiul invizibil din vârful dealului. Și poate că și eu aveam o grabă să mă întorc în amintire, să nu uit (să pun pe hârtie) acest periplu extraordinar al dimineții prin cascadele firii.

Luminița
Țăranu,
Columna mutatio
- *Itineraria picta*,
2013 - 2014

N. îmi povestea adesea visele ei deosebite ce veneau cu acea forță covârșitoare și revelatoare a unei realități în deconstrucție. N. visa într-o manieră mistic-estetică vecină cu poezia. Visele erau de mistere, se doreau tălmăcite sau răstălmăcite. În comedia sa, *La vida es sueño (Viața e vis)*, Calderon de la Barca n-a cuprins și aspectul reversibil, la fel de pregnant, al axiomei sale. Și dacă episoadele coșmarești ale vieții de zi cu zi ne fac să ne îndoim de această metaforă a existenței, visele ce ne copleșesc cu forța și trăirea incontestabilă a vieții, cu certitudinea tactilă a cărnii, cu cromatică și zgomotul penetrant al simțurilor apar ca o stranie și neînchipuit de promițătoare realitate.

Mulțumesc, N.!

Yin și Yang*YIN SI YANG*

*Un suflet îndrăgostit e mai ușor de dus,
Nu mai stă atârnat de trup, plutește înălțat de fericire,
Din stânca suferinței o dragoste imposibilă și-a creat drum de haiduc,
Orice picătură de venin este untdelemn sfințit în devenire.
Constelații întregi asupra noastră veghează,
Nu avem nici o scuză în a rămâne ne iubitori și sterpi,
Dumnezeu este dragostea absolută și din a sa mărinimie,
A sădit în noi semințe de rod bun, liberul arbitru le-a pus ori nu la încolțit.*

*Unii spun că norocul și-l face omul singur, cu mâna lui,
Alții consideră că, forțând destinul, mare păcat săvârșesc,
Dar perlele și diamantele provin din șters nisip și-ntunecat cărbune,
Sensul vieții pentru aceștia e dat de curajul de depășire de sine,
Îmbrățișând riscul când toți ceilalți fugeau de el, de pe piedestaluri,
să nu-i doboare.*

*Fericirea mea și-a găsit sălaș demult în tine,
Într-o lume fără suspin, cosit-am buruienile spre veșnicie,
Ți-am netezit cărarea chiar dacă rugii m-au sfâșiat pe mine,
De te-am putut ocroti, înseamnă că a iubi este o necondiționată facere
de bine.*

*Folosul tău a crescut radiantă grădina de margarete în sufletul meu,
Pacea ta, dă pace, tâmplelor mele cărunte,
Acum, în sfârșit pun capul pe-un colț de lună spre a mă odihni.*

*Într-o zi, ți-am cerut să te oprești din drum,
Să nu mai alergi să prinzi vântul materialismului între site ca un nebun,
Te-am rugat în luciul de lac să te oglindești,
În el, Tu vei deveni Eu,
Frânturi de iubiri din vieți anterioare, se vor uni,
Cerul, proiecțiile noastre în al său safir le va contopi,
Hipnoza regresivă ne-a dus în alt veac,
Trăit-am într-o epocă în care fapta armoniza cuvântul,
Dragostea adevărată-i dorită de toți, puțini sunt aceia ce știu a o prețui.*

*În acea zi ai decis să te oprești,
Poposind colbuit pe banca adulată de sălcii,
Poate doar ți s-a părut, poate e adevărat,*

*Că natura împrejur prin liniștea ei îți vorbește,
Lacul îți desfășoară simfonii prin șopotul apei,
Din adâncuri, fiorul misterului pe șira spinării îți străbate,
Să-ți încredințezi destinul cuiva este peste poate,
Când viețile altora întotdeauna în mâini te-ai străduit să le ții,
Vâltoarea vieții te-a prins în sălbatec turmoil,
Prietenii dispărut-au, fiecare rupt-a din tine bucăți generoase pentru ei
și ai lor copii.*

*În noaptea asta de cleștar, din unde învolburate îmbujorată va ieși la mal,
În raze de lună, o fată cu-n corp de cadână,
Sfioasă va păși ca și plutind pe pietre argintate,
În diafane valuri, cu diadema pe creștet făcută din agate,
Misterioase sălcii-și aruncă năvodurile cu ochiuri franjurate,
Peștii meditează sub protecția apei la crezul de a trăi o viață-n adânc,
Furtunile-i risipesc în mâl, le e frică de tunete și fulgere deșarte,
Sunt iubitori de molcomă ploaie, hulpavi înghit adiționale porții de oxigen,
Acum, strânși în bancuri, cu sufletul la gură,
Așteaptă crăiasa la a-și întâlni pe alesul din cer.*

*O feerie de triluri se-aud din copacii vecini,
Măiestrite pasări își deapănă jazzul,
Frunzele aprige, florile închise în cupe se dedau la plăceri,
Ancestralul scoate la suprafață magia lumii nevăzută de ochi mediocrii
de om,*

*Ca un copil, curios, ascuți acea muzică fină,
Prin dulceața ei supune și cele mai fioroase nocturne creaturi.
Orăcăitul broaștelor pare vestitoare trâmbițe,
Licuricii trăiesc un regal, înobilând cu chihlimbare scăpărătoare o
apă cenușie.*

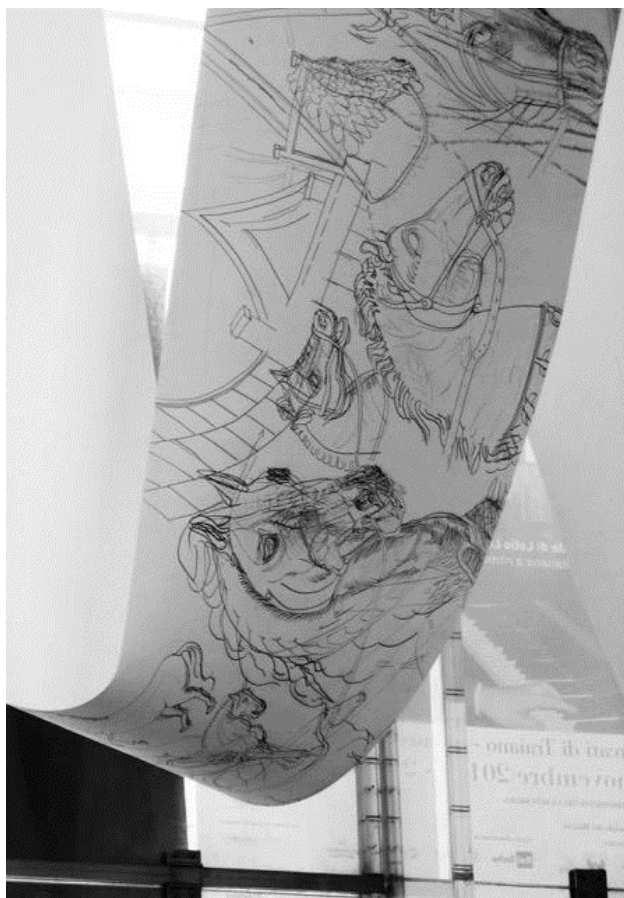
*Ahh, feciorul sare în sus ca ars, în inima sa parcă intrat-a un
jăratec încins,
Diafanul trup l-a văzut pentru o minută, lumea dimprejur complet s-a topit,
A rămas doar ea, frumoasă, pură, neînceptută,
Ce-a știut în alte vieți rănila a i le oblădui.
Albeața nuferilor se continuă cu albeața chipului ei,
Brațele sale unduiau ca trestiiile-n depărtare,
Vocea ei vorbind cu vietățile lacului, copleșeau trilul păsărilor,
Orice vietate părea de bună voie de ea a se înlănțui.
Când zorii zilei grăbitu-s-au albaștri a veni,*

*Mâinile celor doi îndrăznit-au a se întâlni,
Focul inimilor ars-au jăratec mocnit pentru morți și vii,*

*Pe linie genealogică, dragostea ce-a întrecut moartea, păcate grele curăți,
Unul a mântuit pe celălalt, perfecțiunea Yin- Yang se înfăptui.*

*Doamne, rogu-te, mă lasă în ăst vis,
Viața reală i-o luptă cu demoni și sistematică slugărnicie,
Aici sunt legi firești ce pentru mine fac bun sens,
A fi în competiție cu-apropele i-un stres dus pe pustie,
Când inimile sunt în pace și armonie.*

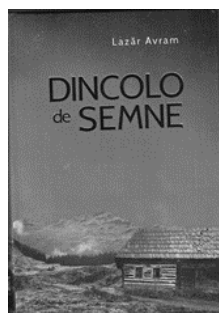
Lora Levitchi

Luminița
Țăranu,
*Columna
mutatio -
Itineraria picta,*
2013 - 2014

IOAN GÂF-DEAC

Semnal despre semnele de *Dincolo de semne*

„Tristeți și aleanuri decantate pe strune de romanță...”, astfel caracterizează Al. Cistelecan lumea poetică, a scrisului literar aparținând bistrițeanului-năsăudean Lazăr Avram, născut în comuna Maieru, în dreptul Porții Transilvaniei către România noastră străbună.

Lazăr Avram este o personalitate enciclopedică: distins om de știință cu recunoaștere națională și internațională, profesor universitar, membru titular al Uniunii Scriitorilor din România.

Cartea semnalată acum are titlul *Dincolo de semne* (Editura Karta-Graphic, Ploiești, 2017) și este alcătuită din 1664 de „semne”/relatări despre locuri, fapte, impresii, trăiri și minunății, toate acoperite de timp, toate izvorâte și găzduite în sufletul viu, peren al nemului românesc.

Prologul cărții este în versuri: „Am zis: mă voi întoarce, fâțiș, a treia oară / Cu visele ascunse în florile de mac: / Iluzii pieptănate de somnul meu buimac / Când vine puil toamnei, timid, aici să moară...”

Autorul spune în Semnul nr. 6: „Chiar dacă omul ar purta în el mai multe inimi, ele tot ar trebui să bată la rând. Așa, ca fușteii bunicii, cu care săraca își însemna pânzăturile.”

Cititorul acestui volum va descoperi că, în fapt, copilăria este unica perioadă din viața omului în care acesta poate atinge curcubeul, va revedea prin vis restelele jugului de la boii bunicului; va înțelege că fără de capăt a fost pentru fiecare timpul copilăriei.

Alte imagini din carte ocazionează revederea, cu ochiul minții, a bulbucului reavăn al apei din fântâna satului, din ograda părintească din Balasâna someșană.

Era tânăr autorul; grebla zările cu pleoapa.

Între cuib și zbor, Lazăr Avram, frumos ne spune că din Munții Rodnei, Someșul Mare își cercetează continuu memoria până când se varsă în Tisa. Invers, se petrece cu viața autorului, care își caută crucea numai printre rumenele flori măierene...

Și-acum, o constatare a lui Lazăr Avram pentru cei aflați în exil în propria țară, România, în orașe care macină dorurile de locurile baștinii, vetre de sate, în alte țări, în lumea întreagă: să avem în vedere că „orice întoarcere acasă, spre asfințitul vieții, seamănă cu un număr complex în care partea reală x nu mai există. S-a transferat integral părții imaginare y , din trecut...”

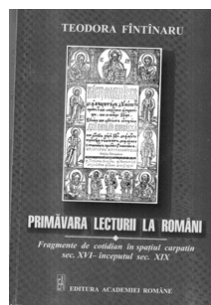
Semnul nr. 1664, ultimul din cartea lui Lazăr Avram este sentențios și înălțător în sine: „Desigur, e atât de mult și de greu să-ți mai cer ceva, bunule Iisuse sfinte, după ce Tu mi-ai dat totul pe lumea asta! Rămâne, dar, și această nedemnă rugămintă: fă-mă rost de pleoapă albă în nesfârșita Ta împărăție!”

Așadar, să citim cu pioșenie, cu plecăciune, cu drag și prețuire această carte minunată despre semnele de *Dincolo de semne*.

GHEORGHE ANDREI NEAGU

Rânduri – Gânduri despre viață și cărți

Titlul mi-a fost sugerat de dedicația domnișoarei doctor Teodora Fîntînaru atunci când mi-a oferit cartea *Primăvara lecturii la români: Fragmente de cotidian în spațiul carpatic: sec. XVI-începutul sec. XIX*, apărută la editura Academiei Române, București, în 2020.

Apreciați ca fiind un veritabil detectiv al cărților deosebite apărute de-a lungul vremii, de către profesorul universitar doctor Ioan Adam, care prefățează cu eleganță acest volum, Teodora este o erudită care-și propune să fie călăuză doritorilor de călătorii prin locuri greu accesibile ale civilizației trecute, lăsate de martori cunoscuți sau anonimi, într-un univers complex care conturează memoria neamului românesc în perioada celor trei secole de care s-a ocupat autoarea.

O știam deja pe autoare ca fiind preocupată nu numai cu managerierea cărților din biblioteca județeană „Duiliu Zamfirescu” a cărei director responsabil a fost vreme de mai mulți ani, ci și cu studiul lor.

De altfel în volumul *Vitralii patinate*, autoarea a dat deja proba cunoașterii în domeniul literaturii medievale. Practic autoarea își continuă demonstrația cu argumente de ordin filologic impunând prin asociere descoperirea unor cărți și mentalități ce-au făcut subiectul acestui volum. Se vede de departe remarcabila experiență culturală ce alcătuiește un discurs dispus să călătorească la un loc cu noi cititorii mai puțin dăruii lecturii specializate. Pledoaria pentru lectura care înobilează discursul este specifică doar omului ce crede cu sinceritate în gestul său de a ne atrage să descoperim măcar o parte din cărțile la care se face referire. Autoarea dezvoltă pe parcursul volumului și rolul de creuzet pe care l-a avut Europa Occidentală în apariția cărților în limba română.

Se vede treaba că editura Academiei Române a știut ce face atunci când a purces la tipărirea acestui volum, îmbogățindu-și astfel zestrea de date și metode.

Un capitol interesant, care face încă odată dovada erudiției autoarei, este Capitolul III: „Iconografia cărții și a livrescului”, p. 50, cu subcapitole relevante care delectează gustul artistului din oricare parte ar veni el: ... „Prezențe ale cărții în arta plastică”, „Cartea în context hieratic”, „Cartea în context votiv”, „Cartea în context profan” ...

„Secolul al XVI-lea, creează, la Veneția, Florența sau în Țările de Jos o nouă epocă, pregătind în secolul Reformei și al Contrareformei, trecerea spre adevărata vârstă de aur a artei europene, cea pe a secolului al XVII-lea. Acesta este și secolul care a pus în valoare pictura de șevalet sau natura moartă, cu veche tradiția de altfel, împreună cu speciile ei, fapt care a consacrat obiectul în pictură, prin reprezentativitate, diversitate și răspândire” (p. 57). De fapt, volumul are în final o bogată colecție de tablouri ce au legătură cu temele abordate în carte,

Mi se pare un act de curaj când o autoare elegantă și rafinată cum este Teodora, face o incursiune în tipul de lectură specifică genului feminin sau masculin, fără să dea impresia că ia apărarea cuiva.

Oricum, când autoarea analizează și „formele de acces la carte”, pare că începem și noi, cititorii de rând să deslușim taine din bogăția oferită de cărți.

Mărturisesc că nu am înțeles de ce autoarea nu dorește să participe la dezbateri publice legate de creație în general și de carte în special. Ar fi avut ce împărtăși celor care declarau că sunt scriitori.

De aceea nu cred că greșesc prea mult când afirm că este o carte care se adresează în primul rând cititorilor interesați în deslușirea tainelor lecturii într-un context literar specific cercetătorilor.

Mărturisesc că am pătruns cu destulă dificultate tainele legate de „Registree-catalizator al vieții domestice”. Dar autoarea a găsit până și în Registreele lui Brâncoveanu lucruri care explică anumite stări și fenomene de la curtea marelui voievod, care fac nu numai deliciul lecturii propriu-zise dar și o modalitate de introducere în viața acelor timpuri. Poate dacă am fi găsit mai multe lucrări de acest gen de-a lungul lecturilor noastre, am fi fost la rândul-ne niște beneficiari mai valoroși ai intențiilor culturale brâncovinene.

Nu mă miră nici interesul manifestat de autoare vizavi de calendarele apărute în epocă sau a cărților de bucate.

Analizând și modul în care multe din scrieri sunt adevărate capcane pentru cei ce-și propun să analizeze fenomenul lecturii în general, autoarea este plină de sugestii și ne îndrumă din când în când pașii pe calea cea dreaptă a evaluării asumate din izvoarele timpurilor.

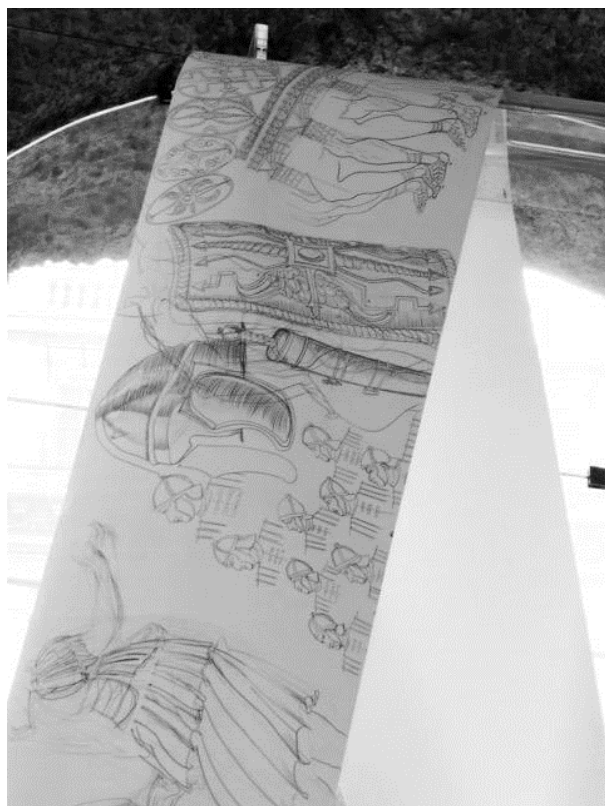
Am reflectat mai mult decât la alte cărți ca să nu cumva să greșesc când îmi permit să emit păreri vizavi de lectura acestei autoare, nu pentru că nu aș fi ajuns la vreo concluzie mai puțin adevărată. Dar mai ales pentru a fi și eu la rândul meu înțeles cu adevărat când recomand volumul de studiu și

recreere a minții fără pericolul de a îngurgita pe nemestecate părți și sloganuri înșelătoare.

Până și însemnările de pe cărți au fost analizate, iar zapisele au intrat în atenția autoarei, nu putem decât să ne bucurăm că am avut norocul să avem ocazia de a lectura un volum, în care tenacitatea și justa evaluare au fost de căpătâi.

Iată de ce pot să afirm cu siguranța omului care a exercitat o prudență excesivă de-a lungul vremii, care vine cu recomandarea de a citi această lucrare pentru corecta asumare de valori.

Aș vrea să se rețină și faptul că nu există bucurie mai mare ca autor de carte decât aceea de a dărui cu onestitate ceea ce crede că merită să fie cunoscut și de semenii lui. Iar Teodora asta face. De parcă ar vrea să demonstreze că-și merită și numele de Fântânaru. Autoarea este în mare măsură o fântână cu un izvor sănătos de cunoștințe literare din care să nu te mai poți sătura citind.

Luminița Țăranu,
*Columna mutatio -
Itineraria picta,*
2013 - 2014

NICOLE SMITH

O întreită sărbătoare

Duminică 9 mai 2021, la Biserica „Sf. Ap. Petru și Pavel” din Astoria, New York, după Sf. Slujbă, a fost organizat un moment festiv dedicat unei întreite celebrări:

Ziua mamei (după tradiția americană, Mothers' Day)

Ziua Independenței de Stat a României

Ziua Monarhiei.

Pr. Prof. Th. Damian a început programul cultural cu evocarea celor trei evenimente.

Prof. Dr. Doru Tsaganea, cu un simț oratoric deosebit, a vorbit despre Ziua Independenței de Stat a României și Ziua Monarhiei, relatând cum în 10 Mai 1866, Carol, prinț german, a sosit la București, a depus jurământul și a devenit primul rege al României în 1881.

În perioada 1866-1947, România și-a câștigat independența la 1877, cu arma în mână, a devenit regat în 1881; în această perioadă țara a cunoscut o modernizare fără precedent în toate domeniile.

Statul român și instituțiile sale au fost reformate din temelii și rolul principal al acestei modernizări se datorează Monarhiei care a știut să fie un adevărat arbitru între partidele politice și să reprezinte cu cinste România în străinătate și să-și consolideze poziția în sistemul relațiilor internaționale.

Urmașul lui Carol I, regele Ferdinand, a înfăptuit Marea Unire și a proclamat votul universal, sistem electoral bazat pe votul cenșitar, primele alegeri libere pe baza noului sistem de vot.

Partea a doua a programului a constat într-un recital de poezie dedicat mamei, susținut de M. N. Rusu, Nicole Smith, Valentina Ciaprazi și Theodor Damian, ultimii doi recitând din propria lor creație lirică.

„Mama este începutul tuturor începuturilor” – de aceea putem zice: Dumnezeu să binecuvânteze mamele pentru că ele sunt stele din Carul Mare!

Lansare în Cenaclu: Elena Mitru, un nou volum de interviuri

În condițiile vitrege legate de îndelungata pandemie și de restricțiile dure impuse de ea, se simțea dorința tot mai acută a oamenilor de a reveni la viața normală, după nenumăratele sacrificii făcute de părintele nostru Theodor Damian, pentru a-i încuraja, pentru a-i ține aproape în credință față de milostivul Dumnezeu spre a nu se destrăma pe căi lăturalnice aducătoare de rele și grele, s-au desfășurat lucrările Cenaclului literar „Mihai Eminescu” din New York și la data de 16 mai 2021.

A avut loc astfel, lansarea vol. III de interviuri: *Portrete românești de peste Ocean* de Elena Mitru. Au participat la eveniment membri ai diasporei române de la New York și din alte zone apropiate, incluzând profesori, scriitori, fotoreporteri.

În cuvântul de deschidere a lucrărilor, Theodor Damian a prezentat volumul apărut la Editura RawexComs din București, aflat sub conducerea neobositei Raluca Tudor care, prin dăruirea și efortul pe care-l depune pentru fiecare publicație ieșită la lumina tiparului, umple inimile de bucurie și consolidează dorința cititorilor de a descoperi cărți în cuprinsul cărora vor găsi prezentate teme și idei noi și interesante.

Preotul Theodor Damian, a asemănat volumul cu o cină de taină literară. Cină pentru că întrebările cuprinse în acest volum precum și răspunsurile oferite de cei intervievați reprezintă o hrană spirituală pentru minte și inimă, iar taina constă în faptul că partenerii de dialog ai autoarei, se destăinuie, mărturisind despre ei și despre viața lor lucruri ce nu se află în biografiile lor literare.

Poeta Valentina Ciaprazi a amintit faptul că sub umbrela acestui Cenaclu literar s-au format de-a lungul anilor mulți scriitori iar operele lor sunt fructul spiritual al Cenaclului. A vorbit în continuare despre volumul lansat astăzi, readucând în memoria celor prezenți scriitorii care au fost intervievați cât și talentul cu care autoarea a formulat întrebările, provocând răspunsuri clare și interesante.

A vorbit apoi autoarea Elena Mitru. Explicând în câteva cuvinte contextul în care a apărut volumul respectiv, faptul că acesta conține întrebări adresate în mod special prozatoarelor, poetelor, într-un cuvânt, doamnelor, a scos în evidență faptul că același tip de întrebări a fost adresat mai multor persoane iar răspunsurile au sosit ca un fel de „variațiuni pe aceeași temă literară”, după cum a simțit și înțeles fiecare interviuat; a prezentat de asemenea câteva citate din volum spre exemplificare și a mulțumit participanților pentru interesul acordat.

Sub oblăduirea Cincizecimii – o triplă sărbătoare

Duminică 20 iunie 2021, în ziua de Rusalii, la Biserica „Sf. Ap. Petru și Pavel” din Astoria, New York, după Sf. Liturghie, membrii Cenaclului literar „Mihai Eminescu” s-au întâlnit pentru a celebra următoarele evenimente:

Comemorarea a 132 de ani de la moartea lui Mihai Eminescu

Ziua iei românești

Ziua tatălui în tradiția americană (Fathers’ Day)

Directorul Cenaclului, Pr. Prof. Theodor Damian, a deschis lucrările anunțând, pe scurt, semnificația momentelor celebrate.

Prof. Nicole Smith a vorbit despre tradiția de Sânziene, precizând că aceasta este o sărbătoare a Soarelui, avându-și originea într-un cult dacogetic și fiind o sărbătoare a dragostei de viață; a mai amintit de câteva obiceiuri specifice acestei sărbători, precizând că fetele și femeile române îmbracă acum cele mai alese costume: ia și catrința (fota, zadia). Vorbitoarea a explicat cum ia sau cămașa cu altiță leagă istoria de odinioară de istoria actuală a românilor deoarece pe ii se pot citi povești brodate de fiecare mână de femeie, povești care apropie oamenii din diferite zone geografice ale țării. Ia este parte din identitatea noastră culturală.

Dna Nicole Smith a reamintit că în 2013, Ziua de 24 iunie a fost declarată „Ziua universală a iei”, zi în care ia românească este sărbătorită în toată lumea, aceasta datorându-se inițiativei comunității virtuale „La blouse roumaine”, acest fapt devenind un mijloc de promovare a culturii și a identității românilor în lume.

Artista Lia Lungu a vorbit despre ritualurile de Sânziene și vocea ei minuantă ne-a delectat cu interpretarea piesei folclorice „Flori de Sânziene”.

Comemorarea a 132 de ani de la moartea Luceafărului poeziei românești a fost marcată astfel: Criticul și istoricul literar M. N. Rusu a recitat poezia „Celor neîntrebați” de Cătălina Hașotti din România. Dna Mariana Plate a recitat poezia „Din străinătate de Mihai Eminescu. Dna Elena Mitru a citit din creația personală o poezie dedicată tatălui. Dl Andrei Damian a recitat poezia intitulată „Poem” de Mihail Crama. Dl Constantin Condurache a dat voce poeziei „Lacrimi pentru tatăl învins” de Adrian Păunescu. Poemul, „Dor de tată” al unui autor anonim a fost citit de Dna Nicole Smith.

Recitalul de poezie și cel muzical au fost o adevărată desfătare pentru suflet, cu depline semnificații pentru conștiința apartenenței noastre naționale românești.

Alexandra Stoenescu

- ❖ Sâmbătă, 10 aprilie 2021, Pr. Th. Damian a ținut o conferință pe Zoom intitulată „Femeia și mântuirea lumii” (după titlul cărții lui Paul Evdokimov) la invitația AROLA (Asociația română a doamnelor ortodoxe) a Mitropoliei Ortodoxe Române a celor două Americi, asociație condusă de Dna preoteasă Claudia Aileni din Toronto, Canada.
- ❖ Duminică, 25 aprilie, de Florii, s-a sărbătorit la Biserica noastră împlinirea a 28 de ani de la înființarea de către Pr. Th. Damian a parohiei ortodoxe române „Sf. Ap. Petru și Pavel” din New York.
- ❖ Pe data de 2 mai 2021 la Biserica noastră s-a celebrat marea sărbătoare a Învierii Domnului.
- ❖ Duminică, 9 Mai 2021, s-a celebrat la Biserică, după Sf. Slujbă întreitil eveniment dedicat Zilei Independenței României, Zilei Monarhiei și Zilei Mamei după tradiția americană. Despre primele două momente istorice au vorbit Pr. Th. Damian și invitatul special Prof. univ. Dr. Doru Tsaganea din New York, iar în legătură cu Ziua Mamei a avut loc un recital de poezie susținut de M. N. Rusu, Nicole Smith, Valentina Ciaprazi și Theodor Damian, ultimii doi citind poeme dedicate mamei din propria creație.
- ❖ Duminică 16 mai la Biserică a avut loc o întrunire a Cenaclului literar „M. Eminescu”. A fost lansat volumul *Portrete românești de peste ocean (III)* de Elena Mitru. Au vorbit Theodor Damian, Valentina Ciaprazi, Mariana Terra și autoarea.
- ❖ Luni, 31 mai 2021, a avut loc la Cimitirul Cypress Hills din New York, la lotul Societății române creștine „Dorul” (înființată în 1903) un parastas pentru toți românii înmormântați acolo, dar și în alte locuri. Pr. Th. Damian a oficiat slujba și l-a reprezentat pe Ing. Cristian Pascu, președintele venerabilei societăți.
- ❖ Sâmbătă, 12 iunie 2021, Pr. Th. Damian a slujit la Mănăstirea „Sf. Dumitru” din Middleton, NY, într-un sobor de preoți condus de IPS Dr. Nicolae Condrea, întâistătătorul Mitropoliei Ortodoxe Române a celor două Americi. Slujba a fost ocazionată de hramul de vară al mănăstirii.
- ❖ Duminică 20 iunie, de Rusalii, la Biserica noastră, în cadrul Cenaclului literar „M. Eminescu” s-a comemorat împlinirea a 132 de ani de la

moartea poetului național al românilor. Au evocat momentul Pr. Th. Damian și criticul și istoricul literar M. N. Rusu. A fost recitată de către Dna Mariana Plate poezia *Din Străinătate*, de Eminescu.

Al doilea eveniment celebrat a fost cel legat de sărbătoarea internațională a iciei românești. Despre semnificațiile acesteia au vorbit Prof. Nicole Smith și artista Lia Lungu.

Al treilea eveniment sărbătorit a fost Ziua Tatălui după tradiția americană. Poezii dedicate tatălui din clasici și contemporani români au fost recitate de către Elena Mitru (din creația personală), Andrei Damian, Constantin Condurache și Nicole Smith.

Îndrăgita interpretă a cântecului românesc Lia Lungu a încântat audiența cu o specială dedicație pentru Ziua Tatălui.

- ❖ Marți pe 29 iunie 2021 Pr. Th. Damian a fost moderatorul unui dialog pe platforma Zoom între Mitropolia Ortodoxă Română a celor două Americi și românii din Serbia (Timoc și Voivodina). Cu binecuvântarea IPS Mitropolit Dr. Nicolae Condrea au fost invitați în program P.C. Pr. Emanuel Tăpălagă, protopop și vicar al Episcopiei Dacia Felix din Serbia și scriitorul Nicu Ciobanu din Voivodina.
- ❖ Duminică 4 iulie 2021 la Biserica noastră a fost sărbătorit hramul parohiei (Sf. Ap. Petru și Pavel). Cu această ocazie Pr. Th. Damian a vorbit despre Sf. Voievod Ștefan cel Mare (pomenit la 2 iulie) și împreună cu Pr. Prof. Bogdan Cojoleană de la Gura Humorului, venit să-l suplinească pe părintele paroh în luna iulie, a sărvârșit un parastas citind un lung pomelnic al familiei și boierilor marelui voievod.
În acest context festiv, cu binecuvântarea IPS Mitropolit Nicolae, arhiepiscopul nostru, Pr. Th. Damian a oferit Dnei Nicole Smith crucea patriarhală pentru laici pentru meritele sale deosebite, devotamentul întru slujirea Bisericii Domnului Hristos și munca neprecupețită depusă în cadrul parohiei noastre.
Serbarea de hram a fost încununată de un concert de muzică populară și ușoară românească susținut de îndrăgiții cântăreți Lia Lungu și Bertî Samovici, acompaniați la orgă de maestrul Mario Dumitrescu.
- ❖ Pe data de 9 iulie 2021, la Gala premiilor Uniunii Ziaristilor Profesioniști din România (UZPR), Pr. Th. Damian a primit distincția și trofeul „Sens și contrasens” pentru activitatea sa publicistică din anul 2020.

ANUNȚURI

Biserica noastră: St. George Episcopal Church in Astoria, pe 27 Ave cu 14 Street (lângă East River).

Slujbele duminicale (Sf. Liturghie) au loc la ora 1:00 PM.

Mijloace de transport: Metrou N și W până la stația Astoria Boulevard; bus Q18 (stop 14 street), Q102 și Q103.

Pentru perioada 6 iulie – 4 septembrie, când Pr. Th. Damian este în concediu în Europa, Sf. slujbe la Biserică vor fi oficiate de P.C. Pr. Dr. Bogdan Cojoleancă din România și de P.C. Prot. Tudor Mazur din Manhattan.

Studiul Biblic (sunați pentru înscriere la 718-626-6013)

Cenaclul literar „M. Eminescu”: vinerea sau duminica la fiecare două săptămâni.

Vizitați www.romanian-institute-ny.org sau vedeți anunțurile afișate pe pagina facebook „Theodor Damian – New York”.

Vizitați www.romanian-institute-ny.org sau vedeți anunțurile afișate pe pagina facebook „Theodor Damian – New York”.

Broadway Medical Office

Napoleon Săvescu, MD Medicina interna, mica chirurgie
F. Christodoulidou, MD Med. interna, haematologie, oncologie
Iqbak, MD Cardiologie
Mircea Golimbu, MD Urologie, Prof. NYU
Dan R. Cimponeriu, MD Gastroenterologie, Hepatologie

**Cabinetul nostru este dotat cu echipament
nou si modern pentru:**

**X-Ray
EKG**

**Spirometrie (Evaluari Pulmonare)
Sonografii Abdominale,
de Rinichi si Cardiace
Cardiotrace (EKG prin telefon)
24 de ore Halter Monitor
Sigmoidoscopii si Pap smear
Tens (Stimulare electrica)**

Ultrasound

**Timpanometrie
toate testele de sange si urina
teste pentru depistarea
cancerului de colon si ulcer
teste pentru aids (rezultatul in 24-48 ore)
Tratamente specializate**

Luni, Marti, Joi 10am-8pm

Miercuri 4-8pm

Sambata 10am - 4pm

Fara programare

21-26 Broadway, LIC, NY 11106 (718) 932-1700

subway: N pana la statia Broadway (Queens)

bus: Queens 104 de la 48 Street, Sunnyside, Q 19 A de la 82nd Street,
Jackson Heights

Manhattan 101 de la 59th Street, Manhattan, pana la Steinway,
unde schimbati cu Q 104.